

L. REBREANU

FRĂMÂNTĂRI

BCU Cluj / Central University Library Cluj

EDITURA _____
„LIBRĂRIA NAȚIONALĂ“ SEB. BORNEMISA
_____ ORĂȘTIE, 1912.

L. REBREANU

FRĂMÂNTĂRI

BCU Cluj / University Library Cluj

EDITURA _____
„LIBRĂRIA NAȚIONALĂ“ SEB. BORNEMISA
_____ ORĂȘTIE, 1912.

184742

Toate drepturile rezervate.

BCU Cluj — *Reproducerea oprită.* — Library Cluj

Orăștie — „Tipografia Nouă“ I. Moța — 1912.

DINTELE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1.

D-lui Mihail Dragomirescu

Într-o noapte dăscălița Aglaia Bujor se trezi learcă de nădușeală, gemând și bâiguind ca un om bolnav:

— Vai de mine și de mine!... Oare ce-i?... Aaa...

I se părea că nu i-e bine, dar nu-și putea da seama ce o doare. Se uită împrejur cuprinsă de o frică neînțeleasă. În odaie însă stăpâneă un' întunec tulbure, cenușiu, din care deabia se deslușiau cele trei geamuri ca niște lespezi muruite cu leșie, și o tăcere limpede, subțire ca pânza de păianjen, tremurată de respirările tihnite ale celor ce dormeau.

— Uf!... uuuf! — suspină dăscălița

după un răstimp de aiureală, pipăindu-și tâmplele. Apoi băjbâi cu mâna pe scaunul din preajma căpătâiului și, găsind un chibrit, aprinse în pripă lumânarea. Valuri, valuri de raze sprintene se împrăștiară prin toate unghiurile, învremece femeea, ridicându-se în pat, își făcù cruce dârdâind și prinse a murmură frânturi de rugăciuni cu ochii ațintiți la o iconiță sfântă din perete.

Pe urmele luminii răsăriră în casă o droaie de umbre ciudate care se alun-gau, se răschirau și scădeau, împestri-tând pereții cu chipurile lor jalnice. Ta-vanul, cu grinzile groase, măslinii, par'că se legănă și el agale peste vâlmășagul de haine și mobile încremenite care pe unde le apucase cea dintâi bătaie de aripă a nopții. Numai cuptorul, culcat într'un colț ca un bivol, se holbă neclintit spre fe-reastră cu ochiul său negru ca o preves-tire urâtă.

— Patru! — șopti Aglaia privind la ceasornicul ce făcăneà morocănos pe scaun. Mai este un ceas bun până 'n ziuă... Doamne păzește-ne de toate relele!

Se închină iar, acuma împăcată, se

dădù jos din pat, băù de dușcă un pahar de apă și pe urmă pornì să se culce. Își șterse tălpile cu palma, își potrivì pernele și se întinse pe spate. În clipa aceasta însă un junghiu -subțire ca un ac o fulgeră prin falca de desupt, îi zgâlțâi de câteva-ori gingiile și dinții, și apoi încetă numai decăt, lăsând în urmă-i o amorțeală grea, năbușitoare.

Dăscălița Aglaia dintru'ntâiu nu putuse zice nici vai. Se apucase numai cu pumnii de gură, apăsând și strângând cu desnădejde. Dar dupăce se desmeteci și i se mai potoli durerea, își trecù mâinile peste față, își netezì părul ce i se încâl-cise pe frunte și șoșâi cu buzele uscate:

— Aaa... vai de mine! Ce-i asta?... Vai de mine! Uite, afurisitul de dinte cum începe să mă chinuiască! Uite!... Tot ăsta m'a sculat și adineaori, da, da... Vaaai de mine!...

Bolborosind mereu, scoase de subt pernă o năframă gălbuie cu pui, și-și în-fășură cu dânsa fălcile, gura și nasul.

— Ce, Doamne, o mai fi având? — se gândi dăscălița Aglaia, sgârcindu-se înfrigurată subt plapomă. O fi dintele cel

de aseară, de bună seamă că numai acela trebuie să fie... Vezi, vezi! S'o fi smintit când am mușcat din cojița cea uscată de pâine. Se clătină, ciolanul naibii, mai de mult și mă necăjiă, dar acù își face de cap, de cap își face. Dacă m'o țineă tot așa, nu știu ce Dumnezeu să...

Junghiul însă o arse din nou mai prelungit, mai păgânește. Capul dăscăliței prinse a clocoți de durere, par'că i l-ar fi strâns în niște benzi de fier înroșit.

— Vaaai!... gemu dânsa cu doi stropi mari de lacrimi în colțul ochilor. Oare ce vreă dintele ăsta? Ce-e-e vreaaa?... Așa ceva n'am mai pomenit de când trăiesc. Un dinte blestemat să-ți facă atâta pacoste?... Ooof!... Pe semne i-e voia să cază, Doamne ferește! De, omul îmbătrânește și...

Se întrerupse brusc, înspăimântată de gândul acesta.

— Încă nu, încă nu! — șopti îndurerată. Nu vreau să rămân știrbă, mai bine moartea. Ș'apoi tocmai dintele din față! Să ai tu colo în loc de dinte un loc negru... fff! Încaltea de ar fi o măsea, treacă-meargă, dar... Nu pot! Mai degrabă să

știi că are să-mi bubuie capul ca o căldare de smoală aprinsă, decât să rămân știrbă de tânără...

Eră de treizeci și nouă de ani.

De-acuma însă durerea i se încuibă în fălci și n'o mai slăbi de loc. Clocea acolo, pâlpaia și sfârâia ca un vierme ce roade fără încetare. Junghiurile din ce în ce mai înteteite, o cutremurau din creștet în tălpi, făcând-o să închidă ochii și să-și înclește dinții. Iar ea gemea din când în când, oftă, se lovea cu pumnii în piept mormăind ca o nălucă:

— Vrea să mă omoare, afurisitul...
vrea să-mi scurteze zilele...

În sfârșit, începù a mătăhăi prin casă cruciș și curmeziș, ținându-se cu mâinile de fălci și suflând din greu, parc'ar fi purtat o povară în spate. Își iuțea pașii când durerea o prea cotropea, apoi iar și-i domolea îngândurată, dar totuș mai liniștită.

Deodată însă se oprì în mijlocul odăii, încurcată, șovăind ca o nălucă. O teamă nebună îi picură în suflet, teama aceea grozavă pe care o simți când ești singur și neputincios în fața unui dușman năpraznic. Liniștea ce stăpânea de jur îm-

prejur mai greu decât plumbul îi strângea inima, îi învâltorâ mințile și i le rotocolea în jurul unui gând, care o umplea de spaimă. Simțea cum gândul acesta i se înfige și se încolăcește în suflet, cum i se împrăstie încet prin toate mădularele și ea nu poate să se împotrivească, să se apere cel puțin.

Se apropie de fereastră scuturându-se buimăcită, par'că s-ar fi deșteptat dintr'un vis urât. Și, vroind să-și gonească din creeri gândurile ce o chinuiau mai mult decât durerea, își răzimează fruntea înfierbântată de geamul uns cu o pânză de aburi albăstriei. Răceala însă o făcù să tresară. Se uită afară lung, cu ochii sticloși și, băgând de seamă că se crapă de ziuă, îi veni în minte slujnica. O sculă numai decât să mulgă vacile. Fata se urni bosumflată și prinse a se îmbrăcă, frecându-și ochii cu pumnii și bodogănind ceva din care nu se înțelegea decât „dimineața... Dumana... lapte...“ Dăscălița Aglaia o privi dintru'ntâiu necăjită, apoi clipă cu clipă tot mai înseninată. Părea că, văzând în jurul ei o ființă care se mișcă și mormăiește, se simte și ea mai ușurată. În-

cercă să intre în vorbă cu dânsa, ca să mai uite de suferință și să se îmbărbăteze. Servitoarea însă n'avea chef de taifas. Răspundeă scurt, morocănos, ca toți oamenii somnoroși și, luând donița de pe cuptor, ieși afară, lăsând să se furișeze în odaie o gură de aer proaspăt care pe dăscălița o făcù să se înfioare.

Dar îndată ce rămase iar singură, durerea dăscăliței își arată și mai avan colții, silind-o să alerge prin odaie de ici-colo ca o nebună și să țipe neîncetat:

— Aaah... Vaaai de mine! Vai de minee!...

În gemătele acestea se deșteaptă și dascălul și, văzând-o în așa hal, o întrebă cu un glas în care eră mai multă mirare decât milă:

— Ce-i cu tine, băbucă?... Ce te-ai pus să te plimbi în cap de noapte ca huhurezii?

— Mă omoară dintele, omule, mă omoară, bătù-l-ar fi Dumnezeu să-l bată! — urlă dăscălița deodată scoasă din fire și se trânti lihăind pe un scaun.

— Dă-mi o leacă de apă — mormăi dascălul nepăsător, dar apoi adăogă mai

moale: Și nu te necăji, băbucă, din pricina dintelui, că ți-l scot eu cât bați în palme... Ce mai și ții în gură vechituri hodorogite să-ți facă zile fripte? Uite-acù ți-l scot, dacă vrei, și mai poți să și tragi un puișor până de dimineață... Haide, repegior!

Dascălul eră dentistul satului, vestit că scoate dinți, măsele, dintr'o singură smucitură, fără un pic de durere.

Aglaiia însă se oprî brusc, parc'ar fi lovit-o cineva în moalele capului și-i strigă cu voce aspră, dojenitoare:

— Nu ți-e rușine obrazului, om bătrân și fără minte? Ai vrea să mă vezi știrbă, ai? Bată-te mânia lui Dumnezeu, urâtule și zevzecule!...

Bărbatul se ridică într-o rână și se uită la dânsa o clipă foarte serios, dar apoi urmă iar șăgalnic:

— Da' ce, băbucă, te-ai supărat? Ei, hai, pupă-mă... Fuga!... Nu 'nțelegi?...

— Să-ți fie rușine prăpăditule, a-ți bate joc de suferința oamenilor... Că tu habar n'ai ce înseamnă suferința! Mânânci, bei, te culci ca un dobitoc și încolo nu te mai sinchisești de nimic...

— Ei, lasă, băbucă!.. Ce...

Cuvântul „băbucă“ pe care dascălul îl aruncă blajin, dar prea des, o ustură ca și când i-ar fi dat palme. I se părea că bărbatul într'adins își bate joc de dânsa. De ani de zile n'o mai scoate din băbucă. Ea nu se supăraseră niciodată, pentru că știă că vrea s'o răsfete cu vorba aceasta. Acuma însă o durea mai rău ca dintele... Aruncă o privire de ură și de dispreț dascălului care zâmbia cu bunătațe aprinzându-și o țigară. Nepăsarea lui o făcea să sufere și mai mult. Îi venea să sară la dânsul, să-l apuce de gât și nici să nu-l lase până nu-i va smulge din minte vorba asta scârboasă, până nu-l va face să simță și el ce înseamnă a suferi. Dar îi era teamă de brațele osoase ale bărbatului și de pumnii lui uscați. Își aduse în pripă aminte cum a bătut-o odată de o lăsase aproape moartă și asta o făcù să-și înnăbușe furia. Ca să nu mai fie silită să-l vază, se îmbracă la repezeală și ieși buzna afară.

— Ia seama, băbucă, să nu răcești! Prea te îmbraci subțire ca o fată mare și-i cam răcoare acuma dimineața...

Dăscălița Aglalia îl blestemă înțe-

pată și coborî în curte unde prinse iar a se plimbă cu pași apăsați, militărești, căci durerea în falcă o cuprinse din nou, și mai vrăjmaș ca înainte. Incurând însă obosi. Picioarele i se tăiară în genunchi și tot corpul i se moleși de o toropeală grea, apăsătoare. Se așeză pe lavița de supt părul din mijlocul curții, hotărînd în gândul ei, să nu mai crâcnească deloc oricât ar durea-o, pânăce nu vor încetă junghiurile dela sine. Se propti cu spatetele de trunchiul încrestat al pomului și, în vremece deasupra ei frunzele ruginite, moarte, zuruiau legănate de vânt, dânsa, cu pleoapele închise, scăldate în lacrimi de durere, ascultă cum ronțăie vitele în grajd, cum vâjâe din când în când o suflare aspră prin frunzișul copacilor din grădină, și cum toate se amestecă într'un zgomot ciudat, monoton, ce seamănă foarte bine cu povestea unei vieți triste.

Un strat întins de ceață tomnatecă, murdară, înveleă întreg cuprinsul. Coamele dealurilor, îngrămădite unele peste altele, păreau acoperite cu scamă pospăită. Un colț de pădure răsărea în față, ca o pată mare de cerneală, supt care dormea satul

pitit într'o groapă, într'un noian de fum și de negură, prin care se svârcoleau câteva licăriri de lumină palidă, tremurată, gata să moară. Ici-colo coperișele caselor se ridicau negre, posomorâte, ca mușuroaele pe un câmp troenit cu zăpadă stătută. Singură biserica de lemn cu turnul plecat într'o parte se înălță mai mândră, desemnându-se pe cerul leșiatic, ca un om mic la cap și gros la trup.

Dăscălița Aglaia se gândi deodată, că așa cum e priveliștea asta mohorâtă, întocmai așa este și viața ei. Un ogor înțelenit în care n'a intrat plugul niciodată, pe care n'au crescut decât burueni și mărăcini, care a fost vecinic înecat într'o ceață tristă și plictisitoare.

Ce viață-i aceasta? Și ce rost are o astfel de viață?... Anii trec în goană unul câte unul, fiecare aidoma ca și celalalt. Nici o zi de fericire adevărată, nici măcar un ceas. Și omul doar ar aveà dreptul să ceară cel puțin un ceas de fericire dela viața care-l frământă cum îi place, îl aruncă unde se nimerește și face dintr'însul ce vreà...

Vieața ei nu i-a adus nimic, nimic.

S'a măcinat așa ca o moară pustie fără să-i scârție barem roțile... A pornit la drum frumoasă, tânără, veselă, dornică de a se sbuciumă, da a trăi. Sufletul ei eră ahtiat după vieață, și totuș trebuî să lăncezească mereu într'o așteptare nelămurită și nepricepută. Zile întregi stătea visând, și gândurile îi alergau departe într'o lume închipuită, într'o goană nebună după ceva, ce par'că nu voiă deloc să sosească.

Cât ce a răsărit, a dat peste dascălul Vasile Bujor, care, pe atunci, eră și el tânăr. Și inima ei a prins să svâcnească și mai puternic. Credeă că de acuma într'adevăr o să înceapă să trăiască, să i se împlinescă ceeace așteptă cu atâta patimă... Dascălul îi aduceă zaharicale, o priveă blând și drăgăstos, îi vorbeă cu glas moale. Ea eră tânără și doritoare de iubire. El sau altul; unul trebuia să vie și s'o iubească. El a venit cel dintâiu, el a iubit-o.

Dar încurând fû nevoită să-și deă seama că s'a înșelat, că golul ce-l purtase în suflet, o frământă tot așa ca și mai înainte, că vieața ei tot numai visată

rămâne, ca și mai înainte. A trecut o săptămână, o lună, și atunci a văzut, că n'a găsit ceea ce a căutat. Dascălul nu mai era blând și drăgăstos, nu-i mai vorbea cu glas moale. Dascălul era om așezat, omul tihnei. Lui îi plăcea să mănânce bine, să doarmă mult și să stea la palavre cu țărani. Ce se sinchisea dânsul de visurile ei copilărești? Visurile sunt bune numai pentru cei ce nu iau viața în serios, căci ele te fac să trăiești mai mult în gând, decât aievea.

Pe dascălița Aglaia însă, viața aceasta o sugrumă, o făcea să-și blesteme uneori soarta și să urmărească cu mai multă râvnă clipa aceea de fericire curată, care dă un preț vieții. Dar apoi se pomeni copleșită de copii. A venit unul, s'a necăjit cu dânsul, l-a ridicat; a venit al doilea, s'a necăjit și cu acela... Anii acuma treceau mult mai repede, deși cu aceeași monotonie și nestâmpărând golul ce-i năpădea sufletul. Nădăjduia însă mereu că, după ce vor crește mari copiii, va putea totuș să trăiască și dânsa. Nădejdea aceasta o mângăia în toate împrejurările, îi dădea putere să se lupte cu toate neajunsurile ce i le aducea viața.

Și acuma, când și al șaptelea și cel din urmă copil, e mărișor, când în sfârșit ar putea și ea să-și trăiască viața cea visată totdeauna, iată că acuma...

Dăscălița își trecu mâna peste frunte par'că ar fi vrut să-și alunge din creeri gândurile care năvăleau s'o chinuiască întocmai ca niște stafii nemiloase. O rană mare i se deschise în inimă, care sângera, care-i umplea ființa de o durere nedeslușită, dar cu atât mai istovitoare.

— Sărmana, sărmana mea viață! — se gândi dânsa ștergându-și cu poala șorțului lacrimile ce o podidiră.

Se cutremură ca deșteptată dintr'un vis și se sculă în picioare, bâlbâind încăpățânată:

— Nu-l scot și nu las să-l scoată odată cu capul!...

În gingii însă junghiurile prinseră a fierbe tot mai strașnic. În jurul rădăcinei dintelui, părea că se învârtește, cu o iuțeală amețitoare, un fir de sârmă înroșită care sapă și arde neîncetat măduva osului. Dăscălița Aglaia nu mai simțea durere, ci o gădilare grozavă, atât de grozavă,

încât începea să-i fie plăcută. Incleștă pumnii și șopti iar suspinând:

— Nu... nu...

Urechile îi țiuiau. Capul îi huruia de durere. I se părea că-i clocotesc creerii.

— Uuuf!...

Și, învremece, pe banca de subt păr, dăscălița Aglaia gema și sâsâia ghemuită în junghiurile năstrușnice, de după biserică soarele tomnatec își înălță încetinel, greoiu, capul roșcovan și se uită cu milă la dânsa prin ceața ce prinse a se frământa și ea în bătaia vântului de dimineață...

2.

A doua zi eră Duminecă și dăscălița Aglaia se sculă veselă, împăcată. Toată durerea îi trecuse, par'că i-ar fi luat-o cineva cu mâna. Se simțea atât de bine încât vroia să muncească orice, ca o roabă, numai să n'o apuce iar dintele. Își îmbracă copiii, bărbatul, și-i porni pe toți la biserică, până și pe servitoare.

— Bravo, băbucă, bravo! Ei, vezi, așa-mi place și mie... așa!, — zise dascălul văzând-o mai voioasă.

— Acù nici tu nu mă mai slăbești din „băbucă“, par'că aș fi o hoască de o sută de ani...

In geamuri băteau razele ofilite, ară-

mii, ale începutului de toamnă. Lumina aceasta se potrivea atât de bine cu voioșia sufletului rănit al dăscăliței, încât îi venea s'o soarbă, s'o îmbrățișeze, ca un om îndrăgostit de soare. Iși scaldă fața în tremurările razelor, apoi se întoarse în pripă să-și vază de lucru.

Căută să nu-și mai aducă aminte de dintele care o căznise ieri toată ziua și toată noaptea. Zadarnic însă, căci gândurile ei, cu voie fără voie, se învârteau mereu în jurul suferințelor îndurate...

Odată apoi, tot cu gândul la durerea suferită, lăsă toate lucrurile baltă, se șterse pe mâini și, repezindu-se la pat, scoase de sub perne un ciob de oglindă rotundă, mică, cum se găsesc la bâlciuri pentru cincii parale. Se așeză la masă și se puse să-și vază dinții.

— Sunt cam îngălbeniți — șopti dânsa închizând gura o clipă. I-a îngălbenit vremea...

Stătù pe gânduri un răstimp și pe urmă adăogă:

— Și ce frumoși și albi erau odată...!

Însfârșit începù să-și pipăe dintele cu pricina. Il atinse mai întâiu cu vârful de-

getului ca nu cumva să-l smintească. Nu o durea. Atunci îl prinse cu două degete și-l mișcă cu băgare de seamă. Dintele se clătină puțin, altmintrelea însă nu se deosebiă deloc de ceilalți.

— Ai zice că-i sănătos tun, — se gândi dăscălița Aglaia.

Cercetându-și dinții așa, cu deamănuntul, îi veni în minte brusc un vis rău, ciudat, visul care o chinuse astă-noapte îndată ce închisese ochii. Visase anume că-i căzuse dintele și eră știrbă; apoi părea că se uită în oglindă, ca și acuma, și plângea, plângea să se prăpădească...

Se gândi mult și cu teamă la visul acesta și se posomorî din ce în ce mai greu.

— Dintele înseamnă moarte în casă — își zise dăscălița Aglaia, ascunzând repede oglinda.

Clătină din cap, ca și când ar fi vrut să se împotrivească dușmanului nevăzut, iar buzele îi bâlbâiau înfricoșate:

— Poate o fi vreo prevestire?...

Simțea parcă lămurit că se petrece o schimbare mare în sufletul ei, fără însă ca schimbarea aceasta să fie cea așteptată de dânsa. I se părea chiar, că n'ar

avea decât să întinză mâna și ar putea pipăi deabinele schimbarea aceasta grozavă care o durea și o tulbură în toată ființa ei. Dar încă nu se încumetă și nu vroia să pună degetul pe rană. Se agăța cu desnădejde de gânduri de bine, încercând să înăbușe pe cele rele, să le facă să amuțească. În acest chip însă, încetul cu încetul, se pomeni că iar o doare dintele. Dar acum toată durerea i se îngrămădeă în suflet și din suflet izvorau par'că și boabele de lacrimi amare ce se aninau pe pleoapele ei obosite, ca roua pe frunzele florilor vestede.

Tocmai în clipele acestea de restrîște se nimeri să sosească dela biserică în fuga mare copilul cel mai mic al dăscăliței Aglaia, un picior durdului ca un pepene, cu obrajii îmbujorați de oboseală, strigând cât îl ținea gura:

— Mosafiri, măicuță!... Vin mosafiri!..

Dăscălița tresări speriată de țipetele vesele ale copilului. Îl măsură un răstimp din ochi cu priviri de necaz, apoi deodată se răsti la dânsul furioasă și-l goni pe ușă afară. O ură amară îi cuprinse brusc sufletul, ură împotriva tuturor celor

ce i-au încătușat visurile și n'au lăsat-o să-și trăiască viața.

— Voi sunteți de vină! — urlă aprinsă dascălița Aglaia, gândindu-se la copii și la bărbat. Mi-ați omorât sufletul, ucigașilor... mi-ați strivit viața!...

Apoi privirile ei căzură fără voie asupra ceasornicului, care arată ora unsprezece, și furia i se potoli numaidecât ca prin farmec. Se uită lung la limba de aramă ce se bălăbăneă neobosită încioace și încolo, ascultă tictacurile ei aspre și șoșăi foarte domol, cu o părere mare de rău în glas:

— Cum mai trece vremea!... Ce repede trece!... Intocmai ca și viața...

Și, uitându-se la minutarele ce stăteau nemișcate și totuș se mișcau neîncetat, se gândi să oprească în loc ceasul ca astfel să oprească poate și mersul vremii. Dar când vrù să ridice mâna, auzi pasul și râsetele dascălului și ale copiilor cari se întorceau dela biserică. Și zgomotele acestea o făcură să-și revie în fire.

— O să ne vie mosafiri, băbucă! — rosti dascălul întrând în casă. O să vie

preoteasa cu notăreasa... Du-te de te îmbracă și tu nițel, să nu te afle în așa hal...

Dăscălița Aglaia rămase însă mută, mototolită pe un scaun, cu obrajii strânși în palme, pleoștită și îndurerată ca o zi de ploaie.

— Da ce-i băbucă? Iar te necăjește dintele? — zise bărbatul oprindu-se în fața ei cu brațele încrucișate pe piept.

— Ție ți-e ușor să tot bați din gură — strigă dăscălița amărâtă. Că tu n'ai grije de necazuri... Ție puțin îți pasă de ce îndur eu. Te-ai săturat de mine, hai, găsești altele!... Dar eu, sărmana de mine, eu? Ce fac eu? Ce s'alege din viața mea, din visurile mele?... Mi-ați omorât viața, voi mi-ați omorât-o, nu vă rabde pământul!...

Și prinse a plânge cu hohot, izbindu-se cu pumnii peste cap, sughițând și bolborosind întruna:

— Mi-ați omorât viața, hoților, uci-gașilor!...

Văzând-o așa, dascălul stătù trăznit, fără să știe ce să răspundă. Apoi așeză el prin odae ca să poată primi mosafirii

cum se cuvine, deschise larg ușa, se puse în prag și se uită nedumerit la femeie.

Dăscălița Aglaia nu se desmeteci decât când întrară mosafirii în casă. Atunci se ridică cu ochii plânși, se sărută întâiu cu preoteasa, pe urmă cu notăreasa, și după astea se porni din nou pe bocete. Preoteasa eră o femeie mică și grasă ca un butoiu de bere, cu obrajii încrustați de bătrânețe și dogorâți de soare, plină de pistrui pe supt ochi, cu doi dinți afumați și găunoși în falca de jos și unul în cea de sus. Crezând că dăscălița s'a certat cu bărbatul, luă pe dascăl deoparte și începù a-l povățui să fie mai bun și mai blând cu femeea, că altmintrelea o să-l pedepsească Dumnezeu, că femeile sunt slabe și simțitoare și le prăpădește rău plânsul... Notăreasa, zăpăcită, își trase scaunul aproape de dăscălița Aglaia și, neștiind cum s'o mulcomească, prinse a plânge și dânsa, ștergându-și ochii din când în când cu o batistă pestriță, boțită între degete.

— Aș, aș — mormăi dascălul mirat deabinele de potopul de sfaturi cu cari îi bătea capul preoteasa. Nu-i nimic, cu-

coană, nimica în lume! D-ta trebuie să știi că eu sunt un bărbat de zăhar! Din pricina mea dânsa n'a avut nici atâta su-părare toată viața ei. De douăzeci de ani de când o cunosc, nici fă-te'ncolo nu i-am zis... Și tocmai acum să... Aa, să mă ierți...

— Ei, lasă, îl întrerupse preoteasa trăgând șireată cu ochiul. Știm și noi prea bine cum sunt lucrurile astea... înțelegem noi...

— Dar nu vezi că mă omori cu înțelesurile d-tale? Ce 'nțelegi? La urma urmelor nu poți înțelege nimic, căci n'ai ce 'nțelege. Nici eu nu 'nțeleg nimic... Iaca, o doare un dinte și atâta tot... Și nu mă lasă să i-l trag s'o tai... Ce să 'nțelegi d'aici?...

Preoteasa rămase o clipă buimăcită, cu buzele pungă, apoi deodată se întoarse la Aglaia:

— Scoate-l, dragă, scoate-l și-l aruncă pe gunoiu... Uite, fă așa cum am făcut și eu și alții de vârsta noastră...

Căscă gura și-și alunecă degetul cu mândrie peste gingiile goale.

— Eu n'am ținut niciodată la hodo-

rogituri, Doamne ferește! Unu-doi, le-am dat afară. Ce naiba? Să mă mai chinuesc și cu d'astea, n'am eu destule necazuri pe cap?... Popa mă sfătuiă că pe dincoace, că pe dincolo... să-mi pun dinți falși, să... Auzi tu? Dinți falși! Dar nu l'aș fi ascultat să-mi fi dat aur! Și-mi pare bine că nu l'am ascultat... bine, zău. Adică ce? Să mă fac de răs? Să-mi pun... l-auzi, pentru un dinte să rabzi tu atâta și să plângi și să te omori? Aaaa...

Bătù în palme de mirare, strânse din ochi și deschise gura par'că într'adins ar fi vrut să se mândrească cu cei trei dinți înegriți cari răsăreau din gingiile lucii ca niște pociumbi pe o cărare cleioasă.

Notăreasa, tânără și frumoasă ca o păpușă din fereastră, cu ochii mari, albastri ca peruzeaua, cu părul galben și moale ca mătasa, se zgribulă a groază auzind cuvintele preotesei și clătină din cap ca și când nu i-ar fi putut intra în minte cum e în stare cineva să-și scoată dinții și să rămâie știrb pentru totdeauna?

— Da, draga mea, uite, așa-i cum îți spun... Tu ce zici, Elenuțo? — urmă preoteasa, întorcându-se brusc spre notă-

reasă pe care întrebarea aceasta o tulbură atât de mult, încât nu putu rostii nici o vorbă. Pe urmă însă, îmbărbătându-se, spuse și ea cu glas tare și zâmbind, ca să i se vadă bine dinții albi ca zăpada:

— Mai bine să mor decât să rămân știrbă!...

Și făcù un gest larg cu mâna, în vremece preoteasa guralivă prinse iar a torăi:

— Tac-pac... mai bine să mor!... Așa sunteți voi cele tinere: frumusețe 'ncoace, frumusețe 'ncolo... Dar, la urma urmelor, ce faci cu frumuseța? Spune, ce faci?... Se trece, dragă, se duce cum se duce apa pe vale... Să ai ce băgă 'n gură și cu ce să-ți învelești goliciunea, asta-i asta. Încolo toate sunt mofturi și copilării. Toate le uiți, mai târziu, când ai dat față cu viața, când te-ai izbit de dânsa și când, mai ales, te-ai luptat cu dânsa. Ce frumusețe?... Eu știu bine, bine de tot, că am pățit, of Doamne, ce n'am pățit? Am fost și frumoasă, și drăguță, și șireată, tot ce vrei... Și toate s'au trecut. Mi-au mai rămas, uite, știrbiturile astea și trăiesc și așa, trăiesc poate mai bine ca pe-atunci...

Acù noi nu mai umblăm cu frumusețe și cu mofturi. Punga poruncește... buzunarul poruncește... Când îmbătrânește omul, cum am îmbătrânit noi cu Aglaia, nu-i mai arde de nebunîi. Atunci îi pare bine că trăiește...

Dăscălița Aglaia își înnăbușise lacrimile și ascultă în neștire vorbele preotesei. Se uită curioasă la gura aceea largă, la buzele lătărețe care se mișcau repede și fără nici o noimă și în colțul cărora se bolboceau în răstimpuri buburuze de spumă alburie, la limba care se ivea uneori printre gingiile umede. I se părea că e pe altă lume, într'o lume ciudată, unde nu se vede altceva decât cei trei dinți găunoși ai preotesei și obrajii rumeni, sănătoși ai notăresei, unde nu se aude altceva decât vocea hodorogită a preotesei... Și se simțea atât de singură și de nenorocită, cum nu s-a mai simțit niciodată...

3.

După amiazi durerea se făcù stăpână deplină pe dânsa. Avea friguri, și i se părea că o mână rece, aspră, îi netezește fără încetare șira spinării, strecurându-i fiori în carne, în oase, în suflet. Iar mâna aceasta părea că e mâna preotesei care-i spunea mereu:

— Să ai ce băgă'n gură și cu ce să-ți învelești goliciunea... Incolo toate sunt mofturi și copilării. Toate, toate! Până și frumusețea, până și tinerețea...

Se trânti, îmbrăcată cum erà, pe pat, închise ochii, își împreună mâinile pe piept și așteptă așa, singură nu știà ce. Prin creeri îi roiau sumedenie de gânduri: își

închipuiă fel de fel de lucruri, care de care mai ciudate, mai năpraznice. Se gândiă când la copiii cari de când o doare pe ea dintele, deabia mai îndrăznesc să se miște prin casă, când la dascălul care o necăjește întruna să-i scoată dintele și n'o slăbește deloc din „băbucă“. Apoi își aduse aminte iar cum un țăran lung, sfrijit și spân, venise odată cu fălcile legate, încovoiat de durere, să-i scoată o măsea și cum dascălul, în loc de cea vătămată, îi smulse una teafără. Ea atunci credeă că țăranul are să se ducă acasă și să moară, și se minună mult văzându-l a doua zi că umblă țanțoș și fluerând pe uliță.

— Nu mai mor niçi oamenii așa tamesam — își zise dăscălița Aglaia în gând.

Aceasta însă o făcù să-și amintească și de nevasta unui învățător din Vărarea, care se prăpădise mai deunăzi și de care lumea spuneă c'ar fi murit din pricina unui dinte beteag.

— Când ți-e scris să te duci, trebuie să te duci, de vrei, de nu vrei — bolborosi dăscălița fără să se miște. Și mai bine să te duci iute, dintrodată, decât să te muncești cu durerile și cu suferințele...

Prinse a se gândi mai înadins la moarte, căutând să-și închipuie cum ar fi dacă ar muri ea acuma, acuma în clipa aceasta. Se minună și dânsa că gândul morții nu o înspăimântă, ci din potrivă îi face o plăcere stranie cum n'a mai avut niciodată în viața ei. Se vedeă parcă întinsă pe un catafalc alb, albă și ea ca peretele, frumoasă și nemânjită de strășnicia vremii. În jurul ei copiii îngenunchiau cu ochii roșiți de lacrimi, cu buzele învinețite, iar la picioare dascălul o privea nedumerit ca totdeauna și clătină din cap a jale. Auzea plânsorile înăbușite, întrerupte de sughițuri, cuvintele de durere cari fâșâiau prin aerul îmbâcsit al odăii și — îi părea rău că a murit...

Apoi se gândi la zilele de mâine, când ea nu va mai fi în lumea aceasta. Și par'că vedeă că lumea nu s'a schimbat de loc cu toate că ea lipsește dintr'însa. În odaie plutește acelaș miros necăcios de sfarog și de varză acră, numai cât ea nu-l mai poate mirosi. Casa, grădina, satul, câmpurile, toate au rămas la locul lor, oamenii își văd de treburi ca și când nu s'ar fi întâmplat nimic, ca și când n'ar

lipsi nimeni. Și din ea n'a mai rămas decât o mână de cenușă care încetul cu încetul se face una cu pământul.

Închipuirile acestea o îngroziră. Adică cum? Lumea să rămâie tot lume și când ea n'o mai fi? Și de ce să nu mai fie și dânsa? De ce să moară numai ea singură și lumea să trăiască înainte, să treacă peste dânsa ca peste un vierme strivit în picioare? Pentru ce să mai fie lumea lume când ea n'o să se mai poată bucura de dânsa, când numai alții o să trăiască într'însa?

CU Cluj / Central University Library Cluj

Și deodată îi veni o poftă nebună de viață... Vroiă să trăiască. Oricum, numai să nu lipsească din lume, dintre oameni. Nu-i mai păsa dacă va rămâne și știrbă ca preoteasa, dacă nu va avea decât ce să bage 'n gură și cu ce să-și ascunză goliciunea, chiar dacă nu va avea nimic, numai să trăiască, să simță că e în viață.

Se ridică brusc din pat și începă a pipăi toate lucrurile din casă, ca și când ar fi vrut să se încredințeze, că întradevăr trăiește, că n'a murit. Mirosul odăii care altădată o năbușea și o supăra, acum a se părea dulce ca un parfum. Copacii des-

frunziți, dealurile negre, cerul mohorât, toate păreau că zâmbesc. Pretutindeni vedeă și simțeă viața care e bună, oricât de rea ar fi, pentrucă trebuie să fie.

În sufletul ei se sălășlui o bucurie mare, mută, bucuria aceea pe care o simți după o lovitură grozavă, bucuria vieții. Acum nici durerea nu i se părea atât de amețitoare. Durerea nu mai eră pentru dânsa decât un semn mai mult că trăiește. Trebuiă s'o îndure cu acea resemnare, cu care ești nevoit să primești tot ce îți dăruiește viața.

— Ei, băbucă, ți-e mai bine? — o întrebă dascălul văzând-o atât de schimbată.

— Mai binișor... Acù parcă nu mai mă chinuiește așa, — rosti dascălița Aglaia domol și apoi adăogă brusc:

— Și zici că ar fi bine să o scot, ai?

— Firește că bine, nevestico — răspunse dascălul din ce în ce mai mirat. Ai scăpă de un ciolan care nu mai face două parale...

— Atunci vină de mi-l scoate!.. Vrei?

— Foarte bine. Foarte bine. Dar să nu țiți dacă te-o dureă...

— Aș, ce durere... Sunt deprinsă cu suferința.

Alergă ea însăși să caute cleștele reci și cam ruginite cu cari dascălul scotea dinții bolnavi ai sătenilor. Simțea o plăcere la gândul că va suferi, căci și suferința înseamnă viață. Numai inima i se mai slăbi puțin când își închipui, că peste câteva clipe are să fie știrbă, are să fie bătrână.

— Hai, hai, — se grăbi dascălița Aglaia ieșind în cerdac și așteptând pe bărbatul său cu gura deschisă și cu ochii închiși strâns.

— Ține-te bine! — porunci dascălul potrivindu-i cleștele pe dintele pricinos.

Dascălița Aglaia se apucă cu amândouă mâinile de parmaclâcul cerdacului. Simți cum fierul rece îi atinge gingiile, apoi o smucitură și un pârâit scurt, par'că i-ar fi înfipt un cuțit în gât. Pe urmă gura i se umplu de sânge cald.

— Bravo, nevestico! Ai scăpat! — strigă dascălul mândru și voios, învârtind cleștele cu dintele prins în vârful.

Aglaia mormăi ceva cu buzele încleștate și apucă repede paharul cu apă.

Apoi dupăce își oprî sângele și i se închegă rana, cercetă cu deamănuntul rădăcina dintelui pe care mai atârnavu câteva firicele de sânge înegrit și fărămituri de carne vie, trandafirie...

Într'un târziu, când casa se liniști, dăscălița Aglaia luă iar oglindița de sub pernă și se privi într'înșă lung, cuprinsă de amărăciune. Locul dintelui se holbă la dânsa negru, ca gura unui mormânt, lămurindu-i lucrurile pe care până acuma nu vroise înadins să și-le lămurească. Acuma, poate pentru întâiaoară, băgă de seamă, că în jurul ochilor i se urzise o țesătură de cute mărunte, fine ca rețeaua păianjenului, că ochii ei cei mari și negri, ca tăciunele, își pierduseră văpăile de altădată, că pe la tâmple, pe lângă urechi, printre șuvițele de păr castaniu, se mesteau multe fire albe și urâte.

— Cum am mai îmbătrânit! — oftă dăscălița Aglaia înăbușindu-și anevoie lacrimile.

Simțea deslușit că i se desprinde ceva din suflet și se duce, o părăsește pentru totdeauna, și că despărțirea aceasta o doare și o înfurie. Apucă brusc oglinda

și o izbî de pămînt. Sticla se sparse în mii de bucăți cari se împrăștiară prin toată casa, privind-o de pretutindeni ca niște ochi vrășmași, furioși.

Dăscălița Aglaia se zguduî de mai multeori, ca și când ar fi fost pătrunsă de un frig grozav, apoi deodată se trezi că lacrimile îi udă obrajii, că buzele îi tremură și șoptesc:

— Bătrână, oricum, dar cel puțin trăiesc!...

Întunerecul nopții o învăluî în doliu. În casă se svârcolea o liniște adîncă și un suflet amărât. În aer sfârâia, se măcina vremea...

LACRIMA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

LACRIMA

Dlui Oct. C. Tăslăuanu

Spre seară, așa când se împreună ziua cu noaptea, Codrea obișnuște să se așeze pe pragul tinzii, să-și vâre luleaua de lut roșcat între măsele și să se certe cu baba.

— Hm... Măă... Ce știi tu și cu feciorii tăi?... Voi toți împreună nu faceți cât o ceapă degerată...

Baba îi cunoaște năravul și nu preà îla în seamă. Sprintenă, ca o fată mare, cu sbârciturile obrazilor rumenite de bujală, se învârtește pe lângă vatră, dă încoace, dă încolo, și 'n cele din urmă răstoarnă pe crupător o mămăligă aburoasă. Iar atunci și Codrea încetează cu cearta, se mul-

comește. Își ascunde luleaua în chimir, se trânteste bodogănind pe laiță, își face cruce de trei ori, creștinește, și prinde a îmbucă tihnit și cu chibzuială. După cină umflă iar lulea, scormonește din foc un cărbune potrivit, pâcâe voinicește de câte-vaori slobozind fuioare groase de fum alburiu pe gură și pe nas, și pe urmă se lungește în pat.

Într'un târziu întrebă trăgănat, cu glas moale:

— Măi babă!...

— *Haba*, ghiujule?

— Hm... Da ce-o mai fi făcând Ionică?... Hai?

— Păi, Dumnezeu știe, măi moșnege...

— Da oare n'o fi flămând?

— Bunul Dumnezeu știe, că el ne poartă de grije la toți...

Codrea se ridică repede, înțepat, scoate luleaua din gură și se uită lung și îngâmfat la babă. Pesemne nu-i sunt pe plac răspunsurile astea în doi peri. Buzele i se mișcă țicăind ca și când ar bolborosi ceva, dar pe urmă se lasă iar pe spate, și nu rostește nici o vorbă. Cu ochii întredeschiși, împainjeniți, privește cum clipocește

jăratecul în vatră și nici nu bagă de seamă, că luleaua îi scapă dintre dinți... Un horcăit rar, ușor cutremură tăcerea bordeiului. În cenușă tăciunii mocnesc în-năbușit. Un greer rătăcit se tânguie sub fereastră. Un câine latră răgușit undeva, departe... Baba Firoana se apropie tiptil de moșneag, îngrijorată să nu-l trezească, și-i desleagă opincile...

Așa-i Codrea de-o vreme încoace. S'a obișnuit cu răsfățatul și gogolirile babei, ca copilul din leagăn cu țâța.

O jumătate de veac au petrecut în căsuța aceea dărăpănată, cu coperișul perfect, țuguiat, pitită sub coasta de molifti din capul satului. Și au trăit... Au trăit și mai bine, și mai rău, dar mai mult tot bine. Baba se simțea mai prostică, mai tare la cap și nu prea i se împotrivea. Își călcă pe inimă chiar dacă nu i se părea ceva, și-l lăsa să se sfarme el din gură, să hăpăiască până s'o sătură. Numai câteodată îi treceau sulite reci prin inimă și o podideau lacrimile... atunci când Codrea ocărea prea rău copiii. O durere năvalnică țâșniă din sufletul ei obidit, sângele începea să-i svâcnească mai

puternic în vine, fața ei pocită, gălbejită de vrâstă și necazuri ca frunza veștedă, se îmbujoră de milă și de mânie, și ar fi fost în stare să-l și blesteme... Dar tot nu putea. Vorbele întretăiate i se înmuiau într'un plâns amarnic. Iar Codrea se că-trăneă, că de ce își mânâncă ea zilele pentru niște copii ca aceia. El nu-i putea vedea 'n ochi de urâți...

Eră un moșneeg sfătos Codrea, un moșneag înalt și drept ca un steag, cu ochii albaștri de femeie, limpezi și adânci. Două cete de cute mărunte îi pornesc de pe opcina obrazilor și aleargă de-avalma, încrucișate și încolăcite, în sus spre gropile ochilor și 'n jos spre colțurile gurii, unde apoi se pierd în desișul perilor bătută de brumă. Pe umerii lui lați și cio-bănoși apasă povara alor șaptezeci și doi de ani.

Odinioară Codrea credea că n'o să îmbătrânească până-i Prut și Siret, așa eră de zdravăn și de voinic. Pornirile svă-păiate ale tinereții îl mânau tot înainte și-i dădeau puteri de uriaș. Un vuiet îi răsună mereu în urechi, o învâlmășeală de glasuri asurzitoare... răcnetul luptelor vieței. Și-i

plăceau glasurile acelea încâlcite, îl fermecau și-l întăreau. Se încumetă să se arunce tocmai în mijlocul vârtejului de trudă și sau să-l spargă, sau să se prăpădească.

Doisprezece ani a slujit pe împăratul ca toboșar. A colindat câte țări și mări, s'a bătut cu „pământezul“, cu „burcușul“, odată a fost și prizărit printr'un picior. Dar nicicând nu și-a pierdut voioșia. Numai în noianul primejdiilor i se răvenea sufletul...

Pe urmă a venit acasă. Ce odor de fetișcană mai eră pe-atunci baba asta Firoana!... Și pe urmă a avut copii, i-au năpustit neajunsurile. Pâinea ce-o mănca eră străbătută de sudorile muncii neconținute. Truda și zoala îi mistuiră puterile și pofta de vieață. Seara, toropit de greutatea nevoilor, de multeori gemea, urla de cruzimea traiului. Fiecare an, fiecare zi, trăgea câte-o brazdă două pe fața lui Codrea...

Dar au trecut toate, repede ca și cum trece puhoiul. Copiii și-au căpătat aripi, s'au dus care 'ncotro, și Codrea rămase iar singur cu Firoana.

Puterile însă îi erau sleite de crân-

cenia vremii. Minteă începeă a-i sburdă copilărește... Uitase multe din cele ce a pățit. Numele tovarășilor dela oaste, al orașelor, al superiorilor s'au spălăcit, i s'au șters din creeri. Unele visuri par'că le-a trăit aevea, unele întâmplări trăite par'că numai le-a visat. Vremea încurcă firele amintirilor și le învăltoarește după placul ei.

Astăzi Codrea nu-și mai aduce aminte că a fost toboșar. Nu, nici vorbă. Grenadir a fost, sau călăreț, dar totuș parcă grenadir. Și ce dragă i-a fost lui oastea! Acolo și-a prăpădit floarea vieții, acolo a dus traiul cel mai fără griji, cel mai ușor... O căldură priințioasă îl copleșește când se gândește la vremurile acelea. Închipuirea îi sboară vioi, grămădește întâmplări poznașe, răscolește și amestecă lucruri ne mai pomenite. Nici stavilile vremii, nici prăpastiile mărginirii nu o pot opăci în avântul ei năpraznic.

— Hm... Măă... Ce știți voi?... Eu când eram în oaste, mă!... Aia eră oștire, nu ca azi...

O umbră de surâs batjocoritor se leagănă pe buzele lui supte. Bulbii ochilor

năvălesc în afară. Obrajii se rumenesc în pripă. Și semeț, cu glas trufaș, înălțat, povestește:

— Eram odată, mă, cu domnu căpitan al nostru... cu domnu căpitan Carlup... Așa, așa, Carlup îl chemă... Eram în lagăr, mă, la pământez... Și iată că ne pomenim, mă, că ne atacă dușmanul și cât ai bate 'n palme ne fură toți boii dela companie... Hei, să fi văzut voi atunci pe domnu căpitan! Erà negru de supărat, mă, mai negru ca sumanu ăsta de pe mine... Hm... Și mie-mi erà milă de domnu căpitan, că erà om bun, Dumnezeu să-i deă sănătate de mai trăiește... Și mă pun eu, mă, și-mi acăț pușca pe umăr, și mă duc, bre, mă duc până ce dau de vrășmași într'o poiană. Da erau mulți, mă... erau ca vre-o cinci sute. Nu zic eu nimica, dar mă iau frumușel și m'ascund dup'o tufă. Și 'ncep a trage, băiete, și trag, și trag, și trag... Și deodată văd, mă, că se sperie dușmanii și o apucă la fugă, mă, de se hurducă pământul subt picioarele lor... Da bucuria lui domnu căpitan când și-a văzut iar boii! Măă! Erà cât p'aci să mă înghită de voios... Și deodată își descinge sabia

și mi-o dă mie. „Na, Costică! — zice. De-acù 'nainte tu ești comandantul companiei!...” Așa zău mă... Ia vezi așa, dragii mei!...

O clipă pare că-i alt om. O undă de lumină senină plutește pe fața lui brăzdată. Se uită împrejur și-și întinde fălos ciolanele... Apoi deodată tresare buimăcit, ca zguduit dintr'un vis. Își trece palmele peste frunte ca și când ar vrea să împărăștie de-acolo niște gânduri posomorâte. Un vâl întunecat de tristețe joacă înaintea ochilor lui... Bagseamă îi vin în minte feciorii și i-e rușine.

Șapte feciori a avut Codrea, ca șapte feți-frumoși. Și toți șapte l-au făcut de rușine, toți șapte au fugit dela oaste, parcă a fost înadins. Să fi fost oricât de prăpădiți, oricât de bicisnici, numai asta să nu i-o fi ticluit. Ce-i pasă lui c'au fost harnici, agonisitori, că s'au așezat bine, că și-au găsit neveste și frumoase și lăptoase. L-au făcut de răs, l-au făcut de comedie la lume fugind dela oaste. Și din pricina asta lui Codrea îi erau urâți ca și când nici n'ar fi fost odrasla lui.

În sfârșit i-a mai rămas unul, Ionică.

Acesta e mezinul. Și a fost băiat bun totdeauna. I-au plăcut de mic copil poveștile ostășești. Ascultă totdeauna cu ochii scânteietori cuvintele lui Codrea... Într'însul își puse el toată nădejdea.

Dar iată că într'o seară, tocmai când se ciondăneă cu baba, după cină, se aude un bocănit lin, slab în geam, Codrea pășește liniștit la fereastră și întreabă:

— Cine-i?

— Eu...

— Care eu?

— Ionică...

Mustățile moșneagului se svârcoliră fioros de câteva ori, par'că le-ar fi zmucit o mână vrășmașă nevăzută. Pe urmă iar întreabă:

— Ai fugit?

— Am venit...

Dintru'ntâi îi veni să-l gonească de lângă casa lui, să-l alunge în lume ca să nu-i mai auză nici de nume. Dar privirea lui încruntată rătăci spre babă. Nemișcată, cu doi picuri mari în colțurile orbitelor, ea nu îndrăzneă nici să crâcnească. Și durerea și iubirea ei mută îl înmuieară.

Se scărpină în ceafă înjurând printre dinți ș'apoi se trânti pe pat și tăcù toată seara.

Ușa se deschise scârțâind și intră Ionică, smead, pleoștit, destrămat, ca o stafie. Se lăsă încetinel pe vatră, lângă foc, și rămase acolo, tăcut, multă vreme. Baba, mototolită într'un ungher, plângea cu sughițuri. Apoi Ionică își sprijini capul în podul palmelor și începù să se jelească:

— Mi-eră dor de-acasă... Că acolo-s numai străini, și străinii sunt răi, și nu le pasă de durerea ta, și te asupresc și te batjocoresc, și...

Glasul lui, întrerupt când și când de sughițele bocite ale babei, răsună duios în liniștea nopții. Codrea însă nu auzeà nimic. Cu mâinile împreunate pe piept, zăceà neclintit, ca un mort. Iar după ce isprăvi feciorul, se întoarse către perete și zise aspru, poruncitor:

— Apoi mâine-dimineață să te duci înapoi!...

În zori, când căscă ochii, văzù pe baba Firoana, cu ochii înecați în lacrimi, sgândărind la foc, în vatră. Codrea se uită repede împrejur.

— S'a dus? — gâlgâi răgușit.

— S'a dus.

O fulgerare dureroasă i se înghesui prin inimă, un val rece îl zguduî prin tot corpul. Vrî să spuie ceva dar nu putî scoate nici un glas omenesc. Numai un hropăit lung îi izbucni din adâncul sufletului.

În bezna ființei lui tulburate se petrecî atunci o schimbare mare, nelămurită. Se sbăteă cu o droaie de gânduri și nu le puteă desluși. Și din frământările astea mute izvorîră deodată doi stropi argintii, cari se rostogoliră repede peste cutele feței la vale. Iar stropii îi ardeau pielea, îi ardeau sufletul și 'n aceeași vreme îl și mângâiau...

E cam mult și de-atunci. Acuma Ionică e însurat... însurat bine ca și ceilalți șase. Codrea însă a slăbit rău. Deabea mai poate eși câteodată din bordeiu. Și-l mânâncă și tusa. Dar sufletul lui e tămăduit. Nici o grije, nici o supărare nu-l mai necăjește.

În sărbători, când e vremea bună, iese în grădiniță, subt un paltin bătrân ca și dânsul, și povestește vecinilor care se strâng bucuroși în jurul lui... le povestește

pășanii năzdrăvane de pe vremea când slujea pe împăratul.

— Hm... Măă... Am fost noi odată la manevre, mă, da departe, tare departe... Am umblat atunci și pe la marginea pă-mântului... Da-i frumos pe-acolo, bre... e numai nisip... nisip mărunțel-mărunțel ca macu... Hm... Așa, mă!...

CULCUŞUL

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CULCUȘUL

Văzduhul / clocotea de zăpușeală...

O beteală de aur aprins se bălăbăneă sub albastrul lăptos al cerului. Fuioarele subțiri de căldură se întortocheau dea-valma peste lanurile gălbejite de soare, alunecau ușor pe deasupra coperișelor țuguiate ale mahalalelor, se svârcoleau îndârjite printre turlele tinichelate ale orașului nemărginit. Câteo gură de vântișor sec și aspru răscoleă în răstimpuri pulberea albă ca omătul de pe șoseaua ce se întindea netedă ca un brâu de argint printre livezile dogorâte de arșiță. Prin prejurimile ofilite, arborii presărați rar,

ca niște bulgări de vopseală verde lăncezită de o icoană colboasă, moțâiau toropiți de oboseală. Umbre uriașe păseau agale peste întreg cuprinsul, se lungeau se resfirau și apoi se prăpădeau în zările scăldate în abureală.

— Aaaoh! — căscă Dumitrache Cântăreanu pocnind din încheeturi. Aaaoh, Didico!

Stătea subt un nuc pântecos în „culcușul“ dela „Trei găște“, lungit pe spate, cu mâinile încopciate subt ceafă, cu privirile pierdute pe pânza vânătă, limpede și nesfârșită, care se rotunjea molatec deasupra pământului. Prin frunzișul nucului se strecoră o rețea minunată de ochiuri de umbră și de soare, care se întorceau sprintene pe obrajii lui hopuroși și uscați ca coaja sâmburelui de maslină. Din haina așternută pe subt dânsul, prin căptușeala zdrențuită se zgâiau două buzunare ferenițite și înnegrite de smoală. Jobenul spart și mucezit, aruncat în spinișul din preajmă, părea o grămăjuie de humă arsă.

— Aaoh! — făcù Cântăreanu din nou după un răstimp, Didico scumpă, mi-e foame!

— Ia taci din gură, pungașule, firea-i al dracului să fii! — se răpști brusc Didina care ședeà alături, răzimată de tulpina nucului, încolăcită ca un dobitoc, la umbră. Iși frecă ochii cu dosul palmeilor până ce se roșiră ca două sfecle fierte, apoi ridicând capul cu o trufie caraghioasă și aruncând niște priviri pline de scârbă spre bărbatul ce stă și acum neclintit, prinse a-l ocări lihăind:

— Aoleu, pieri-ți-ar vița și sãmânța, că m'ai sculat din somn tocmai când ațipisem și eu nițel... Uf, borfașule!...

Cântăreanu se înholbă la dansa zăpăcit de mirare; bulbii ochilor i se nălbiră deodată ca două globuri de sticlă lucioasă.¹

— Și dacă mi-e foame, fă? Și dacă mi-e foame?... Ei, atunci ce zici, drăcoaco, ce zici?...

Femeia dădù să răspunză, dar în clipa aceea Cântăreanu sâsâi ceva, scoase un țipăt înfundat, dobitocesc și-și încleștă pumnii gata să izbească. Didina se sculă friptă și prinse a se învârti ca o sfârlează în jurul nucului din a cărui scorbură scoase în grabă un coșuleț acoperit cu o

cârpă pestriță soioasă. Intinse basmaua pe iarbă și răsturnă la rezezeală conținutul coșului: mezeluri scofâlcite, rămășițe cigălite de oase de păsări, câteva legături de praz și o felie sănătoasă de pâine, cârcălită de unsori. Și, așternând, blestemă printre dinți și asvârleă, din când în când, priviri piezișe către Cântăreanu, care însă acum nici nu o mai luă în seamă.

— Haide, hoțule de te înfundă! — bombăni pe urmă femeia așezându-se bulgărește lângă mâncare și începând a înghiți în pripă par'c'ar fi alungat-o Tătarii.

— Nu mă mai ocărî, fetițo, fire-ai a dracului! Să nu mai mă ocărăști că te iau la bătaie — mormăi Cântăreanu c'o pâlpare de zâmbet sălbatec în colțul gurii, târându-se în patru buși spre basma.

— Par'că eu nu știu că vrei să mă omori, tâlharule, par'că nu știu?... Hai, lovește, că mie nu mi-e frică!... Haide!... Haide!...

— Ține-ți clanța, fă, că mă superi și dacă mă superi, o să te fac să-ți înghiți toate măselele!...

Didina se mulcomi o clipă, dar apoi deodată izbucni ca o smintită:

— Pe semne ți-e necaz, golanule, că mă vezi mâncând și pe mine... Ai?

— Ai ghicit, scumpo! — rânji Cântăreanu cu răutate. Tu ocărăști, tu blestemi și când colo tot tu vrei să și mânânci... Par'că tu ai fi muncit pentru dânsa.

— O, mânca-te-ar ocna, hămesitul! Da nu alerg eu toată ziua, nu colind eu toate mahalalele până ce pot ciupi câte ceva de-ale gurii!... Aoleu!... Și tu stai ca un trântor și te pârlești la soare, mânca-te-ar ocnele să te mânânce, golanule!...

— Acù ți-a ajuns, dragă! Cară-te de-aci și lasă să mai mânânc și eu!.. Cărel!... Cărel!...

Îi trânti brusc un pumn în piept și o brânci cât colo, apoi se puse să mol-făiască singur cu lăcomia unui câine flămând, înghițând felii uriașe de pâine cu câte-o mușcătuță de carne. Și învremece măcină grăbit ca iepurele, ochii îi sticleau de plăcere, iar pe la colțurile gurii i se prelingeau vine subțirele de bale.

Didina se ghemui bosumflată deo-

parte, își adânci obrajii în poală și prinse a lăcrimă:

— Aoleu, mânca-te-ar fript pungașii, aoleu putrezi-ți-ar oasele printre zidurile pușcăriei! Aoleu, cum mânânci tu din sudoarea mea și cum mă lași pe mine să mă topesc de foame! Aoleu, zănaticule, aoleu, candriule, că eu, sărman de capul meu, îmi ciopârtesc ciolanele ca să te îndop pe tine ș'acuma tu, afurisitule, mă huiduești!... Aoleu! Aoleu!

Cântăreanu însă fosăia liniștit, se lingeà cu plăcere pe buze și numai rareori privea la Didina cu niște ochi foarte mirați, par'c'ar fi tot întrebat când va mai contenì cu plânsul?

Prin frunzișul crâmpoțit al nucilor se scurgeà un mănunchiu de raze galbene îmbrobodind fața femeii cu o maramă veștedă de lumină și făcând să licărească ca niște bobite de grâu lacrimile ce-i picurau încetinel pe obraji... Deodată bărbatul, cu mustățile sbârlite și pline de fărâ-mături și de carne, se întoarse către Didina și-i zise cu glas dulce, dar poruncitor:

— Iii, Didico, uitasem... I-adù sticla cea cu țuică!... Aoleu, cum am uitat ca

pământul... Bine că mi-am adus aminte... Ad-o repejor, fetițo!...

Ea nu răspunse. Rămase două clipe nemișcată, dar apoi totuș se sculă și începù a cotrobăi în scorbura nucului. În momentul acesta însă dinspre șosea se desluși un foșnet de pași târâți. Cântăreanu întinse capul înainte, ca și când ar fi vrut să auză sau să vază mai bine, trase repede cârpa peste mâncare și rosti înnăbușit:

— Ssst! Sst!

Didina se întoarse ca fulgerul, se lăsă tiptil, își făcù mâna cozoroc și se uită cu băgare de seamă spre șosea. În șanțul crescut cu buruieni și adumbrìt de mărăcini se târà încetinel o mogâldeață neagră. Făcèa doi-trei pași, se opreà, porneà din nou. Din când în când se uită îndărăt, par'că i-ar fi fost frică că-l urmărește cineva.

— Bambaloi! — șoptì Didina scurt, revenindu-și în fire, și vârì mâna în scorbura de unde scoase numai decât o sticlă verde cu țuică.

— Na! făcù apoi dânsa către Cântăreanu cu o mutră de copil morocănos.

Pe obraji ei, unși c'un painjeniș de pulbere cenușie, erau încrustate două brazde late de lacrimi.

Cântăreanu duse gârliciul la gură și trase o dușcă zdravănă. Apoi astupă bineșor sticla, o așeză lângă dânsul și urmă să mânânce cu poftă înnoită. Și după un dram de vreme, zise către femeie mai împăcat, dar fără să o privească:

— Bea și tu... dacă vrei!...

Didina se apropia fuga ca o pisică, înșfăcă sticla și supse o gură bărbătească. Clipi de câteva ori din gene și din sprâncene, apoi se motolii lângă Cântăreanu și-i rânji c'un vâl de mulțumire și de lingușire răsfățată pe față:

— Mi-e foame, tăticule!...

Dar el nu o luă în seamă, nici nu-i răspunse nimic. Femeia totuș începù să molfăiască și ea, înghițând bucături mari, care, alunecându-i pe gât în jos, îi umflau beregata par'că ar fi înghițit nuci.

În vremea aceasta sosì și Bambaloi la culcuș. Erà un om scund și gros, cu fața scobită de vărsat și arsă de soare, îmbrăcat în zdrențe răspetecite, desculț, c'o pălărie cenușie blegită de sub care, printre

câțiva cârlionți de păr ca păcura, sticleau o pereche de ochi scufundați în fundul capului.

— Trăiți, băieți! — zise el cu un glas răgușit și gros, așezându-se alene deoparte.

Ceilalți doi tăcură și se strânseră mai aproape de mâncare par'c'ar fi vrut s'o apere de privirile poficioase ale noului venit.

Trecu o bucată bună de vreme fără ca vre-unul să scoată o vorbă. Cântăreanu și Didina se grăbiau cu mâncarea, pe când Bambaloi își deschese haina, apoi cămașa și prinse a-și scărpină pieptul coperit cu păr lung și negru, printre care licăreau picuri grași de sudoare. Într'un târziu Cântăreanu totuș deschise vorba și-l întrebă ca cu gura altuia:

— Ai făcut vre-o învârteală?

— Am umflat cinci franci ș-o băncuță dela un țăran pe Calea Moșilor.

— Dormeă? — întrebă atunci Didina cu gura plină.

— L-am întors — sfârși scurt Bambaloi, lungindu-se cu burta 'n sus.

Apoi tăcură iarăși. Nu se mai auzeă

decât clănțanitul dinților și plescăitul buzelor celor ce mâncau. Din depărtare însă se strecoră până aici respiraarea lihnită a orașului infumurat care sămănă, când cu vuetul unei ape adânci, când cu vâjâitul unui vânt de furtună, când cu mugetul trudit al unui dobitoc uriaș.

— Joci? — întrebă Cântăreanu iarăși, uitându-se la Bambaloi cu niște ochi cercetători, sfredelitori.

— Cum? — zice cel întrebat ridicându-se pe jumătate și mângâind cu privirile sticla cu țuică care se zărea sub haina lui Cântăreanu.

— Joci „babaroasa?”

— Se poate? — mormăi el domol, apoi adăogă repede cu mâinile întinse: Dă-mi și mie o gură de țuică, Cântărene!

— Ți-ai găsit... Nu dau...

— Să-ți stea în gât.

Și învremece Bambaloi, scrâșnind din dinți de necaz, se târî mai depărțitor și scoase de după brâul cafeniu cu care eră încins un pumn de gologani unsuroși pe cari prinse a-i număra cu zgomot, Cântăreanu potrivî sticla la gură și dintr'o dușcă o golî toată, apoi

se tolănî cu burta la soare, pîfîind și rîgîind ca o gîscă îndopată. Didina înviorată și sprintenă, adună rămășițele, le cotoșmăni în coș și le ascunse bine în scorbură; pe urmă se ghemui la poalele nucului, la pîndă. Și privind dusă spre șoseaua argintită de soare, lălăia din când în când câte un crâmpeiu de cântec bătrînesc...

Încetul cu încetul soarele se apropiase de asfințit vărsînd, înainte de a se pierde, o ploaie de sulite galbene asupra pămîntului însetat. În depărtări, turlele orașului, îmbrăcate în văluri fantastice de umbre și luminișuri, străjuiau ca niște ostași uriași pe un câmp de bătălie hopuros și părăginit. De jur împrejur însă, nici un zumzet nu mai adia: par'că toată lumea ar fi căzut într'o toropeală de moarte.

Și liniștea aceasta abia când și când eră întreruptă de leopăitul ușor al pașilor celor ce soseau la culcuș. Dinspre oraș oameni zdrențuroși, pârliți și scofâlciți la față, se târau ca șerpîi prin șanțurile șoselei către culcușul dela „Trei gâște“.

Didina îi zărea de departe și șoptea: „Ssst! St!“ Iar după ce se apropiau, le zicea pe nume: „Neneciu!“ „Bididiu!“... La culcuș fiecare își avea „patul“ său călcat și bătătorit în iarba înaltă și grasă de sub nucii din preajmă. Vorbeau puțin, scurt și numai despre învârtelile ce le făcuseră peste zi. Scotea fiecare paralele ce le șterpelise de cine știe unde, le zuruia cu dragoste în găvanul palmelor, le număra cu multă băgare de seamă de mai multe ori, sau le rânduia în movilițe de câte un leu pe haina care le servea de așternut, apoi când se plictisea sau când isprăvea, le ascundeă frumușel, ca să nu le vază nimeni, și întrebă pe cei dimprejur:

— Joci?

Care la rândul lor, răspundeau într'un glas:

— Se poate?

Însfârșit Bambaloi se puse în mișcare. Scoase dintr'o spărtură tainică a vestei sale o pereche de zaruri de os, le cercetă câteva clipe, apoi prinse a le scutura în pumni privind pe sub gene spre ortacii care picoteau la umbră. Se târî lângă

Cântăreanu și, încolăcindu-se turcește, sâsâi scurt:

— Haideți!

Cântăreanu așternu o bucată de mușama roasă între două rădăcini pe jumătate ieșite din pământ, iar oamenii se așezară toți împrejur. Dar, înainte de-a scoate paralele, fiecare își trecu mâna peste mușama ca să se convingă pasă-mi-te, că nu s-a făcut nici un șiretlic.

Începură jocul... Grămăjoarele de gologani asudați, rânduite în turnulețe regulate sau împrăștiate alandala, luceau ca niște ochi galbeni, vrăjmași în văpaia fuiorașelor piezise de lumină ce se furișau printre frunzele nucilor.

— Ieși Neneciu! — șopti răgușit Cântăreanu.

Neneciu, un băietan de vreo douăzeci și trei de ani, smead și uscat ca tîncheaua, îmbrăcat ceva mai binișor ca ceialalți, cu mâinile noduroase și late ca lopețile, apucă un pumn de gologani îi jucă în palmă, apoi îi trânti pe mușama și, împărțindu-i în două, lihăi cu glas stins:

— Jumătate și jumătate!.. Răspunde?

— Răspunde!

Cântăreanu strânse crunt din sprâncene, luă zarurile, le scutură îndelung în pumnul întredeschis și, ușor, le aruncă pe mușama. Și cu gâtul înțepenit înainte, cu niște priviri sălbatice, sticlitoare, urmări rostogolirea bucăților de os pânăce acestea se opriră într'un colț.

— Trei și doi! — șopti Cântăreanu mușcându-și buzele; apoi uitându-se la mâna lui Neneciu, care înșfăcase zarurile, zise cu un zâmbet amărât: Fără cacialmale, piciule!

În clipa aceea însă Neneciu asvârlise zarurile și acuma toți își plecară capetele așteptând cu ochii zgâiți. Peste fața lui Neneciu trecu repede o rază de bucurie, dar se stăpâni numai decât, întinse mâna cu o răceală silită și numără paralele bâiguind:

— Șase și șase! — și apoi adăogând: Opt bani!...

Cântăreanu căzuse cu capul pe piept de necaz, dar se desmeteci și el repede și numără tremurând optzeci de bani. Apoi împinse tot restul pe mușama și strigă înnăbușit, învremece pe frunte îi

răsăriră câțiva picurași de sudoare culoarea leșiei.

Ce vine!... Răspunde?

— Răspunde!

Toți priviră cu ochii holbați, cu răsuflarea reținută, la Neneciu care aruncase zarurile și nu făcuse nimica. La spatele lui Cântăreanu, Didina tremură ca o vargă verde de alun. Zarurile însă trecură de mai multe ori dela Neneciu la Cântăreanu fără nici un rezultat, așa că jucătorii începuseră a-și pierde răbdarea. Dar atunci Cântăreanu aruncând din nou zarurile, făcù unu și doi, și Neneciu, mătură paralele.

— Ptiu, lovite-ar relele, boule! — țipă Cântăreanu sărind ca un nebun și scuișând pe Neneciu tocmai între ochi.

Neneciu surâse nepăsător, se șterse cu mâneca cămășii și jucă mai departe cu ceilalți tovarăși, în vremece Cântăreanu, svârcolindu-se ca un pește de mânie, se întoarse către Didina și o luă pe ea la injurături:

— Fugi d'aci drăcoaico, că pentru tine am ghinionul ăsta.

— Aoleu, fire-ai al dracului, io-s de vină dacă tu nu știi să joci!

— Fugi, pungășoaiico, să nu te iau de păr! Fugi!...

Didina se sculă și se depărtă doi pași, clămpănind cu greață:

— Mânca-te-ar ocnele!...

Jocul însă nu contenî deloc. Movilițele de gologani se micșorau sau se măreau din clipă în clipă. Numai grămada lui Neneciu crestea treptat-treptat. Pe fețele tuturor se oglindea o spaimă nedeslușită, iar pe frunte subț buza de jos le licăreau cununițe de sudori reci. Numai pe obrajii lui Neneciu tremură adierea unui zâmbet de bucurie și de răutate, dar, și la dânsul, colțurile gurii se lipiseră de dinți dându-i înfățișarea unei fiare flămânde. Dela o vreme însă el începuse să mai strecoare și în buzunare câte ceva. Se făcea că-și numără câștigul și slobozează în vestă leu după leu, încetinel, pe nesimțite.

Cântăreanu pierduse tot ce avuse. Scormoni prin toate buzunarele, prin toate rezervoriile ascunse ale hainelor sale, dar zadarnic, căci pierdea, pierdea mereu.

Încercase toate mijloacele, se înfuriă, înjură, scuipă, săreă 'n sus oridecâteori pierdeă, îşi smulgeă părul, se închină, dar apoi iar se vâară în cercul jucătorilor. În sfârşit, dupăce se curăţă ca degetul, se întoarse către Didina:

— Hei, fetiço, dă-mi şi mie ceva părăluţe! Uite, m'am ars, dar am aşa o presimţire că cu un franc am să câştig tot ce-am pierdut!.. Hai, dă-mi!..

Didina, în loc de răspuns, îl scuipă în faţă ca pe-o javră şi nici nu se sinchisi de dânsul.

— Dă-mi, Didino... nu mă lăsă de ruşine! — o cihăi Cântăreanu necontentit. Haide! Dă-mi!..

— Ia lasă-mă în pace golane!.. Nu-ţi dau nici un ban că m'ai înjurat! — urlă Didina schimonosindu-se la dânsul ca o pisică care se apăară de o harmalae de câini.

Cântăreanu stătù câteva clipe ca o stană de peatră. Păreă că se gândeşte. Dar apoi deodată prinse a schimbă feţe-feţe ca un lunatec. Vinele de pe tâmple i se îngroşară ca nişte lipitori hrănite de sânge, fruntea i se încreţi, nările i se um-

flară, iar pumnii i se încleștară, așa că unghiile i se înfipseră adânc în carne. Incepù a răsufli repede, sforăind ca un bolnav de plămâni. Se năpusti ca o fiară asupra femeii, o înhăță de gât și o tăvăli jos.

— Dă-mi, că te omor!

Și prinse a o lovi cu pumnii peste cap, peste ochi, peste foale... Ea țipă ca din gură de șarpe:

— Nu dau, hoțule, nu dau... Nu dau!... Aoleu! nu dau!... N'am...

Dar Cântăreanu îi urlă în urechi neconținând cu ghionturile:

— Ba ai, pungășoai, știu bine că ai!...

Femeea se sbăteă sub loviturile lui ca o broască strivită în călcâiu; în câteva rânduri se opintise și ea să-i împlânte degetele în ochi, dar Cântăreanu băgă de seamă, își trase capul îndărăt și începù s'o lovească cu picioarele în șale. Și Didina tot mai gemea cu glasul scăzut:

— Nu dau, hoțule, nu dau!... Omoară-mă dar nu-ți dau nici un ban.

Cântăreanu parcă-și pierduse mințile. Se urcă cu genunchii pe pieptul desco-perit al femeii, își încleștă mâna în părul

ei destrămat și prinse a o bate cu capul de pământ. Căpățina Didinei bubuiă ca o oală înfundată când atingea brujii de humă, iar ochii îi ieșiră din orbite ca două cepe mari roșii. Cântăreanu găfâia și mugea:

— Te omor, hoțo, dacă nu-mi dai!...
Îți beau sângele dacă nu-mi dai!...

— Omoară-mă!... Omoară-mă, că nu mi-e frică!

Atunci Cântăreanu, și mai întărâtat, vrând s'o facă să tacă, îi trânti un pumn în nas. Doauă șiroaie de sânge ferbinte, mohorât bulbuciră brusc din gura și nă-rile femeii, îi roșiră bărbia și gâtul, prelingându-se în picuri rari printre firicelele crâmpoțite de iarbă... Pe Didina o trecură nădușelile, simți un nod acru în gât, dar totuș nu contenî a blodogori, deși cu clăbuci de sânge în gură:

— Omoară-mă, omoară-mă, dar tot nu-ți dau!...

O ploaie de ghionturi îi astupă gura. Părul i se vâlvoi și se amestecă cu pământ și fire de iarbă, iar sângele îi vopsi toată fața cu o mască purpurie de catifea. În sfârșit, gemetele ei slăbiră, buzele-i învinețite și mușcate prinseră a tremură

convulsiv, iar mâinile ei zgâriate vrăjeau după aer ca niște aripi zdrobite...

Cântăreanu, pufnind și răcnind ca un taur aprins, o bătù până ce osteni. Atunci apoi îi puse un picior în coaste și o îmbrânci ca pe-o cârpă netrebnică. Femeea, un morman de carne vie, se rostogoli o bucată de loc și rămase nemișcată ca un buștean. Numai sânii stropiți cu sânge, cari creșteau și scădeau în răstimpuri rari, arătau că viața nu s'a stins de tot dintr'însa. După un dram bun de vreme însă, totuș își reveni în fire; începù iar a geme ca un animal beteag, apoi se porni pe plâns și plânse, plânse cu sughituri. Pe urmă deodată, pe neașteptate, desnodă dintr'un ciorap o punguliță umflată de gologani, o cântări o clipă din ochi, și o aruncă lui Cântăreanu care stătea deoparte cu capul între genunchi, ștergându-și sudorile de pe obraji. Cântăreanu se uită întâiu la femeie, apoi la pungă, și fără să scoată un cuvânt răsturnă gologanii în palmă. O rază de bucurie copilărească luci în ochii lui crunți la vedenia banilor. Se închină de trei ori ș'apoi se amestecă iarăș între jucătorii cari, toată vremea cât el bătuse pe

Didina, învârtiseră *babaroasa*, nepăsători și liniștiți, ca și când nu s'ar întâmpla nimic.

Didina își pipăi ciolanele stâlcite, își șterse sângele depe față și depe gât, se cotoșmăni deoparte pe crăcana unui nuc stingher suspinând și plângând cu o voce care semănă c'un cântec de jale:

— Aoleu și d'aoleu că m'a omorît! Arde-te-ar pârjolul, hoțule și găinarule, că-mi storci și măduva din oase și tot mă omori în bățai! Urî-te-ar lumea, urî-te-ar și soarele, urî-te-ar și noaptea!... Ai omorît pe Ghiță Olteanu de pe șoseaua Pantelimon, ai făcut spargere cu omor în Călărașilor, ai jăfuit pe ovreiul din Băneasa!... Aoleu, proasta de mine, că nu te-am dat pe mâna poliției c'aș fi scăpat de tine și de bățăile tale, aoleu și d'aoleu!...

Din când în când tăceă, se uită pe-a furișele la Cântăreanu, par'că ar fi vrut să vadă ce face. Apoi iar începeă mai dihai și mai jalnic, încât bocetele ei umplură întreg culcușul... Bărbații însă n'o luară în seamă. Ei își urmară jocul tăcuți, cu inimile strânse, cu broboane de sudori

pe față, și priviau cu ochii holbați la zarurile ce se învălmășeau cu iuțeala fulgerului pe mușamaua soioasă.

Un zâmbet șiret, șăgalnic plutea acum pe buzele lui Cântăreanu. Începuse să câștige și-i veni poftă să glumească. Aruncă în răstimpuri câte-o vorbă de șagă către cei dimprejur, dar glumele îi înghețau pe buze, căci aceștia îi răspundeau prin niște priviri dușmănoase și amenințătoare. Ș'așa nu-i rămânea decât să tragă cu urechea la oftările Didinei; încruntă din sprâncene când îi pomenea despre isprăvile care aveau nevoie de întineric, dar totuș nu se uită la dânsa. Încurând însă, Bambaloi băgă de seamă că Cântăreanu strecoară parale în ghiată. Îl înjură, dar Cântăreanu râse șiret și mai îndosî pe loc doi lei. Și ochii îi sticleau într'o văpae de bucurie sălbatecă.

— Ți s'a întors norocu bătându-ți ibovnica! — bombăni Bambaloi care se curățase ca o lămâie stoarsă și acum privia lihnit la joc.

Cântăreanu zâmbi prostește, scutură îndelungat zarurile în palmă, le aruncă șmecherește, iar ele să opriră pereche-

pereche... Și în vremea aceasta Didina, schingiuită de bătaie, plângea amarnic și tremurâ ca o frunză bătută de vânt.

Dar apoi norocul deodată se schimbă iar ca prin farmec. Cântăreanu prinse a pierde și în câteva clipe rămase uscat ca scândura. El însă nu se ostoie. Își amăneta ghetetele pentru cincizeci de bani, apoi pălăria pentru zece bani. Și toate se dușeră pe apa Sâmbetei, căci acuma Neneciu făcea mereu cinci și cinci, șase și șase.

Cântăreanu, ars până în suflet de necaz, blestemă ca o babă rea de gură și se bătea cu pumnii în cap:

— Uf, trăzni-le-ar fi Dumnezeu toate femeile!... Uf, cu ce femei m'a bătut pe mine Dumnezeu!... Uf, uf, că i-a părut rău după parale și m'a făcut să-mi pierd și ghetetele și pălăria...

Apoi, vârandu-se printre jucători, li se jeluî cu glas plâns:

— Vedeți cum pate omul, când are o ibovnică afurisită?... Cât muncesc eu și mă trudesesc pentru dânsa, fire-ar a dracului și ea tot îmi coboște a rău și mă amenință cu vânzări și cu năzdrăvăni...

Aoleu, acuș te omor! Aoleu, cum te țin eu ca pe-o cucoană și tu cum îți bați joc de mine!...

Dar Neneciu strâmbă din nas scârbit, îl întrerupse brusc și-i urlă în urechi:

— Ce mai tot cârtești, bălosule! Omoară-o, dacă vrei, și nu bate mereu din clanță!...

Cântăreanu se uită lung și întrebător la Neneciu, apoi rând pe rând la ceilalți. Însă pe fețele tuturor citi par'că aceleași cuvinte:

— Omoar'o și nu mai bate din clanță!

Își întoarse ochii albaștrii tulburați spre Didina care plângea și acuma și-și ștergea lacrimile cu poala rochiei de stambă. Mai privi odată la jucători șcrâșnind din dinți ca un câine hain, apoi se apropie de Didina:

— M'am ars, fetișo, m'am ars până la piele! Pentru blestemele tale... Vezi, Didico, de ce mă tot afurisești?...

Didina izbucni deodată într'un hohot amarnic de plâns. Apucă mâna hopuroasă și crăpată a lui Cântăreanu și o duse la frunte, gemând de nenumărate ori:

— M'ai omorîț, tăticule! M'ai omorîț
Uită-te la carnea mea... M'ai omorîț!...

La apus soarele se ascunse printre
coperișele înroșite ale Bucureștilor. Orașul
întreg părea scăldat într'o mare de flacări
trandafirii. Nucii dela Trei Gâște aruncau
o pată neagră uriașă pe pajiștea care în-
cepea a aburi în răcoarea înserării... În-
cetul cu încetul noaptea se coborî pe
pământ cu pași de lup învăluindu-l cu o
mantie vânăta închisă cusută cu mii de
mii de stele. În zare, orașul începea a-și
aprinde faclele sale galbene răspândind
în văzduh o ceață molatecă și alburie,
amestecată cu un vâlmășag de zgomote
lâncezite...

În culcuș, oamenii isprăviseră jocul.
Se târise fieștecure la locul său și acuma
toți stăteau întinși privind gânditori la cerul
împeștrițat cu stele, oftând din când în
când ca niște bolnavi cuprinși de dureri.
Singur Neneciu eră neliniștit. Strângea în
pumni paralele câștigate, le numără, le
vâră în buzunare și iar le scotea să le
numere.

— Aoleu, să nu mi le fure careva la

noapte! — își zicea neîncetat privind îngrijorat la tovarășii săi, cari gemeau cu jind și cari îi aruncau în răstimpuri câte-o privire pismătăreață.

În sfârșit, scoase o băsmăluță, înfășură într'însa banii și o vârî în sân; apoi se închină repede de mai multeori, se lungi și dânsul cu burta 'n sus și prinse a pufăi c'un surâs de biruință și de bucurie pe buze...

Într'o parte mai adăpostită, Cântăreanu și Didina șopteau încetinel, sgârșiți unul lângă altul ca doi tineri îndrăgostiți de curând. Femeea găfâia și acuma; carnea ei chinuită tremurâ ca o grămadă de piftie. Pe obraji, lacrimile încă nu i se secaseră și buzele-i erau umede și înegrite ca postavul... Cântăreanu o mângâia și-i șoptea cu milă:

— De ce mă tot superi, Didino, de ce mă superi?... O să te omor odată, taică, și mi-ar părea rău...

Apoi, după câteva clipe și oftând din adâncul sufletului, adăogă:

— Dar pentru ce mi te tot împotrivești?

Didina se alipì de dânsul ca un copiluş de țăță la sânul mamei și-i lihăi cu o voce tremurată:

— Omoară-mă, tăticule!... Aș vrea să mor de mâna ta!...

Și 'n vremece Cântăreanu clătină din cap nedumerit, ea întrebă repede, cu o privire exaltată în ochii plini de lacrimi:

— Iubești-mă, tăticule?... Așa-i că mă iubești?...

Cântăreanu strânse din umeri și zise cu glas muiat:

— O să te omor odată, Didino! Mi-e frică c'o să te omor ș'o să mă bag în ocnă pentru tine!...

— Strânge-mă 'n brațe, tăticule!... Strânge-mă și mă omoară! — lihăi femeia svârcolindu-se lângă dânsul.

Susururi slabe se furișau prin frunzișul nucilor. Firicelele de iarbă se înmlădiau și se legăneau prin somn. O pasăre piruiă în apropiere o melodie dulce, lină, trăgănată. Peste culcuș, peste împrejurimi se așternu o boare subțire, răvenitoare ca un înveliș țesut din ață de paianjen... Sus, pe cer, stelele nenumărate licăreau ca o pusderie nesfârșită de luminițe de ceară

albă, și licărirea lor părea dulce și amară ca o sărutare de fată mare. Și 'n depărtare orașul nesfârșit gemea înăbușit, ca un uriaș care trage de moarte, și se mistuie în lumina lui gălbuie și veștejită.

BCU Cluj Central University Library Cluj

OFILIRE

Soarele zâmbea... Smocuri de raze aurii se întreceau prin văzduhul înveselit mângâind pământul crăpat de dogoreala zilelor trecute, oglindindu-se zglobii în fața râului ce încinge satul ca un brâu de argint.

Un iaz tare și nou eră găvozdit în calea apei neobosite. Valurile oțeloase se năpusteau mugind asupra zăgazurilor căptușite cu bolovani, le hurducau, le pălmuiau, apoi neputând să le biruie, se aruncau turbate pe scândurile lucioase la vale, și se prăbușeau în vârtejurile adânci ale hâlboanei. Zdrobite, răcnind de mânie se zvârcoleau în brațele vojlui, pe urmă

scăpau trudite și alunecau gâlgâind pe prundișul arămiu...

Dinjos de iaz, la marginea râului, Saveta prundarului se închină de două ori spre oglinda încrețită a apei, ș'apoi cu cofele pline, cu ochii în pământ, încordată ușor subt povară, se îndreptă spre pârlazul din fundul grădinii. Lângă gardul de nuiele, poposi o leacă. Brațele îi căzură moarte dealungul trupului, capul îi căzù pe piept, iar subt dunga neagră a genelor îi răsăriră câțiva picuri mărunți care se scurseră domol pe obrajii plini și îmbujorați. Și așa rămase un răstimp pierdută. Apoi privirea i se îndreptă spre turnușoarele de spumă ce tropăiau în hâlboana iazului. În creerii ei prinseră a hăul o sumedenie de gânduri ciudate, niște gânduri de cari îi eră groază, care o chinuiau, dar care totuș o ademeneau neîncetat de o vreme încoace... Într'un târziu se desmeteci și, cu o sfortare cruntă, își curmă plânsul. Dar când ajunse la căscioara țuguiată și intră în pridvor, lacrimile o pridediră iarăș, pe-a furișul.

Mă-sa, o femeie vânjoasă, c'o gură ca melița, suflecată până 'n genunchi, vă-

zând-o pleoștită și bocită, se cătrăni foc, și se răpști la ea:

— Ce-i cu tine, fă?... Ce te tot bocești par'că te-ar fi părăsit mirele?

Saveta tresări înspăimântată și deabia putu bâlbâi câteva vorbe sdruncinate. Lacrimile însă începură a-i curge și mai năvalnic.

Mama se uită mirată la fată. Dintru-ntâiu vrù s'o ocărească, să-i scoață nălucirile din cap. Dar când îi văzù ochii stinși, obrajii arși, când o văzù atât de posomorâtă, o cuprinse mila, par'c'ar fi înțeles durerea mută ce se alină în lacrimile acelea. Și glasul i se înmuiă, privirea i se îndulci:

— Spune-mi, draga mamei, spune-mi mie ce te doare?...

— Fata se oprì în prag, stătù o clipă pe gânduri, apoi răspunse cu glas năbușit:

— Nimica, maică... Nimica... Zău nimica...

Mama privì lung în urma ei, clătină din cap, și bombăni îngrijorată:

— Are ceva... de bună seamă are ceva fata asta...

În porumbiștea din dosul casei Saveta se oprî. Întrebarea mamei îi răscolise deodată toată durerea. Simțea limpede cum i se îngreunează mintea, cum îi lânzezește sufletul. Genunchii începură a-i tremură.

Se lăsă jos și-și lipi fruntea de pământ. Lacrimile i se secaseră. Numai oftări adânci se mai desprindeau din pieptul ei rotunjour, oftările plânsului uscat care sugrumă sufletele. Părul ei bălan se sbăteă ca peștele lângă corpul întins între mușuroaiele firelor de păpușoi.

O adiere blândă, lină se furișă printre foile jumătate verzi, jumătate galbene ale porumbului. Spicele fâșâiau tainic și-și plecau capetele ferindu-se de căldura soarelui care prinsese a le înțepă. Și, din freamătul frunzelor-sulițe, par'că se deslușește o povestire urâtă.

Pe Saveta o cutremură un fior de fierbințeață din creștet până 'n tălpi. Buzele ei stinse, învinețite murmurară trăgănat:

— Nu se poate... nu se poate...

De trei săptămâni îi furnică în urechi un gând, de când îi spuse Florica pădurarului că feciorul popii se însoară, feciorul cel mai mare, cel de se face doftor, cel

care... Când a auzit asta a simțit că i se înfige o săgeată otrăvită în inimă.

— Dacă e adevărat, mă arunc în hâlboana iazului — își zisese dânsa atunci, și de-atunci o muncește mereu gândul acesta.

Privirea i se tulbură, sângele îi clo-cotește în vine când se gândește la ceea ce îndură ea de-atunci. Își încleăștă degetele în păr, se svârcolește desnădăjduită pe bulgării sfârmicioși de pământ și, se blestemă întruna și-și zice:

— Te-a bătut Dumnezeu, nerușinato, fiindcă ai păcătuit...

Dar apoi, repede, fără nici o trecere, o năpădesc alte amintiri, lumea i se pare că se înseninează, și-i pare rău că-și afurisește iubirea. O rază dulce de nădejde îi pătrunde prin creeri, îi rânduiește gândurile învăltoare. Și vuietele năpraznice încetează înfrânte de adierea trecutului care i se desfășură ca o poveste frumoasă, fermecătoare...

...Eră spre toamnă atunci... eră pe vremea secerișului, întocmai ca și astăzi. Ea însă nu împlinise șaptesprezece ani. Deabia în vara aceea începuse a merge

la horă. Și-i ziceau oamenii „frumoasa lui Ion-Prundarul“... Așa-i ziceau.

Și s'a întâlnit pe câmp, venind dela holdă, s'a întâlnit cu feciorul popii. Și feciorul popii erà boer... boer mândru... Ea i-a dat binețe cum se cuvine, iar el i-a mulțumit ș'a întrebat-o, dacă nu i-e frică seara pe hotar. Dar încă nu erà seară și ea a răs și i-a răspuns că nu i-e frică și că încă nu e întuneric. El însă a zis că ba se 'ntunecă și că are s'o însoțească până 'n sat ca să nu-i fie frică... Și ei îi erà tare rușine și de rușine ce-i erà la început deabia putu să bolborosească ceva.

Pe urmă totuș s'a îmbărbătat, căci boerul erà tare vorbăreț și știà povestii multe lucruri vesele de cari trebuià să râdă cu hohot, și altele duioase de cari îi venià să plângă. Ș'apoi aveà boerul un glas moale, moale ca mătasa care te mângâià și-ți încâlzeà inima. Și aveà niște ochi mari, negri, cu sclipiri ademenitoare, și pe obrazul stâng, într'un drept cu mustăcioara deabia mijită, un semn cât un puiu de linte. Și-i stà tare bine așa...

Și a tot povestit boerul... a povestit și nu i-a stat gura nici o leacă. I-a spus

c'a isprăvit cu învățătura și acuma se face doftor... Și ea îl ascultă bucuroasă și ar fi dorit să fie cât mai lung drumul până în sat.,.

Apoi, într'un loc, boerul s'a oprit... s'a oprit tocmai subt părul cel pădureț din livada lui Siminoc. Pe jos erà prund de pere sălbatece mărunte și galbene ca turta de ceară... Și s'a oprit și Saveta cu toate că ceva îi spunea să nu se oprească... Ș'atunci boerul a tăcut și a luat-o de mână. Și mâna lui erà suptă și rece ca o steluță de zăpadă.

Saveta tremură... tremură ca varga de mesteacăn și inima îi svăcnea nebunește. Și feciorul popii a început a-i șopti vorbe dulci. Ea nu înțelegea rostul vorbelor lui, dar glasul îi mângâia sufletul cu o sărutare de mamă... Și feciorul popii a cuprins'o de mijloc... Ea a dat să-l respingă și i-a zis cu voce răgușită: „Boerule, fii bun și mă lasă 'n pace“... Dar el a strâns-o și mai pătimaș în brațe și a sărutat-o pe buze. Și 'n minutul acela a simțit Saveta că deodată tot sângele i se aprinde, că o pătrunde o fierbințeală mare, că îi cad în jos brațele... Și feciorul popii a putut face

cu dânsa orice, căci dânsa nu i s'a mai împotrivit...

Eră noapte cum se cade când a ajuns acasă și mă-sa a certat-o... a certat-o ca pe-o slujnică. Atunci ei nu i-a păsat de dojană și nu s'a înspăimântat de cuvintele de ocară. Acuma însă îi răsună în urechi ca o vijelie:

— Ieà seama, fă, ieà seama! Să nu-mi aud vorbe slabe pe urma ta! Să nu te împângărești, să nu-mi faci rușine, că de mi-i face, cu mâinile mele te-oi sluti și, slută, te-oi goni din ograda mea să te duci încotro te-or duce ochii, să cerșești pomana oamenilor fără milă și să nu-ți mai aud nici de nume!...

Și a doua zi Saveta iar s'a întâlnit cu feciorul popii. Și dacă nu-l vedeà două zile, Saveta nu mai aveà hodină. Și odată, când feciorul popii plecase de-acasă pentru o săptămână, Saveta s'a îmbolnăvit și s'a topit ca o floare neudată...

Ca niște fulgerări senine i se perindă acuma toate prin minte. Și fața par'că i se mai îmbujorează, par'că-i vine iar poftă de viață.

Dar gândurile triste o cotropesc iar numai decât și sufletul ei amărât se sbuciumă, se prăpădește în prăpastiile ce i le arată ziua de mâine. Își aduce aminte cum o înconjoară acuma când o întâlnește pe uliță, cum se întoarce pe altă parte și se face a n'o auzi când îi dă binețe, cum e mai străin ca cel mai rău străin. Și inima stă să-i pleznească de durere. Și nu mai îndrăznește nici să nădăjduiască măcar că zvonurile despre însurătoarea lui să fie numai clevetiri.

Ar vrea totuș să mai dea odată față cu dânsul, să-și citească din ochii lui osânda. Și a fost de vreo câteva ori... a fost până la poarta ogrăzii popii, dar n'a fost în stare să puie mâna pe clanță. O pridideă plânsul cuprinsă de sfială și, buimăcită de rușine, deabia putea să se târască până acasă...

Apoi iar caută să se mângâie... Da, așa trebuiă să se sfârșească dragostea ei păcătoasă. Așa i-a fost scris, pesemne. Ea nu-i de seama lui. Ea e proastă și săracă. Ea i-a fost numai o jucărie, o petrecere de vreme. El e boer. El trebuie să-și ieă nevastă o cucoană... Dar deodată

se oprește și se întinde par'că s'ar împotrivi unei puteri vrășmașe.

— Nu-i adevărat!... Nu-i adevărat!...

Și-i vine să strige în gura mare, s'o audă toată lumea, că asta nu se poate, că asta-i o rușine grozavă... Vorbele i se îngrămădesc în gât și nu le poate rosti cu toate că simte cum o sugrumă...

Soarele se grăbește cu pași de uriaș spre asfințitul roșu ca sângele. Rătăcește o clipă printre piscurile rumenite ale munților, apoi se scufundă încetinel, improșcând o ploaie de lumină ruginie pe coamele dealurilor din față.

În casa lui Ion Prundarul, la lumina înăbușită a unui opaiț, oamenii s'au așezat la masă. Toropiți de munca zilei, mânâncă lacom și tăcuți. Numai zăcănitul lingurilor de lemn și țopăitul buzelor se aude din când în când.

Pe la sfârșitul mesei însă inimile se desmoresc. Deodată prundarul își înalță glasul:

— Duminecă se cunună feciorul popii...

Un moșneag alb ca oaia, cu obrajii pământii, icnește ceva și clatină din cap.

O femeie ciupită de vărsat, își proptește lingura de ghizdul blidului și se uită întrebătoare împrejur.

— Să-i deă Dumnezeu noroc și fericire, că-i om bun și milostiv — zice iar prundarul, ștergându-și mustățile.

Saveta se scoală tremurând de pe laiță. Fața ei e galbenă ca frunza veștedă de frăgar. Iese din casă cu pași rătăcitori și i se pare că se năruie casa în urma ei...

Din dosul unui deal răsare luna și se înalță sgribulită, ca un sloiu de ghiață, în văzduhul înstelat. Un paianjeniș de lumină albă, rece se așterne peste desigurile codrilor adormiți.

Pe cărarea din porumbiște Saveta aleargă ca o smintită spre iaz. Țărâna scârțâie dureros sub leopardul picioarelor ei desculțe. În burueni, licuricii sclipesc ca niște punctulițe verzi, ca niște ochi vrășmași, înfuriați.

Și râul mugește înfricoșător în bezna nopții. Un vânt rece, umed învâltorește luciul oțelos. Sbârciturile argintite se leagănă, se încurcă și se sparg. O mogâldeață ciudată se svârcolește în apă câteva clipe făcând-o să bolbocească. Valurile nemi-

loase o înhață repede și o aruncă pe iaz la vale, în mijlocul vârtejului spumos și alb ca laptele strecorat. Vârtejurile o leagănă, o apasă la fund, apoi iar o scot, o svârle la mal și o acoperă cu nisip mărunt ca pânza zăbranicului.

Luna zâmbește ca un om nepăsător și se ascunde la spatele unui nour negru ca jalea...

RĂFUIALA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

1.

Primenit de sărbătoare, gata demult de ducă, Toma Lotru ședeà mototol pe laiță, cu coatele răzimate de marginea mesei, cu obrazii scufundați în găvanele palmelor, privind țintă la un ochiu de fereastră pe care gerul de astă-noapte, zugrăvise sumedenie de chipuri de ghiață, ciudate și întortochiate, ca visurile urâte ale unui om necăjit. Își băteà capul să le slovenească... Iacă, colo 'n mijloc, o minune mândră și mlădioasă, un trup frumos de femeie, proptit și 'n dreapta și 'n stânga pe două matahale șterse și prelinse. Și jur împrejur se încolăcesc deavalma iezme

pocite subțiri, dintre cari se desprind și se împletesc, în rotogoale răzlețe, cununi de ghiață argintie... Toma părea că începe să înțeleagă rostul acestor chipuri. Își încruntă sprâncenele ca să le pătrundă mai bine, dar atunci un strop lat de apă se desghiocă de sub pervaz, se prăvăli în cârligături mărunte peste miezul geamului și, deodată, toată icoana se mânji și toate florile se schimonosiră...

Toma clipi vajnic de două ori, desvelind doi ochi mari de cărbune stins. O fulgerare de pară lucitoare îi învioră o clipă privirea, o licărire de mânie pătimașă care, însă, se înecă îndată în nedumerirea ce-i ținea încătușat sufletul. O oboseală i se strecură prin mădulare. Simțea că îi țâșnește ceva prin inimă, ceva nedeslușit încă, asemuior și cu durerea și cu furia.

Și 'n răstimpuri își cântărea femeea prin painjenișul pleoapelor întredeschise. O vedeă așa, ca prin ceață, proptindu-se cu o mână de colțul mesei, îmbrăcată în haine frumoase sărbătorești, și i se năzărea că vede o păpușă de marmoră în fereastră, o floriceică atinsă de rouă...

Îi eră tare dragă Rafila, mai dragă ca

ochii din cap. A luat-o săracă, numai cu cămașa de pe ea, dar a trebuit s'o ieă, că de n'ar fi luat-o și-ar fi făcut seama. N'a văzut el atunci nimic și n'a vrut să audă nimic. Îi eră dragă Rafila și nu-i păsă de altceva.

Rafila a lăcrimat mult, foarte mult, când au făcut tocmeala. Eră fată orfană, crescută și îmbrăcată din mila oamenilor, obișnuită de mică cu plânsul. Plânsul îi fusese în viață toată mângăerea și în bine ca și 'n rău. A mai slujit pe unde a apucat și așa, încetul cu încetul, s'a pomenit fată mare, frumușică și sprintenă. Flăcăii toți o iubeau și ea eră blândă și bună cu toți, dar tot satul știă că numai cu Tănase Ursu se înțelege ea și se potrivește, cum se potrivesc două turturele.

A plâns mult Rafila, când a făcut tocmeală cu Toma Lotru, și dela tocmeală până la cununie nici nu i s'au svântat lacrimile. Măcar că Toma eră flăcău voinic și bogat, iar Tănase sărac ca degetul...

Toma a făcut, de dragul Rafilii, nuntă mare, cum rar se pomenește. Dar Rafila nu încetă de loc cu plânsul... Și când stătură înaintea altarului, când îi puse popa

să zică sfântul jurământ, cu trei degete pe sfânta cruce, Rafila a început să se bocească, de-i tremură și cununița de flori din cosițe. Și toate femeile au plâns de mila ei, încât se cutremură biserica de jale... Mai mult a semănat cununia aceea a prohod, decât a nuntă... Și toată lumea se miră și se minună, numai Toma nu se sinchisea de nimic, căci lui îi era tare dragă Rafila...

Și a trecut de-atunci un an de zile... O seamă de oameni spuneau că trăiesc bine, ca o pereche de porumbei, iar alții svoneau că nu se prea învoesc la toate, cum ar fi să se învoiască un bărbat tânăr cu o femeie tânără...

Rafila se topea pe zi ce mergea, cum se topește omul de omăt în bătaia razelor de soare. Îi pieriseră bujorii din obraji, era albă ca peretele. Dar acum, de când s'a măritat, n'a mai văzut-o suflet de om plângând. Numai Toma o vedeă adese cu ochii înroșiți. Însă, când da el s'o întrebe, ea începea a zâmbi, și astfel Toma nu mai îndrăzneă s'o năcăjească. Măcar că și lui i se părea că zimbetul acela prea seamănă a plâns...

Îi erà tare dragă Rafila, și în sfârșit a băgat de seamă și el că se vestejește și se ofilește ca o floare gingașă coplesită de burueni. Și, dela o vreme, a început să se gândească și să se neliniștească din pricina aceasta.

Apoi, într'o clipă nenorocită, i-a venit în minte un nume, un nume ca oricare altul, dar ale cărui slove îi înțepară auzul ca niște ace aprinse. „Tănase Ursu!“

Și deodată par'că i s'ar fi făcut lumină în creier. Păreà că începe să înțeleagă multe lucruri pe cari nu le înțelesese până acum.

În clipa aceea, însă, a simțit în inimă svâcniri viforoase, a simțit că toată mintea i se tulbură ca un lac în care se scurge un pârăiaș nămolos.

Îi veni să se izbească cu capul de pereți, când își aduse aminte de bocetele cele nesfârșite, când își aduse aminte cum n'a pus el seamă atunci pe bocetele acelea. Pentruce nu și-a cătat el de cap, dacă a știut ce știà toată lumea?... Bagseamă i-a luat Dumnezeu mințile.

Dar îi erà dragă Răfila ș'acum, poate mai dragă decum i-a fost, și simțeà că

mai de grabă ar face moarte de om decât să se despartă de ea.

Umblă ca un zmintit și nu îndrăznește să se apuce de nimic. Eră voinic ca un brad, și se temeă de toate umbrele, și totuș alergă nebun după umbre.

Se sculă în cap de noapte și plecă. Spuneă că se duce departe... Și 'n capul satului se întorceă peste câmp, sărea garduri, treceă prin grădini ca un hoț, pânăce ajungeă iar în ograda lui. Ș'aici se doseă să nu-l vadă nimeni, ca un copil care a făcut ceva rău, și stă tupilat toată ziua și pândeă, așteptând să vadă ceva, să vie cineva. Îl apucă seara nemâncat și nebăut, dar el nu se clineă din loc... Târziu, dupăce se încredință că n'a văzut nimic bănuitor, se strecoră iar pe unde a venit, cu acelaș gol în suflet, cu aceeaș dorință de a află ceva. Îi părea bine că n'a găsit nimic, dar îi părea și rău. Ar fi vrut par'că să deă peste ceva, să puie mâna pe ceva ca să știe lămurit...

Și așa hoinărea neîntrerupt, când pe urmele lui, când pe urmele ei, totdeauna degeaba. Din toate alergăturile aceste n'a putut scoate nimic... Se chinuie și se fră-

mântă, nemai știind de ce să se apuce, simțind numai curat, că o mână vrășmașă îl împinge tot înainte, și că, îmboldirea aceasta nu-i lasă odihnă.

Din om vesel ce fusese până atunci, se făcù închis ca vremea de ploaie. Nu se mai arată printre oameni, iar dacă-l cercetă cineva, nu mai știă ce să vorbească, căci îi eră frică să nu se deă de gol. I se părea că toate cuvintele îi sfășie inima; din toate vorbele înțelegeă șiretlicuri cari se potriveau de minune cu starea lui, cari poate erau rostite anume ca să-l batjocorească pe el. De mulțori îi tăia prin cap să se depărteze, să-și ducă pe Rafila undeva, unde să nu i-o zărească ochiu omenesc, să nu i-o poftească nimeni, să nu i-o pângărească nici un gând străin...

Ș'acum, iată, totuș vrea să meargă cu Rafila la o nuntă. Acum vrea să-i deă drumul, să i-o vază toată lumea. O duce el singur să se întâlnească cu Tănase.

— Da, își ziceă el, căci Tănase are să fie și el la nunta aceea, mai ales dacă știe că și Rafila va fi acolo... Da, Tănase-i holteiu, el se duce la toate nunțile...

Nici nu-și mai poate da seamă cum

s'a putut întâmpla una ca asta, măcar că numai ieri s'a petrecut... Își aduce aminte că au venit doi călăreți, au venit și l-au poftit la nuntă. El s'a codit cât s'a codit, dar călăreții nu i-au dat răgaz, și 'n sfârșit a trebuit să le făgăduiască c'or merge negreșit și el și Rafila...

— Așa da, firește c'așa, i-a zis atunci unul. Așa se și cade, că, vezi, mirele nostru ți-a fost cel mai bun prieten în holteșie.

— Și mi se pare că sunteți și ceva neamuri... așa mai departe, a adăugat celalalt.

— Apoi să veniți nesmintit, să nu cumva să faceți să nu veniți, că s'ar supăra tare rău mirele.

Toma s'a uitat atunci cu coada ochiului la Rafila și a văzut că ea zimbește. Îi eră pe limbă se întrebe de Tănase. Dar totuș n'a îndrăznit, i-a fost rușine, și a zis cu glas domol:

— Ne-om duce de bună-seamă, puteți fi hodiniți!

I-a părut rău, atunci îndată, că a făgăduit și, după ce au eșit călăreții din casă,

stă gata să fugă după ei și să le spuie că nu s'ar duce, mai bine orice...

Toată noaptea s'a svârcolit în pat, par'c'ar fi fost culcat pe jăratec. Toate bătăile de cap, toate chinurile ce le îndură de o vreme încoace, îl năvăliră deodată și-l gătură de par'că să-i scoată sufletul. În urmă, sleit de oboseală adormi hotărît să nu se ducă la nici o nuntă...

Dar a doua zi, când erà de mers, și-a schimbat gândul.

— Să ne gătim, Rafilo, zise alene către nevastă-sa, că-i vremea să plecăm.

Rafila par'că știà ce gânduri îl toropesc și se uită la el plină de mirare:

— Ne ducem?

— Vezi-bine c'om merge, dacă le-am făgăduit! răspunse Toma buimăcit, întorcându-se în altă parte.

— Fie cum vrei tu, Tomo! bâlbăi Rafila.

În sufletul lui Toma se aprinsese o poftă nebună să deà față cu dușmanul, să se învrăjbească cu toată lumea...

Și s'a îmbrăcat în hainele cele mai frumoase, în haine noi, cusute toate de mâna Rafilii. Și 'n vremea aceasta nu și-a

luat deloc ochii dela nevastă-sa. O pironea cu privirea par'c'ar fi vrut să-i pătrundă până 'n adâncul sufletului, să-i citească gândurile cele mai ascunse. Dar Rafila se îmbracă și ea repede, tăcută, și 'n fața ei nu se deslușeă nici bucurie, nici întristare...

Ș'acum de când stau așa, gata de ducă? Toma par'că așteptă să zică ea ceva, să-l roage poate, iar ea tăceă, și așteptă, smerită și liniștită ca un boboc de vâzdoagă în oala de lut, și 'n loc de bucurie, par'că o umbră de plâns îi îm-brobodeă obrajii de zăpadă...

În sfârșit, Toma totuș gemu:

— Mergem, Rafilo?

— Cum crezi tu că-i mai bine, răspunse nevasta cu o voce stinsă.

— Dar dacă ești îmbrăcată?

— Iar mă pot desbrăcă...

El o privi țință 'n ochi și băgă de seamă că buzele ei, subțiri și umede ca două vrâstuțe de sânge, tremurau.

S'a sculat ca trăznetul, și-a încheiat sumanul la gât și a pornit în pripă.

— Haidem!

În mijlocul uliței, însă, își aduse a-

minte că și-a uitat acasă ciomagul. Se întoarse fuga, bodogănind printre dinți:

— Semn rău!

Rafila îl așteptă în uliță... O răpăială de omăt se cerneă prin văzduh, învâltorită când și când de suflări tăioase de vânt. Fărimături de zăpadă, mărunte și înghețate, o izbeau în obraji și-i alunecau în jos pe piept. Își duse mâna la ochi ștergând câțiva picuri ce i se încurcară printre gene... Un fior rece o cutremură... Se simțea atât de stingheră în lume lângă acest bărbat dela care nu și-a auzit nici un cuvânt dulce, a cărui dragoste și desmierdări o înfricoșau. Și, aducându-și aminte în treacăt de celalalt, de mângăerile lui, de bucuriile și de fericirea lor de odinioară, viața ce trebuia s'o ducă acum îi părea mai neagră ca moartea...

Toma venia gâfâind din casă, în mână cu un băț de cireș, încrestat cu flori. Văzându-l, Rafila, simți că i se sfredelește un fior de groază în inimă...

2.

În toiul veseliei toată casa clocotea ca un coș de albine când se apropie vijelia...

O ploscă înflorită trecea repede din mână în mână, acuș stoarsă, acuș iar plină. Nuntașii cu fețele învăpăiate, cu glasurile răgușite și aspre, horiau un cântec, înăbușind aproape de tot îngânatul ceterelor celor patru lăutari cocoțați pe vârful unui lădoiu, după ușe. Bucătăreasa, suflecată până în genunchi, cu obrații roșii și arși ca pojarul, c'o lingură uriașă de lemn în mână, bălăcea în răstimpuri pe lângă mesele încărcate de mâncări și băuturi alese, chiuind și tropăind în hohotul oaspeților.

La vatră, o țișăncușă toropită și uscată băteă și ea când și când din picioare scotocind prin oalele înșirate pe muchea cuptorului.

Acum se ridică Toma, din capul mesei, și, întorcându-se către nașul cel mare, îi închină cu o voce astâmpărată:

— Să-ți dea Dumnezeu sănătate și vieață, să mai poți sărbători multe zile de praznic! Și să ție Dumnezeu pe finii d-tale să trăiască și să 'nbătrânească și să se aibă dragi... mai dragi decum se au alții!

— Mulțumim, Tomo! Să trăiești și tu și să-ți trăiască și nevasta! Să vă dea Dumnezeu noroc și bucurie! — răspunse nașul cu glas înălțat, apoi după o scurtă tăcere, adăogă mai potolit: „Ți-a dat Dumnezeu o femeie ca un înger, numai să fiți sănătoși...”

Toma îi aruncă o privire nedumerită, par'că i-ar fi fost teamă că-l ieă peste picior.

— Numai să vă ție Cel de sus pacea și liniștea casei! — urmă nașul tot mai domol, și vorbele lui erau călduroase și blânde, ca un vânt moale de primăvară.

— Așa, așa — făcù Toma aducând

repede gârliciul ploștii la gură și trăgând o dușcă sdravănă. Așa!... Femeea-i bună, numai dracu-i rău!...

Și începù a râde gros, ștergându-și buzele și mustățile cu mâneca cămășii.

Se arată voios, ca un copil neostoit, dar de câteori se deschideà ușa, se cutremurà și se înfiorà, par'că l-ar fi mușcat un șarpe. Simția și știa hotărât, că are să mai vină, că trebuie să mai vină cineva...

Cât fusese drumul de lung, din Măgură și până aici, s'a tot frământat. Îl vedeà par'că pe Tănase venind într'un ropot pe urma lor, și se uità deseori îndărăt dacă nu-i ajunge din urmă? Nevăzând nimic, se mângâia, zicându-și că Tănase o fi mers mai nainte...

În creerii lui se plămădeau fel și fel de gânduri, se învâlmășeau fel și fel de planuri. Un glas lihăit îi șoptea par'că neîncetat cuvinte urâte, îl întărâtà, făcându-l să-și grăbească pașii...

Când au ajuns la casa cu nunta, s'a mirat grozav, căci Tănase nu erà acolo. S'a uitat cu deamănuntul împrejur, dar nu l-a zărit. ...În clipa dintâiu a simțit par'că un fel de durere, dar apoi a tresărit

ca deșteptat dintr'un somn adânc și o adiere caldă i-a netezit inima ca și când i s'ar fi luat o piatră de moară de pe suflet. A răsuflat odată din greu și a intrat uitându-se în grabă, pe-a furișul, la Rafila. Femeia erà ca marmora...

Totuș, dupăce s'a mai desmetecit puțin din bucuria dintâiu și a început iar a se gândi, simțià că Tănase tot o să vie, și-l așteptà cu tot dinadinsul, cum așteaptă oamenii cei bătrâni și neputincioși moartea.

Și pela sfârșitul mesei, când erà veselìa mai aprinsă, iacà, se deschise ușa și în prag se ivì Tănase. Erà un flăcău înalt și drept ca lumânarea, cu o mustață neagră-cărbune, răsucită ca sfredelul, cu ochi mari și dulci, ca de copil nevinovat.

Dădù binețe și se așeză tocmai față 'n față cu Toma.

— „Să deà Dumnezeu bine, Tomo“!

Toma dârdăi apucat de friguri. I se părù că deodată toată casa începe a se învârti nebunește, sălbatic, numai ei doi, el și cu Tănase, rămân neclintiți, privindu-se cu priviri ucigașe.

— Pozna l-a adus aici... pozna, de bunăseamă — murmură Toma.

Și d'aici încolo tot cheful i se duse ca și când i l-ar fi luat cineva cu mâna. Fața i se încruntă repede, apoi i se îngălbeni ca unui mort. În zăpăceala ce-l cotopea, se ridică fără veste cu gândul să iasă afară, dar, rușinat de slăbiciunea aceasta, se motoli iarăș pe laiță.

Îi veni în minte femeia. Își aplecă capul și, așa, se uită la dânsa. Două pete de sânge se revărsară pe obrajii Rafilei, și 'n ochii ei, ațintiți asupra lui Tănase, lucea o văpaie/ neobișnuită Library Cluj

În mintea lui Toma acum începură a se învățori și a se sbate toate planurile făurite până aici, ca un șuvoiu de flacări învrăjbite. Încet-încet simțiă cum se încheagă toate într'un mănunchiu de foc, care-l îndeamnă și-i dă putere... Cu buzele învinețite bombăni ca prin vis:

— Pozna l-a adus aici... pozna, de bunăseamă....

Tănase râdea, văzându-l atât de încurcat, iar râsul acesta îl durea pe Toma, păr'că i-ar fi străpuns carnea cu cuie ruginite.

— Noroc bun, Tomo! — strigă Tănase în gura mare. Ați mai venit și voi?

Toma nu răspunse nimic. Auzià limpede glasul, dar cuvintele îi sunau neînțelese ca dangătele clopotelor trase 'n dungă... Deodată însă îl pătrunse o voce moale ca mătasa, o voce subțire și blândă ca o mângâiere de dragoste.

— Am venit, Tănase, și noi, la nuntă... Da și tu ai venit?

Erà glasul Rafilei.

— Păi ce să facem? Ia-așa ca cei holtei... Ne băgăm nasu 'n toate oalele... zise Tănase, ș'apoi se întoarse iar spre Toma și începù a râde cu un râs prefăcut, care-l șficsiuià ca și când l-ar fi lovit cu bice.

— Ha, Tomo? — zise iar Tănase.

Toma căscă larg gura par'c'ar fi voit să scoată o puzderie de sudălmii, dar limba-i erà amortită și lipită de cerul gurii și nu putù rostii nici o vorbă... Făcù un semn desperat cu capul...

Apoi îl străbătù un fior rece. Simția că se face de râs la oameni purtându-se astfel... Își luă dar inima în dinți și hotărî să nu mai ieà în seamă nimic astă-seară.

A simțit el dinainte că Tănase va veni, a știut el că trebuie să vie... acum i s'a împlinit așteptarea. Ce să se mai facă de răs?

Se începù jocul...

Întâiu o pereche, apoi alte trei și iar altele, încât bubuiău podelele sub tropotele lor. Foșnetul poalelor înăsprite și chiuiturile se amestecau cu sunetele de vioară, cu fumul albastriu de tutun, cu mirosul de mâncări și de oameni...

Toma ședeà într'un ungher, dus pe gânduri. Fața lui erà buhăită, ochii eșiți din orbite, păreà că trage de moarte. Ședeà așa, cu privirile țintă în gol, iar înaintea lui puhoiul de oameni se frământau cotindu-se cu nepăsare.

Rafila stă în picioare lângă el, un trandafir alb în umbra unui pom sălbatec, uitându-se la cei ce jucau cu ochii scânteietori, rușinată, că dintre nevestele de vrâsta ei numai ea nu joacă...

De departe, dintr'un alt colț al casei, Tănase se uită la ea. De câteva ori pornise spre dânsa, dar după câțiva pași iar se oprise. Mai târziu însă începù să se apropie încet, strecurându-se prin mul-

țime până ce ajunse în preajma ei. Apoi iar stătù pe loc și se dădù câțiva pași... În sfârșit nu se mai putù stăpâni. Își încheiă pieptarul și se duse drept la Rafila.

— Rafilo, vii la joc? — întrebă cu voce slabă, tremurătoare.

Femeia se uită la Toma. Dar el nu zise nici câr par'că n'ar fi auzit nimic. Numai ochii îi licăriau ca două mărgele de sticlă. Pe Rafila o înspăimântară licăririle aceste și nu îndrăsnì să răspundă.

Așa stătură un răstimp tustrei, nemșcați, ca niște oameni de ceară.

Pe urmă Tănase întrebă iar, acum mai răspicat:

— Rafilo, auzi?... Vii la joc?

Rafila atinse pe bărbatu-său ușor pe umăr. Toma tresări ca ars, se uită buimăcit când la unul când la celalalt, apoi zise cu glas răgușit șters:

— Du-te... du-te, ce mă mai întrebi?

Se uită cu băgare de seamă după ei și văzù cum o prinde Tănase de mijloc și cum o trage spre el. Văzù cum își odihnește femeia lui brațele pe brațele lui Tănase, cum își încolăcește mânilor pe grumajii lui, cum se lipește de el. Ve-

deà bine că fețele lor strălucesc de o bucurie pătimașă. Și iată, acum povestesc... Tănase îi spune ceva, dar ea nu-l aude. Tănase își plecă obrajii ei par'car vreă s'o sărute și ea zâmbește dulce și două ruji purpurii i se aprind în obraji...

Lui Toma i se pare că toată lumea e scaldată în sânge, că toate se tulbură și se schimbă într-o uriașă baltă mohorâtă. O mână groasă, noduroasă se apăsă pe umărul lui și un glas răgușit și tremurat îl izbi în urechi:

— Nu te uită la ei, Tomo!... Lasă-i în pace să se veselească și nu te mai uită la ei!

Toma se întoarse speriat, ca un hoț prins cu ocaua. Un om sălbatic la căutătură stă înaintea lui și zâmbia batjocoritor. Eră Gavrilă Boroiu. Se lăsă alene pe laiță lângă Toma, și începù să-l cumițească.

— Femeia e bună spânzurată, auzi tu Tomo?... Așa-i cum îți spun eu, degeaba crezi tu c'așa ș'așa... Din femeie se trag toate fărădelegile și toate păcatele lumii“...

Se oprì o leacă așteptând par'că vre-un îndemn din partea lui Toma. Acesta însă nu zise nimic.

— Măi Tomo! Tu ești prost! Zău că ești prost, că tu nu știi de ce să te apuci... Dreptu-i?

Îl înhăță pe Toma de umăr și-l scutură privindu-l drept în ochi:

— Dreptu-i?

Toma se clătină, întoarse fața și nu răspunse.

— Mă! — începù iar Boroii. Ce te uiți tu atâta la ei? Ce te tot uiți? Ce folos să te uiți?... Ascultă ce-ți spun eu, — adăogă apoi, după o scurtă tăcere, cu glas mai lin, — ascultă ce-ți spun eu, că io-s om pățit și umblat în lume... Eu am prins-o odată pe-a mea, pe cea dintâiu, am prins-o tot așa, ș'acolo pe loc am sugrumat-o... Ce te frământă tu atâta?... Am șezut un an în temniță și iată-mă!...

Toma îl măsură înspăimântat, apoi se depărtă încet de lângă el.

— Mă, auzi? — îi șopti Gavrilă apropiindu-se iar. Ieă seama ce-ți spun eu!... Spânzurată-i bună femeia, da spânzurată cu picioarele 'n sus...

Toma dădù din cap tăgăduitor. El știà bine ce vreà el să facă, dar nu îndrăsneà încă s'o facă. Degeaba îl oțeleà Boroii,

el ştia ce ştia. Şi cu cât îl povăţuia mai dinadins Gavrilă, cu atât vedeă mai limpede ce vrea să facă, cu atât se întărea mai mult în hotărârile lui.

— Femeea-i iad, măi Tomo, femeea-i drac împeliţat, — îi spunea Boroiu, iar Toma răspunse într'un târziu:

— Bărbatu-i de vină, Gavrilă!

Şi acum deodată par'că se simţea mai bine. D'aici încolo se uită liniştit la cei doi şi nu se mai amări dacă-i vedeă şoptindu-şi. Îşi zicea mereu, c'un zimbet searbăd pe buze:

— Bărbatu-i de vină!...

Şi mai târziu când conţinu jocul pentru o clipă, el însuş a început vorba cu Tănase. S'au întrebat de sănătate şi au povestit ca doi prieteni buni, au povestit întocmai cum povesteau odinioară când erau amândoi holtei, când încă nu eră între ei nimic.

— Voi când vă duceţi acasă? — întreabă printre altele Tănase.

— Om porni şi noi colo spre amiazi, dacă s'o mai potoli gerul, — răspunse Toma adăogând repede: Da tu?

— Păi știi eu? M'aș și duce ș'aș și rămâneă... Nu știi cum ar fi mai bine...

— Hai să mergem împreună! — zise Toma repede.

Tănăse stătù o clipă pe gânduri. Își acoperì ochii cu dosul palmei uitându-se printre degete la Rafila. Nevasta stà deo-partea cu fața îmbujorată, ademenitoare ca o zână din povești.

— Bine! — strigă în sfârșit Tănase vesel.

Ș'apoi jocul începù iarăș, mai zgomotos și mai pățimaș, ca un vârtej de dragoste.

3.

Într'amiazi frigul se desmorți. Cetele de nouri plumburii se răslețiră, desvălind pealocuri, în văzduh, pete luminoase albastre. Printr'o crăpătură destrămată, soarele de iarnă își vârî obrazii aprinși, așternând o spoială rece, strălucitoare, deasupra pământului îmbrăcat în haină albă...

Rafila și cei doi bărbați, cotoșmăniți bine în haine călduroase, pășeau înainte pe drumul ghețos ce șerpuiă printre strâmtorile Poienii. Zăpada scârțâia sub tălpile lor ca cobitul unei paseri a morții.

Mai aveau o postată bună până 'n Măgură.

Toma mergea înainte, sprijinindu-se în bățul de cireș, cu pași mari, grei, cu capu 'n pământ, par'că toată grija lui ar fi fost să nu alunece. Mai în urmă veneau ceilalți doi, tândăbind și povestind cu glas domol. Din când în când își grăbeau mersul ca s'ajungă pe Toma dar apoi iar rămâneau în urmă.

Și după o vreme, cerul începù iar să se posomorească...

Nouri cenușii se tolăneau prin vâzduhul înăbușit, gata-gata să se rostogolească pe pământ, măturând în treacăt crestele dealurilor din preajma drumului. Fulgii se legănau în aer, căzând fără sgomot și lățindu-se peste straturile de zăpadă sfărâcioasă.

Vuete de vânt alergau, în răstimpuri, prin pădurile moarte, scuturând sălbatic crengile copacilor desbrăcați...

Toma înainta din ce în ce mai repede, lăsând pe cei doi departe în urmă, încât acum nu mai auzea nimic din vorbele lor... Sângele îi ferbea în vine. Îi eră cald așa că trebuì să-și descopcie sumanul la gât... Și, când și când, pumnii i se încleș-

tau straşnic par'c'ar fi strâns pe cineva de beregată.

Un şir lung de plopî bătrâni străjuiau drumul. Capetele lor se închinau vâjâind când încoace când încolo... Deodată, o creangă neagră, uscată, ca o mână uriaşă de om, se rupse ţipând ascuţit şi căzù tocmai înaintea lui Toma...

Toma stătù locului şi se uită repede înapoi:

Tănase veneà încetinel cu Rafila, mână în mână, ca doi logodnici. Omătul le pâlmuia obrajii, dar ei totuş par'că zimbeau.

Inima lui Toma începù a syâcni să pleznească. O auzeà limpede cum se izbeşte de coaste, ca peştele 'n undiţă. Simţea cum îi clocoteşte sângele ca într'o căldare. Şi un glas îl îndemnà mereu din lăuntru.

— Acum!... Acum!... îşi zise Toma încet.

A sărit repede la Tănase şi l-a prins de gât.

— *Amù* să ne răfuim, Tănase!

Rafila se aruncă orbeşte între ei, dar o mână de fier o svântură așa deacolo, încât căzù mototol la poalele unui plop

găunos. D'aici trebuì ea să vadă cum învinețește Tănase în mâinile lui Toma, cum îi cade căciula din cap, cum i se îngroașă vinele pe la tâmple, și pe frunte. Ea închise ochii plină de groază.

Un geamăt dureros, slab, prelungit băjbâi prin aer, apoi niște gâfâituri grele, și 'n urmă, și aceste se împrăștiară pe aripile vântului șuerător...

NEVASTA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

NEVASTA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ion Bolovanu trăgea să moară...

Stătea chircit în pat, cu un picior întins strună peste cearceaful boțit, cu cellalt cârligat din genunche par'că i l'ar fi zgârcit cârceii. Mâinile le ținea rășchirate ca un răstignit, degetele încleștate în așternutul de paie, din care se zgâiau, spăimântate și rupte, câteva fire galbene ca părul în barba unui spân. Pieptul deschiat i se ridică în răstimpuri rare, anevoie, horcăind prelung par'că cu fiecare înălțare i s'ar fi smuls o coardă din suflet. Ochii mari, holbați se mișcau cu priviri sticloase,

pline de groază ca și când ar fi văzut ceva nespuse de amenințator.

Nevastă-sa stă la căpătâiu, cu o lumânare de ceară aprinsă în mână, cu fața rece, nemișcată, și se uită la dânsul întrebătoare în vremece razele roșcate ale luminii îi îmbujorau puțin obrajii și făceau să-i licărească ochii.

— Acum Ion moare, iar eu rămân văduvă — se gândea dânsa urmărind tresăririle de durere ale bolnavului. Acum eu o să mă întorc acasă și o să plâng și pe urmă poate o să mă mărit a doua oară...

Bărbatul încercă să-și ridice capul de de pernă umezită de nădușeală. Mușchii obrazilor lui cenușii se încordară, vinele dela gât se îngroșară ca niște șopârle. Boala însă îl birui numai decât și capul căzu și mai istovit pe spate.

— Cum se căznește săracul — își zise nevasta netezându-și buzele cu limba. Mi-e milă de dânsul...

Simțea însă că minte când zice că i-e milă. Plecă ochii rușinată și începui a se gândi de ce nu i-e milă? Dar nu izbuti să se lămurească.

— Dacă mi-ar fi milă aș plânge...

Uite, toate femeile plâng numai eu stau ca un stan de peatră. Măcar că mie mi-a fost bărbat...

Se uită cu o pizmă copilărească la cele câteva femei bătrâne, care tropăiau în jurul patului frângându-și mâinile, oftând des și cu poftă, și picurând câte-o lacrimă. Apoi privi iar la Ion și iar își zise:

— Mi-e milă de dânsul...

Femeile aruncau din când în când priviri speriate spre bărbatul bolnav și șopteau stins și repede:

— Moare!... Uite-acù moare!...

Omul părea că aude șoptele acestea și le soarbe fără să vrea. Își rotocolea în orbite bulbii albi ca marmora, și privirile lui par'că întrebau ceva, par'că cereau ajutor și milă adevărată.

Apoi, deodată, se simți în odae un sgomot ciudat, friguros, ca și când două aripi mari, nevăzute ar fi fâlfâit de mai multe ori. În clipa aceea bolnavul își îndreptă și piciorul cel îndoit, se întinse din răspuțeri, suspină lung și ușurat, întoarse ochii cu albul în sus și pe urmă rămase neclintit. După un dram de vreme însă, corpul totuș se mai smuci o leacă, mâinile

se adânciră mai grele în așternut, iar mușchii feței se schimonosiră par'că sub apăsarea unei dureri foarte mari.

— Aoleu c'a murit!... E mort!...

O femeie uscată, cu nasul scurt și turtit și cu o năframă vânătă în cap, se năpusti năucă asupra mortului și prinse a-l scutura sărutându-l cu lăcomie și țipând desnădăjduită:

— A murit!... a murit!... Vai de mine, dragul mării, că te-ai dus și pe mine m'ai lăsat! De ce te-ai dus singur, puiul mării, și de ce nu m'ai luat și pe mine? Ce mă fac eu fără de tine, ce mă fac, ce mă fac?

Nevasta se apropie și dânsa de marginea patului și se uită lung drept în fața mortului. Pe tâmpile lucii zări un șir de bobite de sudoare cari păreau gata a se rostogoli pe obraji la vale. Îi veni deodată pofta neînțeleasă să se încredințeze dacă Ion e mort sau nu? Își trecu lumânarea în cealaltă mână și atinse cu vârful degetelor mâna mortului care era rece și umedă ca pielea de șarpe. Simți un fior de gheață prin inimă și făcù repede un pas înapoi. O cuprinse o frică grozavă. Lumânarea de ceară începù să tremure în stânga ei...

În casa joasă, săturată de un miros pătrunzător de leacuri, stăpâneau fiorii aceia spăimântători ce se ivesc totdeauna în fața morții. Femeile alergau fără nici o țintă de ici colo, bocindu-se în silă, repetând mereu aceleași cuvinte fără rost cari fac și mai jalnică priveliștea morții.

Într'un târziu întră un bărbat.

— A murit? — întrebă dânsul cu glas șters și nepăsător. Și, cum nimeni nu-i răspunse, își făcù cruce și adăogă oftând: „Dumnezeu să-l odihnească“!...

Apoi dupăce se uită și el puțin la mort, clătinând din cap și ștergându-și mustățile, se duse la vatră și urmă mai trăgănat:

— Ar fi bine să-l scâldați pânăce nu apucă a se înțepenî de tot...

Nevasta nici nu se mișcase de lângă pat. O babă îi luă lumânarea din mână și o puse pe masă într'o oală, șoptind pițigăiat:

— I-a fost tare drag, sărăcuța... Nici nu poate plânge...

Femeea acuma se grămădi pe o laiță. Fața nu i se schimbase, dar dârdâia par'că ar fi luat-o cu friguri. Se gândeà necon-

tenit la șoapta babei ce o auzise ca prin vis: „I-a fost tare drag...” Și prinse a-și zice și dânsa: „Mi-a fost tare drag...” Și se minună cum poate roști cuvintele astea.

— Mi-a fost tare drag... Adică de ce să-mi fi fost drag? A fost bun? N'a fost. A fost frumos? N'a fost. Apoi de ce să-mi fi fost drag? ...Știa că vream să mă mărit cu altul și totuș m'a luat... Și pe urmă m'a bătut, mai rău ca pe-o slujnică... Nu, nu mi-a fost bărbat. A fost un străin...

Și, gândindu-se așa, i se părea ciudat și neînțeles vălmășagul și fierberea ce umpluseră casa: oamenii forfotind cu fețele sbârcite, îngrijorate, femeile cari se învârteau în jurul unei căzi înalte de lemn în care se zărea un cap galben, smead ce se bălăbăneă încoace și încolo, apoi zgomotul ce se asemănă cu un bâzâit de bondari, străpuns când și când de câte-un sughiț de plâns... Și iar își zise că ar trebui să plângă și ea. Toată lumea lăcrimează: așa se cuvine când moare cineva. Și, la urma urmelor, Ion tot i-a fost bărbat. I-a cununat popa. Negreșit trebuie să plângă. Își frecă ochii cu pumnii și-și acoperi fața cu șorțul par'că ar fi vrut să

se ascundă dinaintea oamenilor de rușine că nu-i vin lacrimile.

— Nu pot, nu pot — murmură dânsa însfârșit. Nu mi-a fost drag...

Își descoperi obrajii și-și țintî privirile la flacărele rumene ce se svârcoleau pe vatră. Simțea că o cuprinde un frig din ce în ce mai năpraznic. Buzele i se mișcau întruna par'că ar fi bâlbâit rugăciuni...

Oamenii o vedeau și ei cum se sbuciumă, o priveau lung și cu milă, clipeau din ochi cu înțeles și șopteau așa ca să-i audă și dânsa:

— I-a fost tare drag, săraca... tare drag...

Trei zile, cât a fost mortul în casă, nevasta a umblat ca o nălucă, punându-și fel de fel de întrebări, căznindu-se cu fel de fel de gânduri. Îi eră rușine că nu poate plânge și ocolea privirile oamenilor. Când vedeă mortul în mijlocul odăii, în cosciugul alb, acoperit cu zăbranicul aspru și înflorit, simțea ceva nedeslușit, ceva ce nu eră nici părere de rău, nici bucurie și nici frică, dar în care găsea câte o urmă din toate acestea.

De mort însă nu s'a mai apropiat

până în ziua înmormântării. Și atunci cineva a luat-o de subțiori și a dus-o la picioarele cosciugului așezat în ogradă pe o năsalie ce scârțâia în răstimpuri. În mijlocul mulțimii popa, în odăjdii cusute cu fir, cu barba rară, argintie, cu cădelnița în mână, din care se bolboceau nourași de fum mirositor, părea un moșneag cuminte și obosit ce istorisește lumii cu glas jalnic, cântător o poveste tristă de demult.

Nevasta, îngenunchiată, își răzimă capul de dunga sicriului. Simțea cum ascuțișul lemnului i se brăzdează în piele, cum îi gâdâle zăbranicul obrazii. Când respiră, nările i se umpleau de miros de tămâie... Și, înghițând cu plăcere fumul acesta năbușitor, ascultând mormăitul cunoscut al preotului și răspunsurile grăbite și răgușite ale dascălului, i se părù deodată că toate acestea i s'au mai întâmplat odată. Creerul îi hăuia. Gânduri și amintiri îi frământau mintea. Se vedeà stând în genunchi înaintea aceluiaș popă, ascultând aceleași cântece jalnice, iar alături de dânsa simțea pe mortul din coșciug pe care a fost silită să-l ieà de bărbat, care erà slab, bolnav și răutăcios, pe care îl urîse tot așa de

mult, precum iubise pe celalalt ale cărui priviri îi ardeau și-i mângăiau inima, care însă trebuia s'o ocolească, altmintrelea tatăl ei ar fi zdrobit-o... Popa citește din cea-sloave și afumă cu cădelnița, dascălul îi răspunde cu ochii închiși sau întorși pe dos, iar ea simte din ce în ce mai lămurit că atunci, cealaltă dată, s'a întâmplat ceva grozav, ceva de ce ea nu și-a putut da bine seama până astăzi. Deabiă acuma, în mijlocul bocetelor prefăcute și a fumului de tămâie, înțelege dânsa că popa și atunci a citit de îngropăciune, că i-a prohodit sufletul ei cel dornic de-a iubi și de-a trăi, că i-a prohodit iubirea.

Și, cuprinsă deodată de-o durere sfâșietoare, prinse a plânge cu hohot, a urla prelung ca o fiară rănită, așa cum ar fi trebuit să plângă atunci. Prin plânsul acesta voiă par'că să-și jelească iubirea ei strivită atunci pentru totdeauna, iubirea care cu dânsa a fost mai vitregă și mai crâncenă chiar decât viața.

Lumea dela prohod se uită la dânsa mirată. Popa se oprî puțin și începù a tămâia cu cădelnița. Iar prin mulțime trecură din gură în gură vorbele:

— I-a fost tare drag...

Pe nevastă, acuma, cuvintele acestea o înțepară ca niște ace muiate în otravă. Se întrebă uimită de ce-i tot dă zor lumea că i-a fost drag? De unde știu oamenii ăștia că i-a fost drag? Sau poate vreau să-și bată joc de dânsa, de durerea ei?... Intoarse repede capul și privi cu ochii înroșiți fulgerători la femeile îngenunchiate și smerite. Li venea să se scoale în picioare și să spuie în gura mare sufletelor ăstora nesimțitoare că nu i-a fost drag, că nu-l plânge pe dânsul ci își plânge viața ei prăpădită... Dar privirile cucernice și blajine pe cari le văzù în ochii norodului o spăimântară și o imblânziră. Plecă iar capul și-și șterse lacrimile cu mâneca dela cămașă...

Cimitirul erà la marginea satului, pe o coastă lină presărată cu tufiș. Pe drum prinseră a țârâi picuri mărunți și calzi. Popa deschise umbrela și-și iuți pașii, iar norodul deasemenea. Cântările sunau mai vesele acuma, fețele se înseninară... Când ajunseră însă la poarta cimitirului ploaia contenì și, din dosul unui nour de

argint, soarele își scoase obrajii înflăcărați. Lumea se împrăștiă și o apucă razna, peste morminte, spre groapă ca să găsească locuri mai bune. Unii împiedecându-se de crucile rupte și putrezite, înjurau sâsâind învremece alții făceau mare haz pe socoteala dascălului care alaltăeri, la un botez, băuse până ce răgușise așa că astăzi a cântat ca un curcan.

La groapă, cioclii așezară coșciugul pe dâmbuțul de lut umed, iar popa începù din nou să citească. Stropi sicriul cu aghiazmă, stropi și mulțimea, bălălăi de câteva ori cu cădelnița, mormăind ceva printre dinți, și pe urmă se dădù trei pași înapoi. Groparii vârîră două frânghii pe subt coșciug și-l sloboziră încetinel în mormânt. Când crezură că e aproape de fund slăbiră frânghiile. Sicriul căzù huruind și plescăind în apa noroioasă ce se adunase acolo în urma ploii. Popa luă o mână de pământ și o aruncă în groapă. Oamenii se închinară și svârliră cu toții, rînd pe rînd, câte-un pumn de lut pe coșciugul ce bubuiă ca o darabană. Nevasta vrù să facă și dânsa ca toată lumea, se plecă să ieà un bulgăre, dar

vre-o câteva femei o traseră repede departe șoptind speriate:

— N'o lăsați că vrea să se arunce în groapă!...

Intorcându-se spre casă lumea părea că uitase cu totul că vine dela înmormântare. Glume grosolane fâșâiau prin aer însoțite de râsete înfundate... La pomene se încinse apoi un chef cum se cade. Mesenii ciocniră des pentru sufletul mortului, iar dascălul, șugubeț ca întotdeauna, închină în sănătatea nevestei:

— Și la anul să bem la nuntă — zise dânsul trăgând cu ochiul către un bărbat roșcovan din celalalt colț al mesei, rămas vădov de curând. Căci de, morții trăesc cu Dumnezeu, iar cei vii cu oamenii. Pe morți trebuie să-i mai lăsăm și în seama Domnului că noi avem destule necazuri cu cei vii...

Nevasta ședeà mâhnită și uluită, cu mâinile în poală, cu fruntea plecată. În mintea ei răsunau mereu citaniile popii și sufletul i se frământă de durere. Se simțea atât de străină în mijlocul oamenilor cari nu-i pot pricepe suferința, cari n'o pot

compătimii fiindcă nici ei n'au niciodată parte de compătimire.

O babă, care plângea și bea fără încetare, se uită la ea cu coada ochiului și bâlbâi, clătinând din cap:

— I-a fost tare drag, sărăcuța... tare drag...

Nevasta nici nu auzise vorbele dascălului, dar acele ale babei îi sbârnăiră în urechi ca o vijelie. Simți deodată că tot sângele i se urcă în cap. Cuvintele acestea mincinoase, rostite de atâtea ori, i se păreau cea mai cumplită bătaie de joc. Și nu se mai putu stăpâni. Se ridică brusc în picioare și strigă ca o nebună:

— Minți!... Minți!... Toți mințiți!... Nu mi-a fost drag! Mi-a fost urât! Mi-a mâncat viața, mi-a zdrobit viața, nu-l rabde pământul!...

Bărbații o priviră necrezători, femeile își făcură cruce, iar baba șopti într'ascuns vecinei din dreapta:

— Tare mi-e frică să nu-și piarză mințile, sărăcuța... Prea i-a fost drag...

GOLANII

BCU Cluj - Central University Library Cluj

GOLANII

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— Tăticule! Tăticule! — țiu! Margareta, lovindu-se repede cu palmele peste piept, către Gonea Bobocel care se necăjea să-și croiască drum cu coatele prin furnicarul de lemne (ce se grămădeă la intrarea cafenelei).

Gonea se oprî o clipă, întoarse capul și, văzând pe Margareta, îi strigă cu glas rebegit, svârcolindu-se furios în șuvoiul de oameni:

— Stai că vin, puiule, stai!...

Cerneă o ploae mărunță și grasă ca untura topită. Trotuarele erau negre de umbrelele umflate cari se bălăbăneau și

răpăiau, ca niște darabanale, supt bătaia picurilor de apă. Lumea, cu rămășițe de zâmbete înghețate pe buze, se grăbea acasă sau se înghesuia la ușile cafenelelor și ale restaurantelor ca albinele la urdinișuri când le gonește furtuna.

Margareta se adăpostii supt cortul de pânză sură al unui galantar unde un pâlci de oameni muiiați learcă priviau cu frică la săgețile albe de ploae, ca un cârd de găini speriate de uliu. Era o fetișcană jigărită, cu fața smeadă, bolnăvicioasă pe care se citea durerea mută și nehotărâtă a sufletelor pedepsite de Dumnezeu. Îmbrăcată c'o rochie neagră, scurtă, de supt care răsăreau două picioare late cu pulpele groase cât coafele, c'o bluză roșă zinoberie, învăluită, ca într'un sac, cu un șorț larg cum poartă fetițele de școală, vedeai numai decăt că vrea să se facă mai tânără decum este. Dar obrajii spoii c'un strat gros de pudră și sulemenele, ochii stinși cu cearcănele vinete-negrii pe cari nici dresurile nu le mai puteau ascunde, buzele cărnoase mușcate și vopsite cu carmin, cari păreau o pată de sânge pe o coală de hârtie, și pălăria-beretă

țanțoșă aninată peste claia castanie de păr străin ce-i împovăra capul, erau par'că urmele și rezultatul celor douăzeci și șapte de ani cari nu se mai puteau tăgădui.

— Știi că ești nostimă, măiculiță? — o agrăi Gonea scăpat cu mare greu din vălmășagul de oameni; apoi după un scurt răstimp repetă c'un zâmbet straniu, mângâindu-i bărbia: Aoleu, foarte nostimă!..

Fata îl iscodi o clipă și-l întrebă c'un hohot ascuțit și silit:

— Sunt bine?

— Par-c'ai fi o ștregăriță de pais-pece ani.. Aoleu, bată-te noroacele, fată, au să te soarbă *fraierii*, au să te soarbă...

Gonea vorbiă repede și căutând să-și înfigă privirile în ochii fetei. Margareta însă îl smuci de braț, îl scoase în ploaia care țârâia cu o montonie plictisitoare, și-i șopti ca un copil corcolit:

— Vino, cocoșelul mării, vino să ne plimbăm și noi nițel!... Vino....

— I-auzi, fă, tu trebuie că ești cam taram-taram? — îi zise Gonea deodată scos din țâțâni. Nu vezi tu cum plouă?... Ce vrei, să mă fac zguliciu de dragul tău? Asta o vrei?...

— Vino, tăticule, nu mai cârti! — îl întrerupse Margareta astupându-i gura cu palma.

Gonea Bobocel încruntă din sprâncene bombănind o frântură de sudalmă, dar pe urmă totuș deschise umbrela și porni:

— Hai, hai, șerpoaico... Acù văd că vrei să-ți bați joc de mine... de vre-o două zile văd... Dar să nu mă prostești, Marghiolișo scumpă, că te gătuesc și-ți strivesc țeasta ca la un puiu de năpârcă... Uff...

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Plecară agale pe Calea Victoriei. Pe fața Margaretei plutea o umbră de bucurie și tremurà par'că ar fi gâdilât-o un fior de ferbințele. Cu o mână în buzunarul bărbatului, săreà și se suceà învrăjbind băltoacele cenușii de apă ce începușeră a se lăfăi pe trotuar.

— Mergem până'n capul podului, puișorule, așa-i? Și bem o halbă de bere, și mâncăm o pereche de mititei, și luăm o prăjitură, și...

— Da, da — duhnì scurt Gonea care pășeà morocănos pufnind de necaz că iar

a lăsat să-l biruiască nepriceputa asta de fată.

Margareta știă că Gonea se frământă și-l pândiă cu coada ochiului. Fălcile bărbatului clămpăneau, iar mustățile i se svârcoleau scurt în răstimpuri. Se întoarse către dânsa cu niște sclipiri albe, pătrunzătoare în ochii cari îi jucau în cap ca două mărgele de argint viu.

— Ei, ce-ai isprăvit?... Ai apucat ceva? — zise înăbușit mișcând repede degetele dela mâna dreaptă ca și când ar fi numărat gologani.

Pe fată o păli frica și prinse a bate din buze fără să poată scoate vr'un cuvânt. Însfârșit însă se reculese și rosti răgușit:

— Bine, bre, ești chior? Nu *genești* și tu că acuma nu-i vreme de învârteală?... Plouă, nene, nu vezi cum plouă? Unde găsești tu fraieri acù, ha?

Dar Gonea par'că n'ar fi auzit-o; se burzului, roși ca racul fiert și păși din ce în ce mai apăsător, gata-gata să izbucnească:

— Și n'ai luat nimica?... Nimic, nimic?... întrebă cu vocea înecată de mânie.

— O piesă...

— Aoleu, o piesă!... O piesă!... Ce să fac eu c'o piesă, ce să fac? — crâșni dânsul mușcându-și crunt buzele.

Se apropie de Margareta și, pe-ascuns ca să nu-l vadă lumea, îi repeză un ghiont în coaste.

— Ești nebun, tăticele? — sughiță fata. Vrei să te ducă la poliție?...

— Aoleu, fă, aoleu!... Și tu mai ai poftă să te plimbi?... Plimbare, domnule, plimbare-i trebuie conitei!... I-ascultă, fă! Unde-i piesa?... Dă-o'ncoace!...

Margareta șovăi o clipă. Gonea se opră brusc, își împinse jobenul asudat pe ceafă și prinse a înjură în gura mare:

— Dă piesa, taică, dă piesa c'aici te zdrobesc, iac'aici în clipa asta!... Dă-o'ncoace!... Ș'acū du-te, mașèr, și-ți vezi de treabă că te deșăl, te schilodesc, te...

Fata scoase fuga banul din geantă, i-l aruncă și se făcū nevăzută căci lumea, curioasă, se înteeță în jurul lui Gonea care urlă cu ochii bolbocați ca un smintit.

— Vrea să-mi tragă clapa! Vrea să mă părăsească!... își ziceă dânsul simțind că numai gândul acesta îl frige ca un fier

înroșit. Capul i se înfierbântase ca un ibric în care clocotește ceva. Se oprî în fața unei vitrine vroind să se înhoalbe și el la nimicurile acelea pe cari cei de seama lui le privesc hămesiți și înspăimântați par'c'ar vedeà niște lucruri sfinte.

— O piesă! — bolborosî Gonea iarăș și iarăș. O piesă... adică nimic, curat nimic! Atunci ce nevoe mai am de ea?... O șontoroagă bătrână ca dânsa să-mi facă atâta inimă friptă? Aoleu, dar prost mai sunt, nene, prost mai sunt!...

Simteà însă, când rosteà cuvintele acestea că minte, că încearcă numai să se amăgească. Și atunci îl apucă meteahna înjurăturii și-i veneà par'că să se ieà de gât cu toată lumea.

— Dar bine, bre, de ce să mă părărească ea pe mine, de ce? Huhoho!... Și tot mai are obraz să mă mintă ca pe-un gogoman! N'am văzut-o eu alaltăeri cu Aristică? Dar ea nu, că erà un fraier... Am știut că minte și totuș n'am bătut-o... Uf, măgarule, măgarule!... Iar de-atunci fasoane și mofturi și eu nu mai îndrăznesc să-i fac nimic căci sunt laș ca o țoapă... Mă face de râs la mahala, șmecherii o

să-și bată joc de mine și tot nu mă 'ncu-met s'o zdrobesc, uuh!... Ba mai plec și la plimbare cu domnișoara...

Crâșni iar din măsele, bâlbâi vorbe murdare, între buze i se închegă o dungă subțire, gălbuie de spume și prinse a vrăji din mâini par'că s'ar fi înecat.

Deodată o mână de oțel îl înșfăcă de braț, iar un glas cunoscut îi pufni la ureche:

— Ce-i cu tine Goneo?... Ce ai de umblî așa ca un mahalagiu de provincie?

Bobocel se întoarse speriat și răspunse cu glas sugrumat:

— Nimic, Aristică... ce să am? Iacă mă gândesc...

Ochii lui Aristică scânteiau ca doi tăciuni aprinși pe fața roșcovană, lată, pe care o împărțea chiar în două perechea de mustăți galbene ca paele, întinse de-a curmezișul obrazilor dela o ureche până la cealaltă. Rânjea cu râsul grosolan al unui mutalău, un râs la care luau parte gura, ochii, mustățile, obrazii și chiar nasul lung și subțire care tremură și se îndoia ca o frunză de țigară.

Gonea, privindu-l, simți un fior ciudat prin inimă. I se părù că începe să înțe-

leagă ceea ce nu înțelegea. Aristică era roș ca mărul, vioiu și tânăr, tânăr încât părea că te înveselește cu tinerețea lui. Alături de dânsul el era ca o gloabă mocănească lângă un cal năzdrăvan...

Îi trecu brațul pe după mijloc și-i zise râzând:

— Hai, Aristică, să luăm o halbă!... Astăzi fac eu cinste...

— Parol? — strigă Aristică bătându-l prietenește pe umăr, dar apoi ca și când și-ar fi adus aminte de ceva, strâmbă mof-turos din nas și urmă: Au, au, au! Imposibil, neiculiță! Trebuie să mă duc căci mă așteaptă... Știi, bre, un mic randevu... Cred că mă 'nțelegi?

Gonea nu putu sufla nici o vorbă. Un nod amar i se înțepenise în gât. Dar se siliă să zimbiască larg, cu înțeles, deși presimțirea îi spunea că Aristică se duce după Margareta. Îl mai văzu o clipă răzbind printre lumea ce prinsese a forfoti iarăș pe stradă; umerii lui lați și ciolănoși cu grumajii de taur îl ridicau par'că din rândul celorlalți oameni... Și atunci o dâră luminoasă pătrunse în mintea lui Gonea:

— Puterea... puterea și tinerețea!...

Rămase câteva clipe aiurit. Abia acum începea să-și dea seama cu tot dinadinsul de ceea ce va să zică putere și tinerețe, de farmecul ce se ascunde în aceste două cuvinte. Și acum par'că înțelegea și pentru ce Margareta caută să-l părăsească, și pentru ce dânsul nu poate lupta împotriva lor cum ar trebui...

*

Ploaia încetase. Prin aerul spălat și limpezit însă tot mai sbârâneau când și când stropii întârziți ca niște boabe scumpe de argint. La spatele cerniț al unui nour uriaș se desvelise o baltă rosă-aprinsă de lumină rumenind toată fața orașului îngenuchiat supt plescăiturile reci ale ploii. Șiragurile de geamuri ale palatelor împodobite prinseră a arde cu flacări galbene-roșcate ca o pădure minunată de făclii de rășină, iar coperișele, turlile și fumul acela albăstriu care se așterne deseori peste capetele Bucureștilor ca un cearșaf nemărginit de dantele, se îmbrăcară într'o haină strălucită de mătase arămie... Numai jos, prin ulițele murdare și întortochiate, o ceață plumburie, găduită leopăiă și se ter-

feleă în noroiul proaspăt, ca o femeie beată, deșirată și zdrențoasă...

Gonea rătăci mult pe strade, cu sufletul răscolit, printre lumea ce năpădise iarăș trotuarele, mai veselă și mai numă-roasă. Simțea cum i se înfige în inimă tot mai adânc un cuiu și nu-l poate zmulge, nu știe de ce să se apuce. Se svârcolește și se sfarmă ca un tont, dar nu poate face nimic. Când ar fi nevoe s'o scarmene, atunci o gogolește și-i ascultă toanele, iar când ar trebui să se facă n'o vede n'o aude, atunci o înjură ca un hamal. Ea râde de prostia lui, vede el bine cum râde din toată inima și cum îl poartă cu ciga-niga.

— Adică și eu sunt un mitocan și jumătate, s'a isprăvit... Șerpoaica mi se urcă pe cap și foarte bine-mi face, are dreptate, căci sunt prost! Degeaba mă cred eu băiat deștept, sunt mai netot ca ori ce huidumă...

Își trase pălăria pe ochi și se îndreptă, plouat, spre casă mângâindu-și mustața subțire, cănită ca pana corbului și cărlionțată ungurește. Supt mustăți, printre buzele ca două șireturi purpurii, se zgâiau trei

dinți germănoși și înegriți, și un plomb de aur care clipea și licărea mândru în mijlocul feței înguste și galbene ca chihlimbarul. Mergea legănat, tacticos cum avea obiceiul să se poarte totdeauna pe Calea Victoriei ca să n'aibă boclucuri cu oamenii poliției cari îl dușmăneau de mic copil. Și ca să-și dea un aer mai boieresc, întoarse ochii pe dos și prinse a fredona, cu o voce de oală crăpată, un cuplet care făcea mare furoare prin mahalalele Bucureștilor.

În coltul străzii însă îl oprî brusc un băiețandru pipernicit cu o muțră tăbăcită, cu degetele lungi și subțiri ca fusele.

— Bonjur, nea Goneo! — îi zise, măcar că acuma pretutindenî pâlpaia lumina zăcută a felinarelor.

— Bonjur Teacă... Ce vrei? N'ai parale? — răspunse Gonea repede fără să se oprească; îi eră frică să nu-l vază cineva stând la taifas c'un pungaș cunoscut.

— Ba am parale, nene, am berechet... Vrusei numai să te întreb ce faci...

Și prinse a râde șiret ca omul care știe ceva dar nu vrea să spuie. Gonea îl târî mai deoparte și se răstî la dânsul:

— Hai spune, cotarlă, nu-mi face nazuri!

Pungașul se făcù deodată serios, își scufundă mâinile în buzunarele pantalonilor ferfeniți și întrebă mândru și scurt:

— Ai văzut matale pe Margareta?

Gonea îngălbeni ca și când i-ar fi trântit două palme. „Adică și găinarul ăsta știe... și el știe! Aoleu... Atunci tot orașul știe, numai eu mai cred în mofturi!“ Își zgâi ochii la băiatul care-și făcuse buzele ca gura unei pungi de bășică:

— Zi, mă, zi! — lihăi cu o voce de om bolnav.

Teacă se uită la dânsul cu ochii aprinși de-o vâpae sălbatică și începù a torăi pe nerăsuflăte, par'că fiecare vorbă rostită i-ar fi luat un bolovan de pe inimă:

— Am văzut, nene, pe Margareta cu nea Aristică. Mergeau la braț și râdeau și tot mergeau. Dar odată s'au oprit și s'au pupat în mijlocul străzii, iar oamenii i-au luat cu huo...

— S'au pupat, mă?

— Da, s'au pupat. Și Margareta, când m'a văzut, a prins a schimbă fețe, însă nea Aristică mi-a cârpit o palmă peste

ceafă, uite pe-aici, că și acu o simt... Și a zis că dacă-ți spui matale ceva, o să-mi mute fălcile, o să...

Pungașul tăcù brusc sflederindu-și ochii în ochii lui Gonea. Văzù că fața acestuia se schimonosește ca și când i-ar fi dat otravă. Asta îi mai mângăia sufletul ruginit; dacă l'a lovit celălalt, să păti-mească cel puțin ăstalalt.

În mintea lui Gonea, gândurile se învâltorau cu așa iuțeală, că nu le mai putea urmări. Stăteă uluit, buimac și numai inima i se svârcolea și tremurà. Dar Teacă nu-i dădù răgaz:

— Hai, neică! — îi șopti cu glas mai muiat. Hai să-i vezi!... O să ți-i arăt cum se plimbă fără pic de rușine...

Se luă în neștire după băiat, cu pași de plumb, ca o vită care merge la zalhana. Treceă pe strade strâmte și întunecoase unde oameni palizi, îmbrăcați în zdrențe murdare alergau zăpăciți încoace și 'ncolo cu necazurile tipărite pe față.

Acuma Gonea vedeă lămurit că Margareta e gata să-l părăseacă. Dar nu putea înțelege ce se petrece în sufletul lui însuș. Poate l'o fi fermecat hoața?... Nu

prea căutase niciodată să-și dea seama dacă o iubește sau nu. Un șmecher, dealmintrelea rareori își pierde vremea cu d'astea. Fetele îi iubesc poate la început, dar și iubirea lor se schimbă repede într'o frică oarbă care, la ele, este mult mai trainică decât iubirea. Oricum însă, îl ardea un necaz nespus, când se gândea că azi-mâine, n'are s'o mai vază pe lângă dânsul. Începuse să-și închipuie că fata asta e legată oarecum de sufletul lui, poate chiar de viața lui, și în clipa, când s'ar despărți de dânsa, viața lui ar trebui să ieă o întorsătură neașteptată... Și deodată simți o trebuință mare să vorbească, să-și verse focul și aleantul ce-l mistuie. Își mai domoli pașii și fură cu ochii pe tovarășul său care tropăia foarte grav alături de dânsul, examinându-și din când în când ghetetele scâlciate și înglodate.

— Bine, mă — începù Gonea c'un glas jalnic de femeie — acu și tu ești șmecher și știi bine cum merge lumea... Apoi bine, se poate să vie Aristică să-mi ieă pe Margareta iac'așa din senin? Se poate, bre?... Ei, ce zici tu, că ești băiat deștept... ce zici?...

— Nea Aristică-i mai tare — răspunse Teacă cu o mutră întristată.

— Ei da, nici eu nu zic că nu-i mai tare. Bine. Dar ce i-am făcut eu lui să se lege tocmai de Margareta mea? Ce i-am făcut, măi Teacă, i-a spune-mi?

— De, Margareta câștigă mai mult dintre toate fetele, știi matale destul de bine — făcù iarăș Teacă privind c'un ochiu la Gonea, care clătină din cap nerăbdător căci răspunsurile nu erau de loc pe placul lui. El aveà nevoe de mângâiere, nu de muștrări ascunse. Vroì să-l ieà la înjurături dar se răsândi și urmă cu aceeaș voce cadentată, dăscălească:

— Câștigă, firește, dac'o îngrijești cum se cade. Eu am scos'o din mizerie, acù-i lesne să câștige... Ș'apoi nu merit și eu ceva dupăce m'am trudit cu dânsa? Nu merit?... Ei, spune tu singur, să vedem, nu merit?

— Sigur, că meriți — țivli pungașul cu vârful limbii.

— Vezi?... Și Aristică totuș vine și vrea să mi-o încânte și să mi-o răpiască. Apoi crezi tu că ăsta-i lucru cinstit? Așa crezi?

Când cotiră în strada Sf. Voivozi, Gonea zări numai decât, pe trotuarul din față, pe Margareta cu Aristică. Veneau încetinel, șoptindu-și nas în nas ca doi logodnici. Gonea simți că-i joacă genunchii, se oprî și se răzimă de un perete, cu privirile pironite la dâșii. Apoi bâjbâi cu mâna ca și când ar fi vrut să apuce pe Teacă de braț, dar Teacă o tulise îndată ce dăduse cu ochii de Aristică. Vedeà singur că e caraghios și prinse a-și pune întrebări după întrebări:

— Ce vreau eu acuma? Ce caut aici? La ce-am venit aici când știam că sunt laș, că nu pot să fac nimica?

Se uită înspăimântat la cei doi, cu ochii înlăcrimați, par'că le-ar fi cerut iertare... Ei însă râdeau și nici nu-l vedeau. Iar când îl zăriră, Aristică îi strigă prietenește, fără urmă de sfială:

— Bonsoar Goneo!...

Gonea găsi în cuvintele acestea o zeflema care-i șfichiuiă obraji ca pleazna unui biciu de foc. Și tot atunci îi fulgeră prin minte că ce vrednic ar fi el dacă ar aveà acuma îndrăsneala și puterea să se arunce la față și, în fața lui Aristică, s'o

înhațe de păr, s'o târască pe pietrele uliței, să-i ciocănească ciolanele... să facă însfârșit o halima de care să se minuneze Bucureștii. Dar picioarele îi erau atât de grele încât i se părea că sunt bătute cu cuie 'n pământ. Numai târziu de tot, când perechea se depărtase deabinele, se urnî și el după dâșii șontâc-șontâc, fără să-și dea seama pentruce, ca un cățel bătut pe urmele stăpânului care l'a huiduit.

Deodată însă băgă de seamă că Margareta și Aristică se opriseră. Stătù și el și se dosi iarăș lângă perete. La lumina amorțită a unui felinar văzù că umbrele lor se apropie o clipă și se contopesc.

— O sărută — mormăi Gonea și mai întunecat.

La câțiva pași apoi se întâlni piept în piept cu Margareta.

— Bine, fă — se sborși el la dânsa — tu faci cabazlâcuri cu șmecherii în loc să-ți cați de învârteală? Tu...

Se întrerupse ca să se poată îmbălă în tihnă. Se simțea par'că mândru și mulțumit că i se dă iar să răcnească și să înjure. Încruntă strașnic din sprâncene, iar

fata, văzându-l atât de sărit, se zgulî ca o șopârlă și dârdâi cu voce plânsă:

— Iartă-mă, tăticele, iartă-mă!...

— Unde-s gologanii?... se răpști dânsul cu aceeaș voce răgușită.

— Mi-i-a luat — mârâi încet Margareta.

— Aoleu, aoleu! — mugî Gonea întorcându-i spatele înțepat și pornind ca furtuna în vremece femeia alergă după dânsul murmurând neîncetat:

— Iartă-mă, tăticele...

— S'a umplut paharul, mândro!... O să te stâlcesc acuma, acuma o să-ți rup ciolanele!... lihăi bărbatul fără să se uite măcar la dânsa.

Gonea totuș par'că simțea chiar și când clămpăneă din dinți și înjură surugește că el nu mai are nici o stăpânire asupra acestei femei. Mai veneă dânsa după el și-i răbdă ocările, dar firul cel vechiu împletit din frică și din iubire, care o lăntuiă strâns de dânsul, începuse a se destrămă. Sufletul Margaretei s'a schimbat cu desăvârșire și Gonea vedeă din ce în ce mai lămurit că numai el este pricina acestei schimbări. Totdeauna bărbatul este

de vină când o femeie îl părăsește. Dacă bărbatul e bărbat femeia trage la dânsul, caută scăpare și adăpost în brațele lui dinaintea tuturor primejdiilor. Căci femeia e slabă și are nevoie de un apărător voinic în vârtejul caznei fără sfârșit care este viața. El însă a fost laș. Și-a pierdut cumpătul îndatăce a bănuit că Aristică îi dă târcoale. A bătut-o, și ea știa că pentru Aristică o bate. Iar când femeia mânăncă bătae pentru un bărbat, atunci, dacă nu l-a iubit, va începe să-l iubească... Acuma, firește, totul e târziu...

Margareta ciusmuluiă în urma lui cu pași molateci, cu capul plecat puțin, cochet într'o parte. Buzele-i bâiguiau neconținut: „Iartă-mă, tăticle!“ dar glasul ei se făcea clipă cu clipă tot mai leneș, mai nepăsător. Simțea și ea că n'are de ce să se teamă.

Furia lui Gonea scădea și se potolea pas cu pas. Sudălmile i se opreau în gât, bolboroselile înverșunate îi amortiră pe buze. Iar când intrară în Strada Occidentului unde aveau o odaie cu chirie, o luă de mână ca pe un copil rău și desmățat pe care mă-sa îl strânge acasă de pe drumuri.

În odăița săracă și dărăpănată amândoi tăcură ca două buturuge vreme îndelungată. Ceva neobișnuit și apăsător fâșâia în aer... Margareta se așteptă ca bărbatul, după toate acestea, s'o bată sau cel puțin s'o înjure și să se strâmbe la dânsa. Atunci baremi poate să ocărăscă și să țipe și ea, și nu e nevoită să se rușineze. Acuma însă, fiind silită să stea așa neclintită, să înconjoare mereu privirile îmblânzite și întrebătoare ale lui Gonea, o cuprinse o rușine care o stânjenea și o necăjea. Și Gonea înadins par'că nu-și luă deloc privirea dela dânsa. Se încolăcise pe sofaua roasă din care curgeau șuvițele de scamă și, oftând în răstimpuri din baerile inimei, îi urmărea cu ochii toate mișcările.

Însfârșit Margareta nu mai putu răbdă liniștea asta înnăbușitoare și prinse a se boci cu hohot... Gonea tresări mirat:

— Acu de ce plângi, maică? Ha?...

Fata bâlbâi cu o voce sughițată și muștrătoare:

— Nu mai mă bați, tăticule... nu mai mă bați!...

Pe Gonea nu-l uimi deloc imputarea

aceasta; se întinse pe o rână și glăsui trăgănat și căinător ca o bocoavnă străveche:

— Pentruce să te mai bat?... S'a sfârșit, puișorule... vezi tu bine că s'a sfârșit... Ș'atunci de ce să te bat?... De-acu, iacă, s'a isprăvit... Ce să-i faci? De douăzeci și trei de ani trăesc cu fete ca tine, dar încă nu mi s'a întâmplat niciodată să mă părăsească ele pe mine... Acu tu faci deandoasele... Ei, ce să facem? Tu, poate, ești mai șmecheră... s'au poate așa s'a nemerit! Ce poți ști? Lumea-i ciudată. Rareori îi ghicești toanele... Astăzi mă lași tu pe mine, poimâine o să te lase Aristică pe tine. Vezi, așa-i lumea, pu-iule, ia-așa!...

Margareta se târî lângă dânsul ca o pisică bătrână, răsfățată și începù să-l ogoiască:

— Ce-i Goneo, suflețelule drag?... Adică pentrucă m'ai văzut odată cu Aristică, tu crezi...

— Taci din gură, fă — o întrerupse Gonea într'o bobotă de mânie — eu nu sunt tocmai atât de gogoman cum credeți voi cu Aristică! Eu știu ce știu și văd ce văd...

Apoi, după o tăcere de o clipă, iar se potoli și urmă mai rar:

— Și când mă gândesc bine, bine, văd și eu că aveți dreptate... Acu, ce mai la deal la vale, eu sunt bătrân... Paizeci și șapte, asta înseamnă ceva! Dacă nu mi-aș vopsi părul și mustața, aș rămâne mai cărunt ca lustragiul cela din colțul Buzeștilor... Ș'apoi la urma urmelor, de ce ți-aș lua tocmai eu gologanii și de ce nu altul mai tânăr și mai fercheș? Pentru tine e cam tot una cine ți-i iea, eu, Aristică sau altul. E vorba numai să ți-i iea cineva, baltmintrelea ai avea belèle cu borfașii... Ei, și Aristică-i mai tare ca mine, e mai tânăr... mai tânăr...

Dar fata plângea mereu și sughița și murmură:

— De ce nu mă mai bați tătucule, de ce nu mă torturezi?... Știi tu cum sunt eu... Ciupește-mi carnea dacă vrei să te iubesc!...

Gonea o cântări puțin cu ochii, apoi continuă rostind vorbele cu greutate, par'că le-ar fi smuls din adâncul pieptului:

— Eu ți-am luat paralele, dar în schimb te-am îmbrăcat, te-am hrănit, ți-

am cumpărat orice ți-au poftit ochii și inima... C'ășa sunt eu, dragă, așa e firea mea. Eu sunt îngrijitorul vostru. Trăesc și eu destul de bine și fără muncă pe lângă voi, n'am ce zice, dar de ce să nu trăesc și eu bine și nemuncit? Nu sunt și eu om? Om sunt, frate, și-mi place să umblu cu minciuna și să lenevesc... Ce! In viață trebuie să fii deștept... Trebuie să știi înșelă viața, altmintrelea ea e un adevărat iad pentru bietul om... Cu viața nu te poți război, degeaba. Viața nu se lasă biruită de oameni, cel mult înșelată. Pentru aceia cari izbutesc s'o înșele ea e o glumă urâtă, pentru cei cari se războiesc cu dânsa, e un șir neîntrerupt de dureri... Bine, știi și eu, că odată ș'odată orice înșelăciune trebuie să iasă la iveală, dar ce poți ști când o să fie asta? Cel ce a înșelat va fi strivit, da, dar oare nu e învins și cel ce se războește?

Margareta nu înțelegea nimic din toată vorbăria asta. Ea vedeă numai că Gonea nu o bate și asta o făcea să-și aducă aminte de Aristică.

În odae se înțepenî o tăcere grea ca o pânză neagră pe care tictacul trudit și

răgușit al ceasornicului de masă o duminică în clipe searbede și plictisitoare. Pe urmă Gonea întrebă scurt:

— Când pleci?

— Unde? — murmură fata mirată.

— La Aristică...

Un moment Margareta șovăi și se uită tulburată la flacăra galbenă, chircită a lămpii, dar însfârșit răspunse domol, mai mult pentru sine:

— Nu știu...

Și apoi nu mai schimbă nici o vorbă. Mâncară și se desbrăcă răpăcuți, par'că acest „nu știu“ ar fi ridicat un zid de piatră între dânșii. Se așezară în pat unul lângă altul. Gonea stinse lampa. Margareta își hodini capul și acuma pe brațul încovrigat, mort al bărbatului cum se obișnuise în cei doi ani de zile, iar Gonea stătea întins cu fața'n sus, cu ochii pironiți la cercul de lumină mohorâtă pe care candela o tremură în tavan, și numără tictacurile ceasornicului. În hârbul candelii untdelemnul sfârâia încetinel ca o pisică ce toarce la căldură; afară, sub fereastră, pași grei, îndesați se apropiau în răstimpuri bocănind din ce în ce mai

tare, apoi se depărtau și se stingeau iarăși în tăcerea ce se așterneă clipă cu clipă tot mai deasă.

În creerii lui Gonea gândurile se vâltorau, se întreceau fără încetare și tot mai nehotărâte. Toate fetele cu care a trăit, gologanii soioși ce i-a luat i se perindară prin minte ca niște icoane stranii, iar pe urmă, ca o prăpastie fără fund, i se înfățișă ziua de mâine, neagră și pocită întocmai ca o zi trecută... Căldura ce izvoră din trupul adormit al Margaretei i se părea că-i învâlmășește toate gândurile și încetinel, încetinel, îi înmoae creeri cari încep a picură ca ceara topită pe o lespede albă de piatră...

Când se trezi, în odae stăpâneă aceeaș tăcere năbușită. Candela sfârâia și acuma, ceasornicul țacăneă neobosit, numai de-afară mai pătrundeă un zgomot, surd, nedeslușit, zgomotul jalnic și trudit al vieții. Brațul lui Gonea însă se ușurase, căci Margareta nu-și mai propteă capul pe dânsul. Un fior rece îl cutremură din creștet până'n tălpi... Se simți deodată

atât de stingher și de părăsit încât inima i se sgârçi de durere.

După un dram de vreme se uită împrejur neîncrezător și mirat par'că, apoi se repezi la dulapul de haine și-l deschise. Eră însă gol.

— A plecat...

Rămase smirna în mijlocul odăii...

Un smoc de raze blânde, veștede intrară pe fereastra colboasă spoid odăița c'o lumină tristă și amărâtă. Firele de prav, desmorțite de adierea căldurii, prinseră a jucă lenese și cumpătate ca niște moșnegi cumiți... Dar odaia totuș părea pustie ca o șandrama de vechituri.

Încetul cu încetul Gonea Bobocel se desmeteci. Subt crucea pieptului îl apăsa o greutate mare. Începù să tremure și trebuì să se lase grămadă lângă pat. Și învremece ochii i se înneacă într'un val sărat de lacrimi, gemù slab, lihnit:

— Of, puiule, puiule!....

CÂNTEC DE DRAGOSTE

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CÂNTEC DE DRAGOSTE

Prin geamurile petecite se strecoară leneşe cele din urmă tremurări ale amurgului. Lumina ruginie pătrunde în casă din ce în ce mai cernită, umplând odăiţa cu umbre deşirate. În vatră flăcările roşcate pâlپae domol, se preling ca nişte limbi de şarpe în jurul ceaunaşului funinginit în care apa de mămăligă hohoteşte înăbuşit. Adieri răcoroase rătăcesc pe subt pereţii coşcovi, se furişează înlăutru şi 'nvălmăşesc, câte-o clipă, jocul blajin al focului...

Pe prichiciul cuptorului moş Costan şade pipernicit şi tăcut, cu privirile pribege, cu gândurile cine ştie unde. În faţa

lui, Ileana, o fetișcană ca un bobocel înrouat, răsucește repede, repede, firul subțirel de in.

— Spune, tăticule... mai spune!... bâlbăe fata cu glas moale care, în liniștea înserării, răsună întocmai ca un fâlfăit ușor de aripi.

Barba bătută de brumă a moșneagului tremură o leacă. Se uită galeș, pe subt gene, la Ileana, pe care lumina trandafirie a flacărilor o învăluie într'o haină scumpă din povești, apoi cu voce lină, cu ochii închiși, par'c'ar citi în carte vremile trecute, începe...

...Uite... eră fetișcană, ia așa ca și tine. O guriță cât o cireașă coaptă și doi ochi albaștri cum e cerul când e mai limpede. Și cum râdeă, cum râdeă! Îți fură inima.

A trecut potop de vreme de-atunci, dar îmi aduc aminte de ea par'că numai eri așa fi văzut-o. Mai știi? Poate îmi furase și mie inima.

Eram pe-atunci ostaș tânăr și slujeam în Italia, într'un orășel ca o grădiniță de flori... c'atunci așa eră lumea. Te prindea la oaste, te ducea prin câte și mai câte

țări străine ș'acolo te țineă cu zecile de ani. Plecai tânăr de-acasă, fără urmă de mustăcioară pe subt nas, și te întorceai bătrân, bărbos și toropit de abia-abia te mai cunoșteă cineva în sat... Așa eră lumea și pace.

Ea o fi avut atunci vreo șaptesprezece ani, dar eră voinică ca un flăcău și frumoasă, hei, frumoasă ca floarea spinului la începutul primăverii. Aveă un nume hăt ciudat... dar noi o poreclisem Minodora, și Minodora i-am zis cât a umblat printre noi. Ședeă într'o cocioabă dărăpănată, înafară de oraș, chiar în preajma lagărului nostru, cu mă-sa dimpreună, o femeie nevoiașă ca vai de ea. Fata trebuia să zoriască ziua-noaptea ca să câștige de-ale gurii. Alergă și se sfărâmă necontentit printre noi, cu un coș plin de plăcinte, de cozonaci, de covrigi și alte bunătăți d'al-d'astea. Și noi, ori cât de necăjiți eram, cumpăram totdeauna și-i goleam coșul, de ne eră foame, de nu ne eră, numai s'o vedem veselă... Căci cum râdeă fata aceea, cum râdeă!...

Apoi vezi, așa treceă vremea. Când în slujbă, când slobozi, cum se nimereă.

Și-mi venise odată rândul de sentinelă. Eră toamnă târzie. Suflă un dușman de vânt, aspru și friguros, de par'că-ți ciupea obrajii cu clește înfierbântate. Și prin văzduh cetele negre de nouri se vrăjmășeau ca niște balauri. Eu, ca să nu mă cutropească somnul, umblam de colo până colo, mai tropăiam, mai căscam ca omul cu urātu 'n spate. Ș'un întuneric ca acela, de nu-ți vedeai nici mâna... Numai dintr'o parte pătrundeă prin beznă un firicel de lumină galbenă ca fața unui om mort. Licărirea aceasta însă tremură din ce în ce mai slăbită, uneori se sfârșea de tot, apoi iar răsărea dar mai stinsă și mai potolită par'că... Acolo ședeă Minodora. Într'o vreme, clipocind așa cu ochii deschiși ca iepurele, mi se părù că aud ceva zgomot dinspre lagăr, ca și când s'ar fi apropiat cineva încetinel, pe-a furișul. Îmi sgâiam ochii cât puteam ca să deosebesc câtuș de puțin, dar întunerecul eră așa de gros, par'că eram într'un sac.

— Stai! Cine-i? — strigai, însă nimeni nu-mi răspunse. Bageama mi s'a năzărit — îmi zisei atunci, și prinsei iarăș a

mișcă. Dar de abia trecu o vreme, cât să-ți aprinzî luleaua, zgomotul de adinea-ori se auzi din nou, acuma mai aproape și mai deslușit.

— Cinei? — zic. Cine-i, că trag.

— Sst... sst! — șopti cineva întocmai la spatele meu, eu sunt.

— Feldrihan Luca... tu ești? Încotro?

— Mai domol, bre, — făcu el răgușit, — să nu te audă... Mă duc...

N'am putut înțelege unde spunea că merge, căci o tivise repede către casa cu lumină.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Nu mai știu cum s'a făcut, cum nu s'a făcut, dar în clipa următoare mă pomenii și eu pe urma lui Luca. Alergam ca un smintit prin tufișurile desfrunzite. Rămurelele vlăguite mă plesneu peste ochi, dar eu nu simțeam nimic. Un singur gând îmi rodea sufletul ca și cum roade cariul în grindă: Luca se duce la Minodora. În răstimpuri totuș mă opream și ascultam. Înaintea mea auzeam pașii târâți, repezi, ai lui Luca.

Nu-mi pot da seama cât am alergat așa... Mie mi s'a părut un veac întreg. În sfârșit însă, deodată îmi răsări în față

un ochiu de lumină, care mă pironi locului. Ascultai cu băgare de seamă, dar afară de ciocotele inimii mele, acum nu mai auzeam nimic... Mai trecù o clipă, două, apoi un ciocănit slab în geam îmi izbi urechile. Ferestruia se deschise lin, în pervaz se ivi căpșorul Minodorei. Câțeva vorbe întretăiate, rostite în fugă, bâjbăiră o leacă prin întunerec, și repede par'că le-ar fi tăiat cu săcurea, se stinseră și fereastra se închise. Pe semne Luca intrase în casă...

Un vânt rece, ca ghiata, prinse a bate dinspre cocioabă. Simțeam cum mi se strecoară prin carne, prin oase, cum îmi vâjăe în inimă să mi-o crape. Ș'apoi deodată mă desmetecii. Îmi veni în minte slujba și mă întorsei repede la locul meu. Mare noroc că n'a dat nimeni peste mine cât am lipsit. Încurând fusei schimbat, dar în noaptea aceea n'am închis ochii nici o clipă.

M'am mai sbătut eu ce m'am sbătut cu gândurile mele de băiat aprins, dar în sfârșit ce aveam să fac? Am tăcut... A trecut o zi, au trecut mai multe, dar nimeni, vezi bine, nu bănuia nimic. Fetița

tot printre noi, și mai veselă, s'o sorbi cu ochii...

Apoi... pe semne așa a fost să fie.

În vremea aceea ne venise la companie un locotenent nou, să fi avut douăzeci de ani, bun și frumușel ca un fagure de miere. Cum văzù dânsul pe Minodora, cum o îndrăgì foc și prinse a o luà mai cu glume, mai cu vorbe dulci... cum fac feciorii. Dar fetișcana numai râdea de el și-l îmbià cu plăcinte. Și băiatul tot mai zăpăcit, și fata mai rece. Îl vedeam adeseori lihăindu-i la ureche te miri ce, dar nu! Minodora râdea și cu dânsul ca și cu ceilalți, și atâta...

Într'o zi însă, nu-mi aduc aminte cum, locotenentul nostru și-a luat inima în dinți și a sărutat pe Minodora. A strâns-o în brațe și a sărutat'o drept pe buze, acolo, dinaintea noastră... a sărutat-o, ei cum îți spun. Fata îi trânti în cap coșul cu plăcinte, plânse, blestemă... dar ce se sinchiseà el de aceea? A sărutat-o, și gata. Iar noi râdeam... râdeam să ne prăpădim, ca netoții. Știu eu de ce râdeam? Poate de necaz că n'am sărutat-o noi, poate de bucurie că totuș a sărutat-o

cineva. Ş'am băgat de seamă că şi Luca râdeă ca ceilalţi. Dar când s'a depărtat locotenentul, iarăş am văzut bine cum i s'au încleştat pumnii, cum a scrâşnit din dinţi ca o fiară şi cum a mormăit în sine sâsâind...

A mai trecut ce a trecut şi iarăş mi-a venit rândul de slujbă. Minodora par'că uitase sărutarea cu pricina. Ba, în cele din urmă, prinse a face ochi dulci locotenentului, ştii, cum fac femeile când vreau să scoată pe bărbat din minţi. De vreo două-ori locotenentul a îmbrăţişat-o... a îmbrăţişat-o şi a strâns-o cum se cade, şi fata nu s'a mai supărat, ci râdeă şi râdeă... Hm! Dar totuş mie mi se părea că râsul acela e prea prefăcut, prea sună a sec... vezi, eu ştiam ce ştiam.

Ş'aşa, cum zic, mă puse iar de sentinelă, şi încă, Dumnezeu ştie cum, iar la locul de altă dată. Eram tocmai în preajma Crăciunului şi turnă o ploaie amestecată cu omăt, gata-gata să te înnece. M'am oploşit în gheretă, iar acolo scutit de umezeală, prinse să mi se îngreuneze capul.

Clipocean de-abinele când, deodată, un bocănit scurt în peretele gheretei, mă

făcù să sar ca fript. Dădui să ies și mă izbii față în față cu ofițerul de inspecție.

— Cine-a trecut adineaori pe aici?... se răsti ofițerul la mine.

— Să trăiți, dom' căpitan, nimeni.

— Nimeni? urlă căpitanul. Nimeni? Minți, hoțule, minți ca un câine! Eu, cu ochii mei am văzut strecurându-se un om pe-aici, către casă... Ai dormit, câine! Ei, las' că te învăț eu!

În clipa aceea par'că vedeam înaintea mea pe Luca. El, numai el trebuie să fie. Și, fără să vreau, bolborosii printre dinți: „Sărmanul băiat!”

După o scurtă șovăire, căpitanul porni repede înainte. „Hai!”, zise către noi, și ne îndreptarăm grăbiți spre cocioaba în care ședeă Minodora. Din ferestrele mici, scofălcite, izvorau și acum două fuiorașe de lumină roșiatică, ca niște țâșniri de sânge. Ajunserăm gâfâind în preajma casei și ne oprirăm. Eram patru cu ofițerul. Păreă că din casă se aud oftări, plânsete înăbușite.

Încetinel ne târîrăm până sub streașină. Căpitanul se ridică în vârful picioarelor și se uită prin geam. Un glas scân-

cit de femei, răsună deodată ca o horcăire de moarte: „Ce faci, dragul meu, ce faci!... Minodoro, unde ești?... Haide lângă mine... haide!“

În lumina scăzută a ferestrei văzui deslușit că fața căpitanului încremenește și se albește ca giulgiul.

— Hai! Înlantru! — porunci răgușit ofițerul și ne opintirăm fuga spre ușă, care, într’o clipă, fu ridicată din țâțâni.

Când ne-am pomenit în mijlocul casei, ne-a cuprins spaima de ce-am văzut. Jos, lângă vatră, încolăcit și schimonosit zăcea locotenentul nostru, locotenentul care sărutase pe Minodora. Din gât îi bolbocea gărlă sângele. Când și când găfăia înecat. Iar ochii cei de cărbune, ieșiți din orbite, luceau ca două globuri de marmură... La masă, așezat pe laviță, cu fruntea răzimată în palme, Luca privea ca un lup flămând la locotenentul care se zbătea cu moartea.

— Mă!... Mă!... Ticălosule, tâlharule! — urlă deodată căpitanul și se asvârli sălbatec asupra lui Luca.

Feciorul ridică fruntea, se uită o clipă la noi și nu zise nimic. Nu s’a împotrivit, nu s’a apărat. Ghionturile căpitanului că-

deau ploaie peste capul lui, peste obraji, dar el nu scoase nici un glas de durere. Răbdă loviturile, par'c'ar fi fost un morman de piatră, până-l podidi sângele pe gură și pe nas și se rostogoli amețit la pământ...

Și iac' așa săraca Minodora... De-atunci n'am mai văzut-o printre noi... Săraca!... Da-i mult de-atunci, tare mult... Și totuș când îmi aduc aminte de dânsa, mi se pare că numai eri s'a întâmplat...

Noaptea se revărsase domol, pe nesimțite și învăluisse pământul în haină de jale. Spuza de stele tresărea sfioasă în văzduhul mohorât. Susurul înăbușit al frunzelor legănate de răveneala nopții pătrundeă în casă ca un glas tânguie care vine de departe și se stinge.

Fusul Ileenii nu se mai învârte. Iar în ochii ei albaștri, la lumina rumenă a focului din vatră, isvorește un bob de măr-găritar, licărește o clipă, apoi se rostogolește repede la vale peste obraji ca laptele...

PROȘTII

BCU Cluj / Central University Library Cluj

PROȘTII

Când să iasă Nicolae Tabără din casă, se poticni în prag și cât p'aci să se prăvale, cu dășagii de-a umăr cum eră.

— Bagă de seamă, bărbate, — îi zise nevastă-sa cu glasul răgușit de spaimă, — bagă de seamă să nu pățești ceva, că asta nu înseamnă bine!

— Ia taci mulcom, măi drace, nu-mi tot cobî a rău, — mormăi Nicolae necăjit, bojdicăind până în mijlocul ogrăzii. Da' ce să pătesc? — urmă apoi mai răspicat. Numai voi s'aveți grijă să nu-mi ticluiți vr'o poznă până ce ne întoarcem noi... Să fii cu ochii în patru la pologul ăla

din livadă, să nu-l lași să vi-l mânânce toți câinii!...

Mai boscorodi el vreo trei vorbe, apoi își scoase pălăria de paie zdrențuită, își făcù cruce, închinându-se ca la mătanie, și rosti domol:

— Doamne-ajută!...

Pe urmă își îndesă pălăria în cap, tuși de două-ori, scui pă ascuțit și se întoarse către feciorul său, care așteptă somnoros deoparte:

— Hai, băete, să pornim, să nu întârziem!...

Femeia, luminându-le din prag cu felinarul, adăogă și ea cu mintea ei cea proastă:

— Așa, așa, grăbiți-vă, să nu vi se întâmple ceva... Dumnezeu să v'ajute!...

Dar Nicolae n'o mai auzi. Ieșise repede din curte și o apucase cu pași voi nicești pe ulița ce se întindea ca un râu albenet printre casele pitite, în noaptea de păcură. În urma lui feciorul tândălea ca un mânz trudit ciulind urechile și uitându-se când în dreapta, când în stânga, par'că i-ar fi fost frică să nu se năpus-tească cineva asupra lor.

În colțul ulicioarei ce duce la gară, felinarul funinginit împrăștiă o lumină gălbuie, mucezită. Umbrele pervazurilor se tolăneau rășchirate ca degetele unei mâini uriașe și se prăpădeau îndată în beznă.

— Taci că-i bine! — răsufflă Nicolae, oprindu-se o leacă subt felinar.

— Oare n'o fi trecut? — bâlbăi feciorul, ca să zică și el ceva.

— Da' de unde! Doar l-am fi auzit șuerând! — făcù bătrânul cu mândrie, urnindu-se iar înainte.

Gara era pustie toacă. Numai într'un ochiu de fereastră clipocea flacăra bolnavă a unei lămpi de veghere. Cele trei perechi de șine licăreau ca niște dungi de argint subt pâlpăirea luminii chircite.

— Bine că ne vedem aici, — blodogorì Nicolae Tabără, scârjâind prundișul peronului cu pașii săi apăsați. De-acù poate veni când i-o plăceà, că nu mi-i frică...

Dibuiră amândoi prin întunec, căutând vreun locșor unde să se adăpostească până va sosi trenul. Feciorul, mai îndrăzneț se apropia de ușa sălii de așteptare și puse încetinel mâna pe clanță. Erà încu-

iată. Zări în stânga ușii o bancă, o pipăi cu băgare de seamă, par'că s'ar fi gândit să se așeze sau nu, stătù o clipă la îndoială și în sfârșit se lăsă alături pe lespeda de peatră dinaintea pragului. Bătrânul își lăsă sarcina pe bancă și se cocoloși și el lângă fecior.

— Pe semne-i cam de vremior — se scânci feciorul într'un târziu cu glas potolit.

— Pe semne... Om așteptă, ce să facem?, răspunse Nicolae obosit.

Și de-acum amuțiră amândoi. Priveau duși încoace, încolo, se așezau mai bine pe lespede și gemeau înăbușit în răstimpuri, par'c'ar fi fost strânși în curele.

Cerul se mai răzbunase. Pete vinete șterse, presărate rar cu stele, se deschiseră prin volbura neagră de nouri. Și întunerecul prinse a se limpezi. De jur împrejur linii spălăcite, nehotărâte, tremurau în beznă. Coamele dealurilor din față, ca un tăiuș de fereastră uriaș și hodorogit, se desemnau din ce în ce mai lămurit pe pânzișul cenușiu al văzduhului, iar deasupra lor coroanele plopilor bătrâni de pe țarmul Someșului se ridicau negre, ca

niște mâini amenințătoare. Gâlgăitul trudit al apei rățăceă prin aer ca tânguirile neînțelese ale unor oameni prăpădiți de nevoi.

Flăcăul se cotoșmăni mai bine pe lespede, își aduse genunchii până la nas și, cuprinzându-i cu amândouă brațele, bâiguî scurt și muștrător:

— Nu mai vine.

— Nu — tuși Nicolae scotocind în chimir după lulea. Aprinse și începù a păcăi alene, nepăsător, scuipând des și țişnitor printre dinți.

Gara cu magaziile ei sure prinse a se desbrăcă de întuneric. Un vânt aspru, tomnatec vâjâia prin porumbiștea dimprejur, scutură stăruiitor olanele coperișelor. Iar peste linie, ascunsă subt sălciile zăvoiului, hruba de nuiete a hamalului răsări și ea, trezită din somn, cu ochiul ei roșu, plâns și ars de sărăcie.

Dinspre târg deodată se desluși zgomotul unor pași târâți, greoi, însoțiți de gemete înfundate. Feciorul ridică fruntea și trase cu urechia:

— Vine cineva... zise înăbușit.

Portița zăplazului scârțâi prelung și o babă gârbovită ca un gânj, cu fața

sbârcită ca o hribă uscată, se apropie de drumeți.

— Oare n'am întârziat, oameni buni?
— Întrebă dânsa îngrijorată.

— Nu, lele, nu — murmură Nicolae cu pipa între măsele. Da' până unde? adăogă apoi cu jumătate gura, în vreme ce baba se ghemuie pe bancă gâfăind ca un dobitoc trudit.

— Până la Beclean, — răspunse ea pițigăiat, ștergându-și obrajii cu mânecile cămășii. Numai până la Beclean... A — vai de sufletelul meu ce-am alergat!.. Mă temeam să nu întârziu, Doamne ferește, de năpraznicul ăsta de tren, că mi-s'a părut că-l aud șuerând, când eram pe la biserică. Uuf! Toată-s un pic de apă... Și dumniavoastră-l așteptați?

— Îl așteptăm și văd că nu mai vine...

— Vă duceți departe?

— Ba nu... Până la Salva...

— Apoi ce să faci? Cată să ne sfărăm și să ne izbim, dacă vrem să trăim în pârdașnica asta de lume... Așa... Ce să facem?...

Și iar mocniră, acuma tustrei, oftând

și gemând în răstimpuri, cum fac țărani când nu mai știu ce să vorbească.

După o bucată de vreme un felinar verde ieși din cocioaba hamalului. Lumina gătită se bălăbăneă necurmat, dispărea și iar se vedeă.

— Aha — tresări flăcăul — de-acu îndată sosește.

Felinarul se mări din ce în ce și pe urmă se desluși și chipul negru, bărbos al hamalului.

— Să deă Dumnezeu bună dimineața — făcu Nicolae trăgănat și smerit sculându-se și dându-se la o parte.

— Noroc — bombăni scurt hamalul.

— Oare vine de grabă, domnule? — întrebă și baba apropiindu-se un pas spre hamal care înjură necăjindu-se să potrivească cheia în broasca ușii.

— Ce-mi tot dârlăești aici, babo? Ce-mi toci capul și dumneata? Nu cumva ți-ai țineă gura? — se rățoi deodată hamalul semeț în sufletul său rânced, că poate certă și el pe cineva care-i mai slab decât dânsul.

Apoi, încetul cu încetul, gara se desmorți. Prin săli, pe peron, luminile lămpi-

lor începură a răspândi raze palide, cârcălite cari tremurau și se îngrămădeau pe fețele încrețite ale celorce așteptau. Pe ulicioară se auzeau tot mai des leopăiturile pașilor grăbiți. Când și când, uruitul roților unei trăsuri înjungheă văzduhul, se întetea apropiindu-se și se tăia brusc; urmă gâfâitului cailor trudiți, vorbele repezi, aruncate din vârful limbii ale celorce sosiau.

Și sala de așteptare gemea de lume. Țăranii cu fețele supte, cu umerii obrazilor ieșiți în afară, cu barba și mustățile sbârlite se îmbulziau deavalma printre muncitorii spâni, cu obrații ca cenușa, îmbrăcați în straie nemțești murdare și ferfenițite.

Apoi deodată, dintr'o odaie vecină șeful gării ieși somnoros, bosumflat, învăluit într'o mantă groasă, și intră în birou trântind ușa. Se certase cu nevastă-sa fiindcă îl sculase mai devreme cu cinci minute, și acuma eră furios pe toată lumea. Printre oamenii din sală se răspândiră ca fulgerul șoaptele: „Biletele! Vine al ce dă bilete!... Haideți la bilete!“ Șeful însă se plimbă plictisit, încoace și încolo, cu ochii jumătate închiși, apoi se oprî, se întinse de câtevaori de-i pocniră oasele,

își aruncă privirea spre ceasornicul din perete și se repezi pe peron unde prinse a trece în revistă pe pasagerii cari tropăiau din picioare sgribuliți și rebegiți de frig.

Însfârșit, geamul ghișetului se deschise și pe marmora soioasă începură a zingăni banii aruncați în pripă. Nicolae Tabără cu feciorul său se umeriră și dâșii cu zor către rampă, strângând în pumnii încleștați paralele umezite de sudoare. Dar un vardist coșcogea se răpști la ei aținându-le calea:

— Unde vă burdușiți, he? Nu puteți aștepta până vă vine rândul?... Ei, drăcia dracului!...

Îl înșfăcă pe Nicolae scurt de guler și-l bruftui îndărăt, apoi, întorcându-se către un domn îmbrăcat bine, se ploconi zâmbind:

— Pofțiți, domnule, pofțiți înainte!...

...Din depărtare un șuer prelungit și răgușit spintecă aerul.

— Vine, vine! — fierbea lumea neliniștită îmbâcsindu-se în ruptul capului spre ghișet.

— Fă-ți bunătate, domnule, și ne dă

două până la Salva, că ne lasă aici mașina! — stăruî Nicolae Tabără din dosul rampei întinzând mâna cu gologanii peste capetele oamenilor.

— Gura, prostule! — îl împunse șeful morocănos aruncându-i o privire cruntă și disprețuitoare, apoi închise repede fereastra.

Țăranii se înholbară uluiți unul la altul.

— Cre' că nu ne dă? — se auziră printre dânșii câteva voci pline de spaimă, în vreme ce o buduhaiță de femei limbută strigă în gura mare:

— O bată-l scârba să-l bată, că mânios l-a făcut Dumnezeu!

Șeful însă se dusesese numai la aparatul telegrafic unde bocăni de douăori, apoi iar se întoarse la geam.

Iar trenul se apropiă mâncând pământul. Scârțâitul sfâșietor al roatelor, pufăitul obosit al locomotivei se contopiau într'un răzbubuit surd, aspru, care creșteă mereu. Apoi repede intră în gară și se oprî brusc. Conducătorul sări jos cel dintâiu și urlă hodorogit.

— Năsăud... o minutăăă!

Câțiva călători coborîră grăbiți lup-

tându-se să străbată printre cei de pe peron, cari năvăliră furtunatec asupra vagoanelor.

— Unde mergeți, proștilor! — răcnî conductorul către țărani cari alergau zăpăciți în sus și-n jos neștiind unde să se urce. Nu acolo mă! Mai la vale, prostule, mai la vale-s vagoanele pentru boi!

Conductorul strigă și zâmbea mulțumit în sine că a spus o glumă minunată. Când și când aruncă priviri pline de înțeles unui domn bondoc care se uită la dânsul și-l ascultă cu un surâs de admirație pe buze...

La ghișet lumea se rărise deabinele Abia vreo câțiva țărani bătrâni și slăbănogi mai forfoteau și se înghesuiau par'c'ar fi stat pe jărat. Nicolae cu feciorul și cu baba, care acum se ținea de dâșii ca scaiul de oaie, alergau neîncetat dela un capăt al rampei la cellalt, priviau rugători în răstimpuri la vardistul care le răspundea printr'o încruntare din sprâncene și la șeful care țacănea biletele și măsură cu sulite de dispreț când din întâmplare, îi cădeau înaintea ochilor. La urma urmelor însă ajunseră și ei la ferestruică.

— Două până la Salva — zise Nicolae pleoștit, numărând gologanii unsuroși pe tabla albă de marmoră.

— Altădată să te înveți minte, mo-jăcule — îi sâsâi șeful aruncându-i biletele.

— Iartă domnule, iartă-ne și nu ne năpăstuî — bâlbâi bătrânul umilit. Că noi suntem proști, păcatele noastre... Pesemne așa ne-a lăsat Dumnezeu, proști și năcă-jiți și nepricepuți, păcatele noastre... Da' dumneavoastră trebuie să fi-ți mai iertători, că sunteți oameni învățați și...

— Hai, pleacă d'aici prăpăditule, pleacă să nu te aud flecărind! Mi-e scârbă și-mi vine rău când vă văd — izbucni șeful cu glas dogit și strâmbând din nas, apoi trânti geamul și scui-pă cu greață.

Nicolae Tabără stătù o clipă nemișcat, clătină încetinel din cap, întrebător și nedumerit, pe urmă ieși sprinden urmat de fecior și de babă. Când ajunseră pe peron auziră glasul ascuțit al conductorului.

— Gataaa!

Se repeziră tustrei înainte, spre locomotivă, apoi la mijlocul drumului își luară seama și se întoarseră.

— Urcă-te, mă, urcă-te bătù-te-ar

Dumnezeu să te bată, prostule! — sbârână prin aer vocea aspră a conductorului.

Nicolae se avântă pe scările unui vagon în ale cărui ferestre zărise capete de țărani. Se cățără de clanță și o smuci cu putere, dar ușa nu îngădui. Și trenul șueră prelung și începù a bubui și a fosăi.

— Urcați-vă, mă, urcați-vă! — fulgeră din nou conductorul bâțâind din mâni și din picioare.

Bătrânul se dădù repede jos și se asvârli la altă ușa, învremece trenul prinse a înaintă vuind, iar baba se boceà amarnic frângându-și mâinile. În clipa aceea însă conductorul se năpusti ca un viespe asupra lui Tabără, îl înhăță de după cap, îi trânti un pumn în ceafă și-l îmbrânci pe scări la vale... Feciorul cu baba stăteau deo-partea ca doi pociumbi și se uitau cu ochii sticliți de spaimă.

— Vă sculați mai de vreme, putregaiule, și nu mocoșiți, fireați ai dracului să fiți! — le mugì conductorul dispărând într'un vagon.

Nicolae Tabără se prăvăli grămadă cu obrazul în prundiș și sângele îl prididi pe gură și pe nas. Și așa rămase un dram

bun de vreme, neclintit ca un mort. Creerii îi hăiau, iar sufletul îi sângeră și-l durea mai strașnic ca ranele feței. Apoi se ridică încetinel, clătindu-se pe picioare, își șterse sângele cu poala cămășii și aruncă o privire mută în urma trenului, care se perdeă în ceața zorilor. Un val amar de vorbe îi răsări în suflet, dar buzele lui crâmpoșite deabia putură rosti oftând:

— Nu v'ajute Dumnezeu sfântul!...

Printre nouri bolbocați în văzduh, la răsărit, o trâmbă de lumină cireșie se svârcolea și se întetea. Tabără își avântă povara în spinare și porni încet înainte pe o cărare spinoasă, cu capul plecat, cu inima urnită, iar feciorul și baba, tăcuți și îngândurați, îl urmară pârjol.. Din noianul negru de nouri însă, soarele scaldat în sânge își înălță biruitor capul și împoșcă în fețele drumeților o beteală de raze purpurii...

BCU Cluj / Central University Library Cluj

FILIBAŞ

1.

— Aide, Filibaș, — zise directorul, un om acru cu cioc și cu ochelari, către aprodul Ion Filibaș întinzându-i un plic mare, galben, cu eticheta ministerului — să-mi cauți din fundul pământului pe domnul șef Sulea și să-i dai plicul ăsta!... Ai înțeles?...

Aprodul se închină adânc, luă plicul, bâlbâi de mai multe ori „da, domnule director“, apoi, cu o privire blândă și rugătoare par’c’ar fi cerut ertare pentru îndrăzneală, întrebă cu glasul răgușit de respect:

— Aștept vreun răspuns, domnule director?...

— Nimic — mormăi directorul mângâindu-și ciocul cu amândouă mâinile și adăogând pe urmă mai răspicat: Nimic, ai înțeles?... Ei, aide pleacă la rezezeală!...

Filibaș coborî sprinten scările, dar în stradă se oprî o leacă să răsufle. Privi lung în sus și în jos pe Calea Victoriei, la trăsurile ce alergau în goană spre șosea, la ceasornicul din vârful unei case și-și zise căscând: „Fire-ar al dracului de șef să fie...” Apoi scoase din buzunarul pantalonilor o batistă pestriță și-și șterse oftând gâtul și fruntea.

Eră o zăpușeală nemaipomenită. Razele soarelui aproape de asfințit frigeau coperișele caselor, se înfingeau în pereți, în frunzișul copacilor pleoștiți de prin grădini. Străzile și trotuarele par'că se înmuiaseră de ferbințeală. Oamenii umblau a lene, suflând greu și făcându-și vânt în răstimpuri, cu pălăriile sau cu batistele.

Aprodul, pornind tacticos în jos, se gândi că domnul șef Sulea stă tocmai în strada Francmazonă.

— E departe rău — își zise îndesându-și șapca pe ceafă — o să iau

tramvaiul că nu-i scump și mă dor picioarele... E numai un ban și jumătate...

Dar ajungând în Calea Griviței își trase șapca pe ochi și se gândi că ar fi o prostie să cheltuiască. Vreme are berechet, picioarele nu-l dor. Cu tramvaiul e mult mai cald decât pe jos, căci în tramvai e îmbulzeală. Mai bine o să bea o țuică cu un ban ca să se răcorească și mai și economisește cinci parale...

Mergea încet, legănându-se și gâfâind ca o rață. Asudă tare și-și scotea deseori șapca să-și șteargă chelia. Eră scurt și gros, cu o burtă din pricina căreia nu-și vedea decât vârful ghetelor. Avea ochi albaștri, dulci, care păreau a zâmbi necentenit, și nasul cu nările largi și înfundate de păr. Barba-i eră castanie, încâlcită, presărată cu câteva smocuri de fire albe și-i ajungea până la al doilea nasture al tunicii.

În strada Francmazonă află dela proprietăreasă că Sulea n'a dat pe-acasă de vreo două zile, că e în urmă cu chiria pe o lună și jumătate, că în fiecare seară vine acasă cu trăsura, dar de chirie nu se sinchisește, că scandalizează pe ceilalți

chiriași aducând dame în casă și că, în sfârșit, trebuie să fie cam ținut, deoarece vorbește singur și dă din mâni și pune noaptea să-i cânte gramofonul.

Filibaș eră ostenit și aveà și el poftă de vorbit. Șezù și spuse proprietăresei că are șapte copii, că la toamnă împlinește cincizeci și trei de ani, că pe fata cea mai mare, care-i foarte cuminte și frumoasă, a cerut-o un funcționar dela poliție, dar mă-sa n'a vrut s'o deà fiindcă auzise că funcționarul e bețiv și bătăuș, că dânsul e în serviciu de douăzeci și cinci de ani și toți superiorii l'au avut drag și l'au cinstit, numai Sulea îl persecută, că om mai fără suflet și mai tiran ca Sulea n'a pomenit, că îl amendează în fiecare lună fără nici o vină și nu se gândește că bieții copilași îi mor de foame, și că el crede că Sulea n'o să ajungă bine căci prea e țațoș și înfumurat.

Proprietăreasa îl ascultă cu luare-aminte, clătină din cap, îl compătimi și zise că și dânsa crede că o să-l bată D-zeu pe șef, apoi îi dădù un pahar cu apă și-l petrecù până la poartă.

— Bună femeie — își zise Filibaș

gândindu-se că, dacă Sulea nu e acasă, trebuie să fie negreşit în Strada Verde la avocatul Ştefan Popescu, care e prietin cu şeful şi care are o nevastă oacheşă, tânără si drăgostoasă.

Pe drum îi părù rău că a ocărît pe şef. Câine-i Sulea, nici vorbă, dar n'ar fi trebuit să-l ocărăscă. Te pomeneşti că proprietăreasa, limbută cum este, i-o spune că l'a înjurat şi atunci o să deà de dracul. Şeful şi altfel are pică pe dânsul şi-i tot făgăduşeşte c'o să-l deà afară, dar mi-te când ar mai auzi că l'a vorbit de rău.

— Bine-i să ai lacăt la gură — mormăi el întristat şi iuţindu-şi paşii.

Trecând prin strada Lipscani deodată zări pe Sulea în faţa unei vitrine, răzimat în baston, cu gura căscată la nişte manechine îmbrăcate în rochii-pantaloni. Faţa-i erà plictisită par'c'ar fi fost bolnav sau n'ar fi avut parale. Dealtmintelea erà un bărbat de vreo treizeci de ani, cu un corp pe care nici o haină nu puteà să steà bine, cu mustaţa roşcată şi tunsă englezeşte, cu buzele groase şi umede, cu barba lată şi totdeauna albă de pudră, şi cu monoclu. Se credeà foarte

frumos și se lăudă tam-nesam că are succes la femei. Avea un baston cu mânerul de argint pe care îl cumpăraseră cu trei franci la o licitație dela Muntele de Pietate, dar despre care dânsul spunea că l'a căpătat drept amintire dela un prietin al său, pictor celebru la Paris.

— Pomenești lupul și lupul la ușă — se gândi Filibaș încetinându-și pașii și scotocind după scrisoare. Apoi se apropiă cu șapca într'o mână și cu plicul în cealaltă.

— Biblioteca de Literatură Cluj Vă salut, domnule șef...

Sulea se întoarse repede, speriat, auzind glasul lui Filibaș. Nu dăduse după amiază pe la birou și-i eră frică să nu fi venit vreo inspecție. Se uită repede împrejur și se reculese numai decăt căci văzù cum câțiva trecători curioși cască gura la el și la aprodul ce stătea descoperit.

— A, Filibaș?... Ei? — făcù dânsul serios, apropiindu-se de aprod.

Filibaș stătea ca pe cuie, se mută mereu când pe un picior, când pe cellalt și nu știà cum să înceapă. Își alunecă privirea peste fața gravă a șefului și-i veni

în minte că tot așa face și când îl amen-
dează.

— V'am adus o scrisoare din partea
domnului director — îngăimă în sfârșit
întinzându-i plicul și răsuflând par'că ar
fi scăpat de o povară foarte grea.

Șeful aruncă ochii la adresă și, văzând
eticheta, pâlî. Învârti plicul între degete ca
și când n'ar fi îndrăznit să-l desfacă și
prin minte îi fulgeră neînterupt: „M'am
dus dracului!“ Căută totuș să se stăpâ-
nească și întrebă cu o tremurare în glas
și cu dorința de-a află astfel cel puțin cu
o clipă mai târziu cuprinsul scrisorii:

— Domnul director eră la minister
când ai plecat?

— Da — răspunse repede și hotărât
aprodul, dar apoi gândindu-se că poate
răspunsul acesta nu e pe placul șefului,
începù să bâiguiască: Adică... nu știu sigur...
poate să fi plecat...

Sulea îl privi lung, încruntă din sprân-
cene și zise domol:

— Tare ești prost, Filibaș... Cum
dracu' poți fi așa de prost?

Filibaș zimbî bucurându-se că a scă-
pat cu atâta, iar șeful rupse plicul cu bă-

gare de seamă și aruncă o privire înlăuntru. Și atunci Filibaș văzù că fața lui Sulea se înseninează deodată, că ochii îi licăresc, iar colțurile gurii i se lărgesc așa, încât îi desvăluie dinții.

— Mare câine ești, bată-te Dumnezeu — se gândi aprodul zâmbind, par'că ar fi vrut să arate că și el ia parte la bucuria șefului. Dar acu mi se pare că te-am îmblânzit...

Sulea scoase scrisoarea din plic cu degetele tremurând și numără repede bancnotele ce erau înfășurate într'înșa gândindu-se cu plăcere: „Și tocmai n'aveam nici un ban și nu mai știam de unde să împrumut... Ce om cumsecade, ce om!” Pipăi cu lăcomie hârtiile, se uită cu drag la Filibaș și prinse a sorbi rândurile în care directorul îi spunea că-i trimite cele două sute de lei ce i-a împrumutat dăunăzi, îi mulțumește și, dacă n'are ceva mai bun de făcut, îl roagă să ieă masa diseară cu dânsul și cu nevastă-sa.

— Mă duc, neapărat mă duc!... murmură Sulea. Poate să facem și un poche-raș și să mai ciupesc ceva!... Ce om cumsecade, ce om!...

Începù a râde. Apoi zărind iar pe Filibaş, îl bătù pe umăr și-i zise fără să-și poată stăpâni bucuria:

— Bravo, Filibaş, bravo! Mulțumesc... Ești băiat cumsecade. Mersi!...

Se întoarse zăpăcit să plece spre Calea Victoriei, dar după ce făcù doi pași, veni iar spre aprod și-i întinsa mâna prietenește:

— Bravo, bravo și mersi, Filibaş! — strigă simțind că ar fi în stare să și sărute pe omul care i-a adus, tocmai când erà mai necăjit, paralele ce le crezuse pierdute.

Filibaş, dintru'ntâiu, se dădù înapoi par'că n'a fi putut crede că șeful acesta să-i întinză lui mâna. Roși și prinse a râde ca un prost. Își șterse palma de dunga pantalonilor și blodogori fără să știe ce zice, ca un copil căruia i se face o bucurie la care nu se așteptase niciodată:

— Vă salut, domnule șef...

În clipa următoare simți cum niște degete uscate, osoase, dar totuș moi și catifelate îi strâng ușor mâna. Îl trecù un fior de plăcere. Mișcă din picioare, se închină și rânji iar, mai prost și mai roșu. I se părea că inima îi crește, i se umflă

și bate tot mai repede, mai repede, încât i-e frică să nu pleznească. Buzele îi tremurau făcând să-i tremure și barba, iar fruntea i se umplu deodată de nădușeală.

— Îmi dă mână — îi treceà neconținut prin creeri. Îmi dă mâna... Șeful mi-o strânge... Aoleu, ce-i asta?

Șeful se mai gândi că poate ar fi bine să-i dea și un bacșiș. Omul ăsta merită neapărat un bacșiș... Dar pe urmă îi veni în minte că trebuie să se bărbierească și trebuie să dea barbierului francul. Îi mai zise odată foarte călduros:

— Foarte bine, Filibaș... Las' că nici eu n'am să te uit...

Apoi o apucă repede pe trotuar în sus, fluerând vesel și învârtind bastonul între degete.

Filibaș rămase locului nemișcat și uluit privind cu mirare și cu evlavie în urma șefului. I se părea însă și acuma că visează. Par'că tot nu-i venea a crede, că Sulea, Sulea cel strașnic, care îngrozise pe toți inferiorii dela minister, i-a strâns lui într'adevăr mâna.

— Se poate?... Ei, nu se poate, nu se poate!...

Dar în mâna dreaptă simțea și acuma atingerea aceea ciudată și prin spinare îi trecu iar un fior de plăcere. Se uită la lumea ce trecea pe lângă dânsul grăbită, fără să-l ieă în seamă și în gândul lui întrebă:

— Ați văzut cum mi-a întins mâna?... Ei, ce ziceți?... Ați văzut?...

Și i se părea că toți oamenii zâmbesc la dânsul și-l felicită și-i spun c'au văzut.

— Câine, câine — murmură gândindu-se la Sulea cu o dragoste plină de respect — dar câine bun... Mă, să-mi dea el mâna așa din senin, în mijlocul străzii, în fața lumii!... Mare lucru!...

Își puse șapca în cap și privi mirat după Sulea care tocmai atunci se urcă într'o trăsură. Și se pomeni deodată că începe să-i fie drag șeful și-i pare rău că până adineaori l'a urît și l'a ocărit.

— E un om de zahăr, orice s'ar spune — se gândi dânsul pornind vesel și mândru spre casă, căci acuma eră târziu să se mai întoarcă pe la birou — vreă și el să se arate rău și țipă și înjură, de, ca

orice om necăjit și cu griji, dar are o inimă bună... prea bună...

Se întinse din șale, își răsucì mustața și păși mai apăsător, ca de obicei. Se simțea mai mare cel puțin cu un cap ca toți ceilalți muritori. Pe față îi plutea un val de fericire și de mândrie. I se părea că are mii de franci în buzunar deși știa bine că n'are decât un leu și o băncuță. Mâna dreaptă n'o mișcă deloc, o ținea tot așa cum o ținuse atunci când i-o strânsese șeful și i se năzărea că îl mângâie mereu degetele acelea uscate și, catifelate a căror atingere îi umpluse sufletul de nădejde. Fluera și el vesel, vrând să maimuțărească pe Sulea, și din când în când izbucnea în hohote înăbușite de râs și dădea din mâini ca un nebun. La oameni prinse a se uita cu milă și cu dispreț, gândindu-se:

— Ce nătăfleți mai sunt și ăștia!... Iaca, ei nici nu bănuiesc măcar că numai adineaori am dat mâna cu domnul șef... Și ce-ar face ei dac'ar ști!

Își închipuia că s'ar descoperi toți și l-ar bate cu flori ca pe Vodă... Dar oamenii credeau că e beat, îl compătimeau sau îl înjurau în gând și se fereau de dânsul.

2.

Mergând spre casă Filibaș se gândi neconținut la șef și căută să-și aducă aminte toate lucrurile care i-ar putea dovedi că Sulea are inimă bună, ca astfel să-i fie și mai drag. Mult bine nu-i făcuse Sulea, totuș ținea minte foarte lămurit că odată, cum necum, a spart sticla de apă din biroul șefului și a făcut o apărie și o halima de-i eră și lui rușine. Atunci (își aduce aminte, pa'că numai ieri s'ar fi întâmplat) toți cățelușii din biurou au sărit la dânsul și l'au certat și l'au înjurat de l'au făcut de două parale. Domnul șef Sulea însă, nu se găsea în biurou. Când a venit la

urmă și a aflat ce-a fost, nu i-a zis nici o vorbă de ocară, nu l'a amendat și nici nu l'a pus măcar să plătească paguba, cum ar fi făcut bunăoară oricare altul. Nu. S'a uitat numai la fărîmăturile de sticlă, apoi la aprod și pe urmă s'a așezat la masă ș'a trimis să-i aducă un șvaț. Filibaș n'ar îndrăzni tocmai să jure pe sfânta cruce, dar crede mult acuma, că șeful a plătit sticla din buzunarul lui nevrînd să-l puie pe dânsul la greutate, căci știă că are șapte copii și e calic vai de sufletelul lui.

— Așa-i omul bun — sfârși Filibaș în sine — la un caz de adică tot nu te lasă să pieri...

Acum se gândi un minut la nevastă-sa care o să plîngă de bucurie când va află că șeful i-a strâns mâna, și la vecinul său, la vizitiu, care o să strâmbe din nas necrezător și o să înjure, apoi iar se întoarce la Sulea și la slujbă.

— Păcătos am fost și eu nu-mi fie de deochi — își zise gândindu-se cu părere de rău la amenzile ce i le pusese în cârcă șeful. Omul prost e osândit să fie păcătos. Ș'apoi să te mai miri că boerii sunt răi! Numai bieții de ei știu câte nea-

junsuri au după urma noastră... Ce boclucri i-am făcut și eu, Dumnezeu să mă ierte. Mare minune că nu m'a dat afară demult. Sunt bătrân și uituc... De-ar fi fost altul în locul lui, hehe, de când îmi dădea răvaș de drum!... Dar lui pe semne i-e milă și de copii...

Îi veni în minte rând pe rând toate greșelile ce le făcuse în acești doi ani din urmă de când îl cunoaște pe Sulea și găsi că șeful într'adevăr a avut dreptate să fie supărat și să-l amendeze.

— Da, a fost nițel prea strașnic și dânsul, dar, dacă te gândești bine, am meritat și eu pedepsele... De-acu însă s'a isprăvit. Ne-am împăcat... Bine c'a dat Dumnezeu de ne-am împăcat! Degeaba, nu-i lucru firesc să fii rău cu șeful. Cine are puterea taie și spânzură. Da ce să fii rău, când poți să fii bine?...

Dar apoi își aduse aminte că alaltăieri Sulea iar l'a amendat cu cinci lei, pentru că n'a fost la ușă când l'a strigat, și își zise că acuma, după ce s'au împăcat, trebuie să-l ierte. Și o să-l și ierte, fără îndoială, mai ales că mâine o să-l pândească și, când o fi singur în birou, o să-l roage

frumos de iertare. Știe că la început o să facă nazuri, să bată cu pumnul în masă și să țipe, dar pe urmă tot o să-l ierte. Îi va spune că are șapte copii și șeful se va înduioșa, îi va prinde mâna și-i va zice: „Ei, bravo, Filibaș! Fiindcă ești băiat cumsecade, te iert. Dar altădată să nu greșești, ai înțeles? Căci altmintrelea să știi că nu te avansez!“...

Pe Filibaș îl podidiră lacrimile de bucurie și prinse iar a da din mâni și a râde. Iar când ajunse în colțul stradei în care stătea, nu se mai gândea decât că mâine-poimâine o să fie înaintat. Și adică la urma urmelor, de ce nu l'ar înainta? Acu s'au împăcat, nu mai e nici o piedică. Și are douăzeci și cinci de ani de serviciu. Asta nu-i glumă. Douăzeci și cinci de ani! O viață de om. Și leafă tot puțină, șasezeci de lei pe lună. Cum să trăiască din șasezeci de lei? Să plătească chirie scumpă, să hrănească nouă guri, să îmbrace nouă oameni. Nu se ajunge. Bine, până acuma a mers cum a mers, erau certați și nu se putea. Dar acu nu mai merge. Trebuie să-l înainteze. Și chiar merită să-l înainteze. De servit a servit, dela biurou n'a

lipsit nici o zi, cinstit a fost, de furat n'a furat, de înşelat n'a înşelat pe nimeni. Ei, atunci cum să nu-l înainteze?...

Trecù pe la o băcănie. Prăvăliaşul îi erà prieten, pentrucă erà singurul negustor care îi mai dădea pe datorie. Dar fiindcă datoria i se urcase la cincisprezece lei şi treizeci de bani, de vre-o săptămână încoace Filibaş îl ocolea. Acuma îi erà sete şi ar fi vrut să beà o ţuică. Dădù să intre; în prag însă îşi aduse aminte de datorie, îi fù ruşine şi se gândi s'o tulsească. Pe urmă îşi zise că nu e lucru cinstit să ocoleşti pe creditori. Băcanul ar putea crede că nu vreà să-i plătească şi de aceea nu-i mai intră în prăvălie. Cel mai nimerit e să intre, să zică „buna ziua“ şi să beà o ţuică. Astăzi, dealmintrelea, merită să beà şi şampanie, căci s'a împăcat cu şeful. În sfârşit poate chiar să spuie şi băcanului, că Sulea i-a făgăduit să-l avanseze şi că acuma o să-i plătească încurând toată datoria până într'un ban. Asta numai ca să nu creadă că are de-a face cu o haimană.

Intră mândru în prăvălie. Băcanul îl primì cu braţele deschise. Îşi închipuia

că Filibaş a pus mâna pe parale şi vine să-i plătească.

— Ehe, lume nouă 'n băcănie veche! Demult n'ai mai dat pe la noi, nene?... Ei, ce mai veste-poveste? Cum o duci cu serviciul? Şeful tot câine, tot câine?...

Filibaş îi întinse trufaş mâna şi rosti tare şi răspicat:

— Aşa să ştii, că mâna asta a strâns-o adineaori şi domnul şef!...

— I'auzi colo! — strigă băcanul făcându-se că se miră. Şeful?... Va să zică... Ei, bravo, asta-mi place!...

Aprodul strânse din buze cu dispreţ, scuiţă şi porunci:

— Ia să-mi dea o ţuică!

— O ţuică, băiete! — ţipă repede băcanul, apoi întorcându-se repede iar către Filibaş, urmă: I'auzi, nene! Şi zici că vorbeşti serios? Par'că tot nu-mi vine a crede... Păi dacă-i aşa, e bine de tot, ce?

— Se vede cât de colo că d-ta nu mă cunoşti, domnule — zise Filibaş grav. Eu n'am obiceiul să glumesc. Eu sunt om bătrân şi funcţionar şi nu vorbesc fleacuri. Şi când spun ceva, să ştii că-i aşa cum spun... Ei, vezi, aşa am vorbit şi cu domnul

şef cum vorbesc cu d-ta. El a zis una, eu alta, uite-aşa. Pe urmă mi-a strâns mâna şi ne-am despărţit...

— Uite, aşa-mi place şi mie — glăsuî băcanul plescăind cu limba şi urmărind cu privirile neconţinut pe băieţii de prăvălie ca să nu mânânce sau să dosească ceva. Nu ţi-am spus eu totdeauna că-i om cumsecade, dar nu ştii cum să-l luaţi? Dar şi d-ta eşti mare pişicher. Bine trebuie să-l fi picnit de ţi-a dat mâna! De unde până ieri-alaltăieri te stingeă în amenzi, astăzi stă la taclale cu d-ta şi-ţi strânge mâna! Ei, degeaba, eşti şmecher şi s'a isprăvit!...

Băcanul râse şiret şi-l lovî cu dosul palmei peste burtă. Filibaş puse paharul la gură, se uită cu ochi zimbitori la băcan, dădû ţuica de duşcă, strâmbă din nas şi plescăi din limbă în semn că băutura a fost bună şi tare, îşi şterse mustăţile şi pe urmă vorbi lingându-şi mulţumit buzele:

— Dacă n'aş fi fost şmecher, crezi c'aş fi putut-o duce douăzeci şi cinci de ani în slujbă? E, aşa trebuie să te învârteşti în viaţă, altmintrelea nu merge!...

Un ţăran care stătea alături şi târguia

își scoase repede pălăria din cap și se uită pe furiș cu respect la domnul acesta ce știe să se învâртеască în viață.

Apoi Filibaș eși încet din prăvălie, fără să mai plătească țuica, mângăindu-și barba și mustățile. Dar pe trotuar își aduse aminte că a uitat să spuie băcanului de avansare. Îi strigă deci din stradă părându-i bine că astfel îl aud și trecătorii:

— Iaca, nici nu-ți spusei! Știi că mi-a făgăduit să mă avanseze? Ei, ce zici? Bun băiat, nu?...

— Minunat! — răspunse băcanul, din ușa, frecându-și mâinile la gândul că în sfârșit totuș o să poată scoate ceva dela Filibaș. Minunat!...

3.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Filibaş plăteă cincisprezece lei chirie unei ovreice în Calea Florească pentru o odaie și o săliță din fundul curții. Odaia nu eră mare, dar eră foarte dărăpănată și atât de joasă încât vizitiul, om mai înalt, ajungeă cu mâna la tavan. Fiindcă însă Filibaș nu aveă prea multă mobilă, încăpeă destul de bine toată familia. El cu nevasta și cu cei doi copii mai mici dormeau într'un pat, fata cea mare și trei copii în altul, iar băiatul, căruia tatăl său îi ziceă „cal bătrân“ și care aveă șaptesprezece ani, dormeă jos căci el nu trebuie să fie mofturos. Sălița o împărțeă cu vizitiul cu

care stătea uşă 'n uşă şi care nu avea decât trei copii, — cel mai mare de patru ani, iar cel mai mic de opt luni. Vizitiul avusese leafă bună la tramvaie, dar de vreo trei săptămâni nu mai eră în serviciu: îl dăduse afară pentru că bătuse pe un pasager. Îl chiemă Mihail Ionescu şi avea mâinile mari şi noduroase, trupul scurt şi picioarele foarte lungi, aşa că, cu tunica-i scurtă, cafenie, părea un cocos-târc plouat. Purtă mustaşa răsucită şi pomadată, căci tatăl său fusese ungar; el însă nu mai ştia ungureşte decât vreo câteva înjurături. Se fălea că e socialist şi căută să aducă vorba totdeauna de boieri ca să-i poată înjura pe ungureşte. Nevas-tă-sa murise din facere şi de-atunci dânsul nu poate suferi pe doctori. Cu Filibaş stătea în fiecare seară la taifas şi vorbeau de rău pe superiori. La leafă însă totdeauna se certau, deoarece atunci Filibaş nu-i mai dădea voie să înjure pe boieri.

Filibaş intră în curte fluerând, cu şapca pe-o ureche.

— Ei, nevestico, gata masa? — strigă tare şi mândru, oprindu-se în săliţă aşa ca să-l audă şi vizitiul care stătea cu uşa

deschisă și cu luleaua în gură, posomorât și mânios căci se certase cu ovreica din pricina copiilor. — Să nu uiți, nevestico, să pui la masă și o lecuță de vin, căci astăzi am chef să beau un păhărel... Ce dracu! Cât trăim să trăim bine că pe urmă cine știe ce-o mai fi!...

Își scoase șapca și se șterse de sudori uitându-se pe furis la vizitiu. Și văzând mutra blegită a prietenului său îi veni în minte că mâine-poimâine o să-l avanseze și prinse iar a râde cu atâta poftă, încât îi tremură burta. Își puse în gând să se facă beat ca să-l invidieze și mai mult vizitiul.

Nevasta lui Filibaș era o femeie trecută, cu obrajii tăbăciți și încrețiți, cu nasul scurt și cu barba ascuțită, deșirată și murdară par'că nu s'ar fi primenit și nu s'ar fi spălat de când s'a măritat. Auzind glasul bărbatului eși în ușă, bătù în palme cu necaz și țipă:

— Aoleu, pare-mi-se c'ai nebunit, bărbate, ori că vrei să-ți bați joc de mine!... Ție-ți arde de vin și eu nu-mi văd capul de sărăcie și nu știu de unde să mă mai împrumut și ce să fac ca să pot găsi o

bucătică de pâine pentru gurile astea mici și flămânde...

— Ce pâine, Marișo, ce pâine? — făcù Filibaș necăjit că nevastă-sa nu se sfiește a se căi în gura mare. Cu cozonac am să vă hrănesc de-acu 'nainte, ai înțeles? Cu cozonac!... Ei, îți place? Iac' așa vreau eu, uite-așa! Ai înțeles?

Acasă, cu nevasta și cu copiii, lui Filibaș îi plăcea să vorbească așa cum vorbesc cu dânsul superiorii la biuro. Dar acuma strigă și mai tare ca de obicei, căci vroia să-l auză toți vecinii și să se minuneze.

Nevasta rămase o clipă cu gura căscată, apoi își făcù cruce și-și scuiță în sân:

— Ai nebunit, Ionică, aoleu c'ai nebunit! Vai de capul tău!...

Bărbatul se încruntă și erà cât p'aci s'o i-a la înjurături, dar se gândi totuș că femeia n'are de unde să știe ce noroc a dat peste dânsul și, proastă cum este, nici nu e în stare să ghicească. Și se potoli. Scoase din buzunar francul și bănuțuța ce le căpătase bacșiș dela un boier din provincie care avusese niște daravere pe la minister, și le întinse nevestii:

— Aide, nu mai torăi ca o neroadă... Du-te și adă vin că astăzi trebuie să beau și să mă îmbăt... Pentrucă văd că d-ta, cucoană, ești mai proastă cum erai când m'a pus dracul de m'am însurat cu tine și nu poți pricepe cu mintea ta cea de vrabie că eu nu vorbesc de clacă! Ai înțeles? Astăzi vreau să fac chef, fiindcă de azi înainte sunt avansat! Ei, acu ai înțeles?... Sunt a-van-sat?... Ș'acu' mai cârnește dacă-ți dă mâna, poftim!...

Începuse să grăiască mai domol, dar la sfârșit se pomeni că iar strigă. Îi eră necaz că femeia n'a fost de față când i-a dat șeful mâna ca să știe să-l respecteze cum se cuvine.

Când auzi nevasta de avansare începù să tremure și să schimbe fețe-fețe. Îi veneà să leșine. Se holbă mută la bărbat, aici credeà, aici nu credeà, și-și mototoleà întruna șorțul cu mâinile-i umede. Pe urmă prinse a clipi repede din gene și bâlbâi, râzând și plângând în acelaș timp:

— Of, dare-ar Cel de Sus să-ți fie gura de aur, că numai bunul Dumnezeu știe cât am răbdat și am suferit în vremurile astea de scumpete amară! Of, of, su-

flețelul meu! Că viața-i tot mai scumpă și leafa puțină și copiii mulți... Și lăptarului îi trebuie parale, și găzarului îi trebuie, și zarzavagiului îi trebuie, și...

Luă banii din mâna lui Filibaș și eși repede plângând și făcându-și cruce de bucurie și înșirând cu glas înlăcrimat pe toți creditorii cari așteaptă parale și-i fac bucluc în fiecare zi.

Filibaș mai stătù un minut în sală furând cu coada ochiului pe vizitiu, apoi intră tușind țanțoș în odaie și se așeză la masă. Copiii nu erau pe-acasă; cei mici se jucau undeva, pe la vecini, cei mari nu se întorseseră din oraș. Filibaș, oftă, se gândi la șef, bătând cu degetele darabanaua pe masă, pe urmă strigă deodată:

— Acasă ești, Mihai?

Dincolo, vizitiul nu răspunse, tuși, se sculă încet și trecù în casa aprodului cu luleaua între dinți și cu mâinile în buzunarele pantalonilor.

— Așa, neică, ce să stai colo singur ca un cuc...

Vizitiul mormăi „bună seara“ și se așeză pe marginea unui pat. Încetul cu încetul însă i se deslegă limba și, întâiu

şi mai întâiu, povestii lui Filibaş din fir în păr cum s'a certat cu ovreica, adăogând că dacă ar fi în slujbă sau ar avea parale, numai decât s'ar mută căci i s'a scârbit cu obrăznicile şi cu cârtirile proprietăresei. Apoi tăcù, scormoni tutunul din lulea, scuipă şi întrebă:

— Şi va să zică te avansează?

— Păi — răspunse scurt şi mândru Filibaş, dar pe urmă totuşi începù să-i spue amănunţit cum i-a strâns şeful mâna, că au glumit şi au râs ca doi prieteni, buni, că la despărţire i-a zis c'o să-şi pue în cumpănă toată greutatea lui de şef şi o să-l avanseze dela zintăiu. Vorbea încet, ca un părinte către copii, şi nici prin gând nu-i trecea că minte.

— Să fie într'un ceas bun — murmură vizitiul cu pizmă. Iaca eu de geaba am muncit şi mi-am sfărâmat ciolanele. M'au dat afară pungaşii şi m'au lăsat pe drumuri cu o droaie de copii!... Aşa-i dreptatea în ţara asta, uite-aşa!...

— De — zise grav Filibaş — trebuie să ştii de unde să apuci viaţa şi cum s'o suceşti! Nu-i lucru uşor să trăieşti în ziua de azi! Hehe, e greu de tot! Trebuie să

muncești ca un câine, să pui osul, să te vânzolești, altfel te mânâncă fript calicia!

Tăcù o clipă, apoi adăogă și mai grav cu aluzie la greșeala vizitiului:

— Și trebuie să te porți bine, bine ca o fată mare, altmintrelea s'a dus dracului și cinste și slujbă. Cu hărțueli și cu bătăi nu poți face serviciu, degeaba!... Capul plecat nu-l taie sabia, asta s'o știi dela mine!...

Vizitiul scoase luleaua din gură și zise liniștit:

— Adică eu n'am fost plecat? Și ce mi-a folosit? M'au dat afară? M'au dat. Mă lasă să-mi moară de foame copilașii? Mă lasă. Puteam să mă port oricum, tot așa aș fi pățit. Dacă stăpânul e porc de câine, degeaba te căznești!...

Înjură ungurește, scui pă, își înțepenì luleaua în cellalt colț al gurii, apoi mai mormăi ceva și tăcù. Filibaș râse silit și glăsui:

— Acu nu mai e nevoie să vorbim de chestia d-tale. Vinovat îi fi fost, asta fără doar și poate, că, ce Doamne, nu te dă nimeni afară așa tam-nesam. Șefii sunt oameni cumsecade, degeaba spui d-ta,

dar slujbaşii sunt ai dracului. Asta s'o ştii dela mine!...

— Câini, sunt, nu oameni cumsecade — zise vizitiul sculându-se. Câini fără suflet!... Acu vorbeşti şi d-ta pentrucă ți-a aruncat colo un ciolan, dar eri par'că nu vorbeai așa, ai? Eri îl înjurai şi!...

— Ba să mă ierţi — căută Filibaş, supărat, să-l întrerupă.

Dar vizitiul se aprindea din ce în ce şi, apropiindu-se de aprod, urmă tot mai cu foc:

— Când te amendă ți-pai, că el e rău şi d-ta ești bun. Acu te-a încântat cu vorbe şi numai decât ești gata să spui că el e bun şi d-ta ești rău... Ehe, oameni ca d-ta mai rar! D-ta te încânți lesne că ești prost şi te poate purta de nas orice gogoman ca pe un copil. Dar mie să nu-mi vii cu palavre că eu ştiu ce-i lumea şi cum sunt boerii. Să te vază lat de foame şi n'o să-ți arunce o bucată de pâine. Mai degrabă ți-o da o funie să te spânzuri, ehe!...

Vizitiul se înfuriase cumsecade. În-vârtea pumnii subt nasul lui Filibaş, se roşise ca racul şi-şi mută mereu luleaua

dintr'un colț al gurii în cellalt. Filibaș, la început, se pleoștise, dar, când văzù că vizitiul dă din mâni, se înfuriă și dânsul și începù să urle:

— Astea sunt prostii domnule, ai înțeles? D-ta ești un om de nimic și d'aia te-au dat afară! Oamenii de teapa d-tale ar trebui bătuti în vergi ca să le treacă de-a mai înjură și a bârfi, asta ar trebui!...

Apucă pe vizitiu de un nasture al hainei, și-l zgâlții cu furie par'c'ar fi vrut să-l silească a înțelege că e om de nimic și trebuie bătut în vergi.

— Vergi îți trebuie d-tale, ai înțeles? Atunci nu te-ai mai luă la bătae cu oamenii și nu ai înjură zor-nevoe pe superiori!...

Vizitiul se sborși și mai rău auzindu-l urlând pe Filibaș. Dar mai mult îl necăjea că o să-i rupă nasturele.

— Lasă-mă 'n pace, domnule — zise dânsul — nu mă zgâlții că nu sunt sluga d-tale!...

— Nu te las — răcnì Filibaș fără să știe ce nu lasă. Ești un mișel și un ticălos și înjuri pe toată lumea! Ești o canalie, o...

Vizitiul se smuci să-şi scape nasturele din mâna lui, dar Filibaş, crezând că vrea să-l lovească, îl înhăţă şi mai strâns şi prinse ai cără cu dreapta la pumni peste cap. Mai întâiu vizitiul se sperie şi dădù să scape din mânil potrivnicului, dar nu izbuti. Atunci se întărată şi el şi-i trânti un genunchiu în burtă. Filibaş căzù deadura pe duşumele urlând întruna:

— Eşti o canalie, domnule, un pun-gaş, un hoţ!... În puşcărie ai să ajungi, nu în serviciu! Canalie!...

Tocmai acuma sosì şi nevasta dela băcănie cu vin şi cu mezeluri. Auzi gălăgia de departe şi, îndată ce intră în curte, prinse a tipă ca din gură de şarpe:

— Aoleu! Săriţi că-l omoară! Săriţi!...

Încurând vecinii dădură năvală pe la ferestre, copiii vizitiului începură a plânge, iar proprietăreasa strigă pe-afară că numai vizitiul e de vină, că el se ceartă cu toată lumea şi c'o să-l dea afară că-i face de râs casa şi-i sperie chirişii. Vizitiul însă, care în vremea aceasta trecuse în odaia lui, bombăni:

— Să-ţi fie ruşine a minţi şi a te lăudă ca un netot, că eşti om bătrân!...

Nevasta lui Filibaş erà în sală, îl auzi și-i urlă amenințându-l:

— Las' că te știe lumea cine ești, afurisitule! Ți-e necaz că-l avansează, ai?... Dupăce te primește omul în casă și te hrănește mai sai și cu bătae la dânsul, pocitule și holbatule!...

Filibaș se sculase de jos și eșise în curte să povestească vecinilor ce s'a întâmplat. Toată lumea erà de partea lui și toți îl ocărau pe vizitiu și spuneau că are necaz pe Filibaș pentrucă îl avansează. Iar Filibaș strigà:

— Cum să înjure o haimană ca dânsul pe domnul șef? Ce are el cu domnul șef? Fire-ar al dracului de boanghină!...

4.

Filibaş se sculă mai de dimineață ca de obicei. Voiă să fie la minister de vreme, să-l găsească șeful la ușă și să vadă că nu și-a luat nasul la purtare cu toate că i-a strâns mâna. Eră tras la față căci se culcase târziu. Se certase cu vizitiul până după miezul nopții. Păreă însă și mai fericit ca eri. Umblă sprinten de ici colo și aveă mare poftă să împărtășească tuturor bucuria ce i se svârcoleă în inimă. Astă-noapte, după ce se așezase în pat, stătuse multă vreme de vorbă cu nevastă-sa și găsiseră că nu se poate ca șeful să nu-l înainteze. Ba chiar și visase că l'a avansat și s'a îmbătat turtă de bucurie.

Se învârteà mereu pe lângă ceilalți aprozi, deschideà gura să le povestească întâmplarea cu șeful, dar îi erà și frică și rușine ca nu cumva să creadă că vreà să se laude. Își închipuiau că tovarășii lui, ca și vizitiul, ar crăpà de necaz și, sau nu l'ar crede, sau l'ar luà peste picior.

Dar la urma urmelor tot nu se putù stăpâni. Inima îi era prea plină, trebuiau să și-o ușureze. Intră în vorbă cu un aprod tânăr, ras de mustăți și tuns până la piele. Forfotiră de greutatele vieți pânăce ajunseră la superiori. Când veni vorba de Sulea, tânărul scuipe și înjură căci îl amendase și pe el cu doi lei fără să fi avut atâta vină măcar cât e negru supt unghie.

— Nu se poate om mai ticălos ca dobitocul ăsta — sâsâi dânsul uitându-se în toate părțile ca nu cumva să-l audă vreunul din protejații lui Sulea și să-l pârască.

Filibaș simți că i se gâdilă limba. „Trebue să-i spun — se gândi — nu pot lăsa să crează de rău pe un om atât de cinstit și bun la inimă... Ei, trebue

să-i spun!“ Zâmbi cu bunătate, tuşi clă-tind din cap şi zise:

— Ei, nu, băete, nu-l cunoşti pe domnul Sulea. Tu eşti tânăr şi nu te-ai izbit de viaţă. Ascultă-mă pe mine că sunt om bătrân şi cu douăzeci şi cinci de ani de serviciu! Nu-l cunoşti... deloc nu-l cunoşti!... Şeful e un om de zahăr, auzi, de zahăr!...

Tânărul rămase o clipă uimit. Par'că nu putea crede că se găseşte cineva să ia apărarea lui Sulea.

— Lasă-mă, nene — îngăimă sfios gândindu-se că poate Filibaş e spionul şefului şi vrea să-l tragă 'n cursă. D-ta eşti cel dintâiu suflet de om care te apuci să-l lauzi. Păi dacă-i așa de bun de ce m'a amendat pe mine? De ce te-a amendat pe d-ta? De ce face zile fripte tuturor? De ce?

Se uită drept în ochii lui Filibaş. Ochii acestuia însă erau plini de bunătate, de încredere proastă de fericire. „Nu-i spion — îşi zise tânărul — e prost, dar nu-i spion!“

— Sunteţi necopţi, băete, ascultă-mă pe mine. Ce amenzi? Par'că au a face

amenzile când e vorba de inima omului? Inima-i inimă și amenda amendă. Și inima lui e de aur!...

Și-i povestii cu cuvinte dulci, cu amănunte înflorite cum l'a întâlnit eri, cum i-a dat mâna, cum... în sfârșit, tot, tot și pe urmă adăogă triumfător:

— Ei acu ce zici?

Tânărul aprod îl privi cu milă și-i răspunse foarte simplu:

— Zic că ești prost, nene... Iartă-mă că ți-o spun în față, deși mi-ai putea fi tată!... Adică d-ta crezi în făgăduelile lui mincinoase și te încânți că ți-a dat mâna?.. Aolică măre! Crezi d-ta că el o să-și mai aducă aminte de toate astea? Și pe urmă ce însemnează că ți-a dat mâna? Ia spune, ți-a ertat amenda?...

— O să mi-o erte, fără îndoială — zise Filibaș cu convingere.

— Ei aș!... Păi mie nu mi-a dat mâna și secretarul general? Și nu mi-a făgăduit câte'n lună și 'n stele? Și cu ce m'am ales?... Ba eră să mă și dea afară...

Filibaș nu mai zise nimic. Se întoarse încet și se duse la ușa biuroului lui Sulea ca și când ar fi căutat acolo adăpost și

apărare împotriva celor ce vor să-i destrame fericirea. Îi părea rău că s'a spovedit băiatului. Ar fi fost mai bine să fi tăcut, să vază toți cum o să-l primească șeful când o să vie. Atunci de bună seamă, n'ar mai fi cârtit și nu i-ar mai fi făcut sânge rău.

Tânărul însă se grăbi să spue numai decât și celorlalți ce i-a povestit Filibaş. Unul câte unul veniră toți aprozii la dânsul să-l întrebe dacă-i adevărat și să-i zică pe urmă că e un dobitoc dacă se încrede în palavrele lui Sulea. Necredința tovarășilor se așeză ca un ghimpe în sufletul lui Filibaş. Simțea că se năruie ceva în jurul lui, se năruie mereu și el nu e în stare să scape de primejdie. Incercă să se liniștească zicându-și că aprozii îl pizmuesc, dar ghimpele, cu toate acestea, pătrundeă tot mai adânc, mai adânc.

— Se poate?.. Ei, nu se poate, nu se poate!...

Incepeă să-și dea seama că a mințit când a spus că șeful i-a făgăduit să-l avanseze. Nu i-a făgăduit, da, dar negreșit a vrut să-i făgăduască sau s'a gândit să-i făgăduiască. Și deodată își aduse aminte

de amenzile ce i le croise șeful, de ocările și înjurăturile ce i le aruncă de câteori îl vede, de amenințările lui că o să-l dea afară, și se înfricoșă. Simțea că se zăpăcește de tot. Gândurile îi alergau prin creeri tot mai neînfrânate, se învâlmășeau, se alungau. O clipă credea că îl avansează, apoi că-l dă afară, și iar că-l avansează. Se răzimă de pervazul ușii și-și duse mâna la fruntea care-i ardea. Nu mai știă ce să înceapă. Inchise ochii. Îl cuprinse o moleșeală mare. Îi eră somn, par'că n'ar fi dormit de-o săptămână. Rămase așa, cu ochii închiși, gândindu-se mereu la Sulea, la avansare, la vizitiu, la nevastă, la aprozi... Dejur împrejur stăpâneă tăcerea aceea care se lăfăește prin toate coridoarele biurourilor, o tăcere întreruptă când și când de tusetе, de pași repezi, de râsete innăbușite, de câte-un țipăt al superiorilor, dar care, după ce te obișnuiești cu dânsa, pare grea ca plumbul. Și, încetul cu încetul, gândurile lui Filibaș iar se limpeziră. Acuma iar nu mai aveă îndoieli că n'o să-l avanseze. I se părea că vede pe Sulea venind și strângându-i mâna și spuindu-i că o să aibă grijă de dânsul. Și, gândindu-se,

suflă greu ca și când ar fi avut o piatră pe piept. Eră iar fericit și vesel...

— Dormi, porcule? — îi vui deodată în urechi un glas răgușit. Nu ți-e rușine?.. Aide, cară-te d'aci!...

Filibaș tresări fript, se șterse repede la ochi și bâlbâi dându-se înapoi:

— Nu dormeam, domnule șef, trăiți... Nu dormeam... Mă gândeam...

— Mai ai obraz să și minți?.. Ei, las' că te învăț eu...

Sulea se pusese la pocher cu directorul și pierduse toți banii. Ochiul îi erau roșiți de nesomn, fața boțită. Aruncă o privire încruntată spre aproad, apoi se întoarse repede și intră în biurou, în vreme ce Filibaș murmură tot mai domol și mai jalnic:

— Mă gândeam la necazuri, trăiți, mă gândeam la necazuri.

Câteva uși se deschiseră în pripă și într'însele apărură capete curioase. Aprozii se uitară la dânsul batjocoritor și ochii lor par'că ziceau: „Ei, vezi, dobitocele?“ Filibaș stătea încremenit. Buzele-i tremurau, iar în gând se întrebă:

— Ce-i asta?... Ce-i asta?..

I se părea c'a visat și prinse iar a

se frecă la ochi. Dar apoi se hotărî să-și facă ceva de lucru în biurou și să vadă dacă într'adevăr Sulea fusese acel care l'a huiduit. Se strecură încetinel ca o umbră și se duse ață la sticla cu apă. Cu coada ochiului însă se uită spre biurou. Văzù pe Sulea scotocind furios printre hârtii și-l auzi mormăind:

— Pretutindeni praf și murdărie... Nemaipomenit...

Filibaș luă sticla. Mâinile îi tremurau. Porni în vârful degetelor spre ușă și mergând parcă vedeà mereu fața veselă de eri a șefului și în mîna dreaptă par'că simțea atingerea dulce și moale a degetelor lui. Când atinse clanța îl zări Sulea și-l opri:

— Filibaș!... Ia vino 'ncoace!...

Aprodul se întoase și se apropiă de masă.

— Ce-i asta? — zise șeful cu glas foarte liniștit, arătând cu o mână praful de pe masă, iar cu cealaltă potrivindu-și monoclul.

Filibaș tăcù. Se uită lung la masă, în ochii șefului, apoi la mîna lui cea dreaptă. Văzù că mîna e subțire, că pielea e albă,

numai la încheeturile degetelor e roşă şi că e brazdată cu vine groase, albastre spălăcite. Dar de altfel e mână ca şi a lui şi ca şi a altor oameni. Li eră frică să nu scape sticla şi o strânse cu toate degetele.

— Şi crezi tu că o să mai rabd murdăria asta şi pe viitor? — urmă Sulea cu acelaş glas liniştit. Crezi tu că biuroul meu e grajd în care nu se curăţă decât odată pe săptămână? Ei, nu, dragul meu! Eu n'am nevoie de trântori. Nu, hotărât. A ajuns cuţitul la os. Acù s'a isprăvit şi cu răbdarea mea... Fii bun deci şi-ţi strânge catrafusele şi te cărăbăneşte de pe-aci, da? Eu nu mai vreau să te văz de azi înainte!... Din partea mea n'ai decât să te faci bancher, sau ce-ţi place, dar cu mine să nu mai dai ochi... Aşa. Va să zică ne-am înţeles?... Să-ţi strângi catrafusele!...

Filibaş vrù să se roage frumos de iertare, dar nu putù zice decât: „Am şapte copii, domnule şef, trăiţi...” Şi Sulea deodată începù să ţipe ca un nebun:

— Ei, şi ce-mi pasă mie dacă ai? Eu sunt de vină că ai copii?... Şi dacă ai de ce eşti trântor? De ce sforăeşti şi dormi

în loc să lucrezi? Acî nu se doarme, mișelule, acî se muncește!... Afară, ticălosule, afară!...

Il luă de spate și-l duse până la ușă. Filibaș eși și închise ușa cu băgare de seamă ca să nu facă zgomot. Inima i se zbătea în piept ca o pasăre rănită. Ii veni în minte nevasta care o să plângă, vizitiul care o să râdă de dânsul. Și deodată i se părù că a căzut de undeva, dintr'o înălțime mare, și cade, cade mereu fără să se poată agăța de ceva și fără să ajungă odată la pământ. Se răzimă de pervazul ușii și ochii i se umplură de lacrimi.

CUPRINSUL

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CUPRINSUL

Dintele	5
Lacrima	41
Culcuşul	55
Ofilire	85
Răfuiala BCU Cluj / Central University Library Cluj	99
Nevasta	129
Golanii	145
† Cântec de dragoste	175
† Proştii	189
Filibaş	205

